

Lähdekielen vaikutus VA-partisiipin kolmessa eri käyttötavassa keskitason suomenoppijoilla

Tarkastelussa saksan- viron- ja puolankieliset suomenoppijat

Alex Varpe

Pro gradu –tutkielma

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma

Suomen kieli ja suomalaisugrilainen kielentutkimus

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tammikuu 2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli ja suomalaisugrilainen kielentutkimus

Alex Varpe

Lähdekielen vaikutus VA-partisiipin kolmessa eri käyttötavassa keskitason suomenoppijoilla, tarkastelussa saksan-, viron- ja puolankieliset suomenoppijat

tutkielma 79 s., liitteet 6 s.

Pro gradu -tutkielmassa tutkittiin lähdekielen vaikutusta suomen VA-partisiipin käyttöön saksan- viron- ja puolankielisillä keskitason suomenoppijoilla. Tutkimusaineisto kerättiin Kansainvälisestä oppijansuomen korpukselta. Tarkasteltavana oli kolme VA-partisiipin eri käyttötapaa: partisiippilausekkeessa, nesessiivirakenteessa ja referatiivirakenteessa. Lähdekielten valinnassa otettiin huomioon se, onko kielissä läheisiä rakennevastineita VA-partisiipin eri funktioille. Tutkimushypoteesina oli, että samanlaisuudet ja erot lähdekielten rakennevastineissa näkyisivät piirteiden korkeampina ja matalampina frekvensseinä tutkimusaineistossa. Tutkielmassa noudatettiin Jarvisin (2000; 2010) lähdekielen vaikutuksen tutkimista koskevaa viitekehystä.

Kaikissa lähdekielissä oli melko läheinen vastine VA-partisiipin käytölle partisiippilausekkeessa. VA-partisiippilauseketta käyttivät kaikki ryhmät ylivoimaisesti eniten substantiivien etumääritteenä. Partisiippilausekkeen selvästi marginaalisia käyttötapoja olivat käyttö substantiivilausekkeena, predikatiiviadverbiaalina sekä predikatiivina. Puolankielisten havaittiin käyttävän partisiippilauseketta muita ryhmiä useammin.

Nesessiivirakenteen lähimpänä vastineena saksassa on etumääritteenä toimiva modaalipartisiippi. Virossa ja puolassa ei ole partisiipin avulla muodostettavaa nesessiivisyyttä ilmaisevaa rakennetta. Odotusten mukaisesti saksankielisten havaittiin käyttävän nesessiivirakennetta eniten. Vironkieliset käyttivät nesessiivirakennetta selvästi vähiten; puolankieliset kuitenkin vain vähän harvemmin kuin saksankieliset. Havaintoja ei kuitenkaan voi pitää täysin luotettavina esiintymien pienen määrän takia.

Referatiivirakenteelle on viron kielessä hyvin läheinen vastine. Puolassa lähin vastine on havaintoverbien yhteydessä käytettävä partisiipin preesensin sisältävä kongruoiva akkusatiivi-partisiippi -rakenne (AcP). Saksassa ei ole referatiivirakenteelle partisiippia käyttävää rakennevastinetta, vaan lähimpänä vastineena on havaintoverbien yhteydessä käytettävä akkusatiivi-infinitiivi -rakenne (AcI). Tutkimuksessa havaittiin, että puolankieliset käyttivät referatiivirakennetta eniten. Vironkieliset käyttivät referatiivirakennetta odotusten vastaisesti vähiten. Referatiivirakenteen hallitsevan verbin semanttista tyyppiä koskeva hypoteesi ei osunut oikeaan, vaan saksan- ja puolankielisillä hallitseva verbi oli esimerkiksi psykologinen verbi tai kommunikaatioverbi suunnilleen yhtä usein kuin vironkielisillä, ja lähdekielten vastineiden rajoituksista huolimatta havaintoverbien osuudet olivat matalat.

Ryhmänsisäistä homogeenisuutta koskevat havainnot tukivat havaintoja esiintymisfrekvensseistä: puolankielisten informanttien keskuudessa oli käytetty kaikkia kolmea VA-partisiipin funktiota selvästi useimmin. Saksan- ja vironkielisistä suunnilleen yhtä moni informantti oli käyttänyt VA-partisiippia partisiippilausekkeessa sekä referatiivirakenteessa, mutta vironkieliset harvimminkin nesessiivirakennetta.

Aiheessa on yhä tutkittavaa, esimerkiksi käyttäen äidinkielisten vertailuaineistoa sekä jotakin muuta oppijankorpusta, sillä tässä tutkimuksessa tekstilajin vaikutusta ei voitu täysin pois sulkea.

Avainsanat: suomi toisena kielenä, suomi vieraana kielenä, lähdekielen vaikutus, VA-partisiippi, nesessiivirakenne, referatiivirakenne

Sisällysluettelo

1	Johdanto	3
1.1	Tutkimuksen taustaa	3
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	4
2	Teoreettinen tausta	6
2.1	Kieltenväliset vaikutukset	6
2.1.1	Lähdekielen vaikutus	6
2.1.2	Kieltenvälisten vaikutusten yhteinen viitekehys	8
2.1.3	Aikaisempaa tutkimusta	10
2.2	VA-partisiippi suomen kieliopissa	13
2.2.1	Partisiippilausekkeessa	14
2.2.2	Nesessiivirakenteessa	15
2.2.3	Referatiivirakenteessa	15
2.3	VA-partisiipin vastineet saksan, puolan ja viron kielissä	16
2.3.1	VA-partisiipin partisiippikäytön vastineet	17
2.3.2	Nesessiivirakenteen vastineet	18
2.3.3	Referatiivirakenteen vastineet	18
3	Tutkimusaineisto	22
3.1	Kansainvälinen oppijansuomen korpus	22
3.2	ICLFI-tutkimusaineiston keruu	22
3.3	Tutkimuksen eettisyys	25
3.4	Tutkimusaineiston tekstilajit	25
4	Tutkimusaineiston analyysi	27
4.1	VA-partisiippi partisiippilausekkeessa	28
4.1.1	VA-partisiippi substantiivin etumääritteenä	28
4.1.2	VA-partisiippilauseke substantiivilausekkeena	30
4.1.3	VA-partisiippilauseke predikatiivadverbiaalina	32
4.1.4	VA-partisiippilauseke predikatiivina	34
4.1.5	Syntaktiset ongelmat partisiippilausekkeen ja adjektiivistuneen VA-partisiipin käytössä	35
4.2	Nesessiivirakenne suomenoppijoilla	38

4.3	Referatiivirakenne suomenoppijoilla	40
4.3.1	Referatiivirakenteen hallitsevan verbin semanttiset tyypit tutkimusaineistossa	41
4.3.2	Syntaktiset poikkeamat referatiivirakenteessa	42
4.4	Muut VA-partisiipin käytöt tutkimusaineistossa	47
4.5	Poikkeamat VA-partisiipin muodostuksessa	49
4.6	Leksikaalinen vaihtelu	51
4.7	Leksikaaliset poikkeamat VA-partisiipin käytössä	54
5	Lähdekielen vaikutuksen selvittäminen	57
5.1	Ryhmiä välinen heterogeenisuus ja tekstilajin vaikutus	57
5.1.1	Partisiippilausekkeessa	58
5.1.2	Nesessiivirakenteessa	60
5.1.3	Referatiivirakenteessa	61
5.2	Ryhmänsisäinen homogeenisuus	62
5.3	Kohdekielen kontrastit	63
6	Tutkimuksen luotettavuus	68
7	Yhteenveto	70
8	Lopuksi	75
9	Lähteet	76

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen taustaa

Tässä tutkielmassa tutkin lähdekielen vaikutusta suomen VA-partisiipin käyttöön keskitasoisten viron- saksan- ja puolankielisten suomi vieraana kielenä -oppijoiden teksteissä. Valitsin tutkittavaksi piirteeksi suomen VA-partisiipin eli partisiipin presensin, jolla on muotovastineita virossa ja monissa muissa eurooppalaisissa kielissä. Suomen VA-partisiippi on tietääkseni toistaiseksi tutkimaton kielen piirre lähdekielen vaikutuksen näkökulmasta, mikä vaikutti tutkimusaiheen valintaan. VA-partisiipilla on kuitenkin useita funktioita, ja se sisältyy moniin rakenteisiin, joiden vastaavuus poikkeaa eri kielten välillä. Tästä syystä on kiinnostavaa tarkastella, millaista VA-partisiipin käyttö on typologisesti läheisempiä ja kaukaisempia ensikieliä edustavien suomenoppijoiden tuotoksissa. Vertailtaviksi lähdekieliryhmiksi valitsin viron- puolan- ja saksankielisiä suomenoppijoita. Lähdekielten valintaan vaikuttivat kieliopillisten tekijöiden lisäksi käytännön tarpeet sekä rajoitukset, sillä näiden lähdekielten puhujia opiskelee suomea, ja toisaalta näiden kielten puhujilta on saatavilla aineistoa.

VA-partisiipin funktioista valitsin tutkimuksen kohteiksi kolme: sen partisiippikäytön (esim. *tulevina päivinä*), sen käytön osana nesessiivirakennetta (*minun on mentävä*) sekä referatiivirakenteessa (*tiedän hänen tulevan*). Tutkimuksen ulkopuolelle rajasin VA-partisiipista johdetut mahdollisuusrakenteen (*tehtävissä, saatavilla*) sekä kvasirakenteen (*tekevinään*).

Tutkimukseni kuuluu kielenoppimisen tutkimuksen alaan (e. second language acquisition = SLA), suomen kielen oppimisen kehyksessä S2-tutkimukseen. Tarkemmin tutkielma on oppijankielen tutkimusta, johon lähdekielen vaikutuksen tutkimus kuuluu.

Kieltenvälisiä vaikutuksia on tutkittu vuosikymmeniä. 2000-luvun kuluessa lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen metodologia on kansainvälisesti jäsentynyt ja yhtenäistynyt entisestään. Lähdekielen vaikutuksen tutkimus pyrkii selvittämään, miten tietyn tai tiettyjen lähdekielten aiempi osaaminen ilmenee opittaessa jotakin vierasta tai toista kieltä. Hyödynnän tutkielmassani Jarvisin (2000; 2010) hahmottelemaa menetelmällistä viitekehystä, jossa määritellään lähdekielen vaikutus lyhyesti sanottuna jonkin kielellisen ilmiön tai piirteen

tilastollisesti merkitseväenä säännöllisenä ilmenevyytenä tiettyä lähdekieltä edustavan ryhmän oppijankielessä.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämä tutkielma osaltaan täydentää tietojamme suomen kieliopin oppimisesta eritaustaisten oppijoiden näkökulmasta. Tutkimus pyrkii vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten keskitason saksan- puolan- ja vironkieliset suomi vieraana kielenä oppijat käyttävät VA-partisiippiä sen eri funktioissa?
2. Miten lähdekielen vaikutus näkyy VA-partisiipin käytössä näitä lähdekieliä puhuvilla suomenoppijoilla eri taitotasoilla?

Tutkimushypoteesina oletan lähtökohtaisesti esimerkiksi Kaivapalun (2005) tulosten mukaisesti, että lähisukukielestä johtuen vironkielisillä havaitaan referatiivirakenteen sekä nesessiivirakenteen käytössä ryhmistä korkein frekvenssi. Näissä rakenteissa muoto ja funktio ovat suomen ja viron välillä osin hyvin samankaltaisia. Lisäksi oletus on, että vironkielisten VA-partisiipin eri funktioiden käyttö on muita ryhmiä virheettömämpää.

Muut vertailtavat kielet, saksa ja puola, valittiin niillä perustein, että ne eroavat VA-partisiipin eri funktioiden vastineiden suhteen. Oletuksena on, että puolan kielen rakennevastineen seurauksena puolankieliset käyttäisivät referatiivirakennetta saksankielisiä enemmän. Sitä vastoin saksankielisten oppijoiden odotetaan käyttävän puolankielisiä useammin nesessiivirakennetta saksan kielen gerundiivin vaikutuksesta.

Tämä tutkimus on korpuslähtöinen, ja sen tutkimusaineisto kerätään Kansainvälisen oppijansuomen korpuksesta (International corpus of learner Finnish = ICLFI). Aineisto koostuu VA-partisiipin sisältävistä esiintymistä viron- puolan- ja saksankielisten suomi vieraana kielenä -oppijoiden kirjoittamissa teksteissä.

2 Teoreettinen tausta

2.1 Kieltenväliset vaikutukset

2.1.1 Lähdekielen vaikutus

Kieltenvälisillä vaikutuksilla (e. crosslinguistic influences = CLI) tarkoitetaan henkilön osaamien kielten vuorovaikutusta hänen kielitajussaan (Kaivapalu 2013, 294). CLI:n tutkimuksessa tarkastellaan kieltenvälisten vaikutuksia oppijankielen näkökulmasta. CLI:lla tarkoitetaan kielenoppijan äidinkielen lisäksi myös muiden hänen mahdollisesti taitamiensa kielten osaamisen kartuttamien kielellisten resurssien vaikutusta edelleen uusien kielten oppimisessa. Lähdekielen vaikutus -käsitettä käytetään myös usein synonyymina transferille eli siirtovaikutukselle. (Kaivapalu 2013, 293).

Oppijankielellä, tai välikielellä (E. interlanguage) tarkoitetaan kielenoppijan tuottamaa kielimuotoa, joka kuitenkin poikkeaa vielä kohdekielestä. Oppijankielessä voi olla vaikutusta oppijan äidinkielestä. Oppijankielen piirteisiin kuuluu, että sen kielioppi on jatkuvassa muutoksessa, ja oppija muokkaa ja tarkentaa sitä oppimisprosessin mittaan pääsääntöisesti yhä kompleksisemmaksi, niin että oppijankieli vastaa yhä enemmän kohdekieltä. (Ellis 1997, 33).

1950-luvun kontrastiivisesta kielentutkimuksesta alkaen opittujen kielten vaikutusta tai piirteiden siirtymistä opittavaan kieleen kutsuttiin transferiksi eli siirtovaikutukseksi. Huomio oli enimmäkseen kohdekielessä virheinä ilmenevässä transferissa, jota kutsuttiin interferenssiksi. Interferenssi koski varsinkin lähdekielen rakenteiden näkymistä oppijalla kohdekielessä sen omien rakenteiden sijasta. Kontrastiivisessa tutkimuksessa oli kannattajia (esim. Lado, 1957), sellaisellakin näkemyksellä (nk. kontrastiivisen analyysin vahva hypoteesi) että kielenoppimisen vaikeudet olivat suoraan seurausta kielten järjestelmien ja kulttuurien välisistä eroavaisuuksista. (Sajavaara 2006, 11–12). Tutkimus on vasta myöhemmin kiinnostunut lähdekielen positiivisesta vaikutuksesta kielenoppimisessa. (Sajavaara 2006, 11–12). Nykyisin ajatellaan, että siirtovaikutus on itsessään neutraalia, mutta ainoastaan sen lopputulosta voi pitää kohdekielen suuntaisena tai vastaisena (Kaivapalu 2013, 299). Lähellä transferin ja interferenssin käsitteitä ovat konvergenssi ja divergenssi, jotka viittaavat siihen,

hahmotetaanko jokin lähde- ja kohdekielen piirre tai ilmiö esimerkiksi rakenteellisesti tai funktionaalisesti samanlaiseksi tai erilaiseksi (Kaivapalu 2013, 298).

CLI-tutkimuksen tavoitteena on paitsi tunnistaa, milloin ja miten lähdekielen vaikutusta ilmenee, myös selittää sen syitä ja rajoituksia sekä kuvata teoreettisesti sen mekanismeja (Kaivapalu 2013, 294). Ilmiönä siirtovaikutus on kiinnostanut kieltenopettajia ja tutkijoita siksikin, että kielten ja kulttuurien välisten erojen huomioiminen opetuksessa voi parantaa oppimistuloksia: lisäksi siirtovaikutusta koskevan tutkimuksen tunteminen auttaa opettajia ymmärtämään, mitä asioita eri kielitaustaiset oppijat pitävät vaikeina kohdekielessä. (Odlin 1989, 4).

CLI-tutkimus keskittyy tavallisesti tekemään päätelmiä kokonaisen joukon, esimerkiksi vironkielisten, kielellisistä taipumuksista heidän käyttäessään jotakin kohdekieltä. Tällaiset joukkoa yleistävät oletukset voivat kuitenkin osoittautua yksittäisen kielenoppijan kohdalla epätarkoiksi, sillä kunkin henkilön kielelliseen toimintaan vaikuttavat hänen yksilölliset ominaisuutensa. Odlin (1989) erittelee yksilölliseen kielelliseen vaihteluun vaikuttavia tekijöitä, joiden uskotaan vaikuttavan myös siirtovaikutukseen. Näitä ovat esimerkiksi herkkyys ahdistukselle vieraiden rakenteiden käytössä sekä empatia- ja matkimistaito, jotka voivat auttaa äidinkielen kaltaisen ääntämyksen saavuttamisessa. Lisäksi hyvä lukutaito voi auttaa esimerkiksi kognaattisanojen tunnistamisessa. Myös oppijan taitotason uskotaan olevan yhteydessä siirtovaikutukseen. Taustalla on ajatus, että alkeisoppija tukeutuu enemmän tietoihinsa muista osaamistaan kielistä, ja edistynyt oppija sen sijaan voi käyttää hyväkseen laajempia pohjatietojansa kohdekielestä esimerkiksi analogian avulla. (Odlin 1989, 129–135).

On ratkaisevaa tiedostaa, että kielenoppimisessa lähdekielen ja opittavan kielen samanlaisuuden ja erilaisuuden havaitseminen toteutuu aina kunkin kielenoppijan psykologisena prosessina ja kokemuksena, eikä oppijasta irrallaan kielijärjestelmien välillä (Kaivapalu 2005, 26). Oppijan havaitsema tai olettama kielten välinen samanlaisuus tai erilaisuus voi poiketa siitä, miltä kielten kontrastiivisuus vaikuttaa objektiivisesti kielten typologiaan katsoen. Lähde- ja kohdekielen typologisista yhtäläisyyksistä ei kuitenkaan aina seuraa kielen oppimisen helppoutta. (Kaivapalu 2005, 26).

Ringbomin mukaan kieliopin oppimisessa on tärkeässä asemassa funktionaalisen samanlaisuuden havaitseminen lähde- ja kohdekielen piirteiden välillä. Samanlaisuuden havaitseminen voi olla tiedostettua tai tiedostamatonta. Lähisukukielen oppijalla on jo valmiiksi

verraten hyvä ymmärrys kielen rakenteista, mutta typologisesti kaukaisemman kielen puhujan on vaikeampaa havaita vastaavuussuhteita lähde- ja kohdekielen piirteiden välillä. (Ringbom 2007, 8–9). Kielenoppija voi hyötyä myös muiden äidinkielsä lisäksi osaamiensa kielten vertaamisesta kohdekieleen, varsinkin jos hän havaitsee niissä läheisempää samanlaisuutta kohdekielen kanssa (Ringbom 2007, 1–2).

2.1.2 Kieltenvälisten vaikutusten yhteinen viitekehys

Kieltenvälisiä vaikutuksia on pitkään tutkittu, mutta vanhempaa tutkimusta kuvaa ilmiön määritelmällinen vaihtelu, tutkimusmenetelmien ja teoreettisten lähestymistapojen kirjavuus, mistä on seurannut tulosten ristiriitaisuus ja niiden vertailtavuuden ongelmat. 2000-luvulla on pyritty yhdenmukaistamaan tutkimusalan metodiikkaa ja käsitteistöä laatimalla yhteisesti jaettu viitekehys, joka kokoaa siihenastisen tutkimuksen käsitystä ilmiöstä. (Jarvis 2000, Jarvis 2010). Esimerkkinä Jarvisin viitekehysten edeltäjästä voidaan mainita Grangerin (1996) integroitu kontrastiivinen malli (=ICM), jonka mukaan oppijankielessä tapahtuvaa transferia voitiin tutkia vertaamalla esimerkiksi ranskankielisten äidinkielistä ja kohdekielistä tuotosta sekä kohdekielistä vertailuaineistoa. Uudenlaista Grangerin viitekehyksessä oli autenttisen aineistojen korpuspohjainen vertailu (Gilquin 2008, 6–8 < Granger 1996) Jarvisin kieltenvälisten vaikutusten viitekehyksessä on kolme kohtaa. (Kaivapalu 2013, 301).

1 Teoreettisesti neutraali lähdekielen vaikutuksen määritelmä

2 Taustamuuttujien kontrolloiminen ja poissulkeminen

3 Riittävän tiiviit mutta perusteelliset todisteet lähdekielen vaikutuksen puolesta tai sitä vastaan (Kaivapalu, 2013, 301 > Jarvis 2000, 249)

Jarvisin (2000, 252) määritelmän mukaan lähdekielen vaikutus on sitä, että oppijankielen tai välikielen (e. interlanguage) jonkin piirteen tuottamisen ja oppijan äidinkielen välillä voidaan havaita olevan tilastollisesti merkittävä korrelaatio tai todennäköisyys. Hänen mukaansa lähdekielen vaikutusta voidaan tutkia kahdella tavalla: (1) vertailemalla vähintään kahta eri äidinkieltä edustavan ryhmän oppijankielen eroja tai (2) vertailemalla samaa äidinkieltä puhuvien tuotosta äidinkielessä ja kohdekielessä. Lisäksi olisi hyödyllistä vertailla samaa äidinkieltä puhuvien tuotosten keskinäistä samanlaisuutta kohdekielessä. (Jarvis 2000, 252–253).

Jarvisin mukaan kielenoppijoilta kerättyyn tuotokseen perustuvaa näyttöä täytyy pitää ensisijaisena perusteena kielten väliselle vaikutukselle. Kielten kontrastiiviseen analyysiin, kuten kieliopillisten rakenteiden vertailuun, perustuva näyttö on hänen mukaansa toissijaista mutta lähes aina hyödyllistä argumentin perustelun tukemiseksi. (Jarvis 2010, 188).

Kontroloitavia taustamuuttujia Jarvis luettelee lukuisia. Niihin lukeutuu esimerkiksi informantin ikä, motivaatio, sosiaaliluokka sekä kulttuuri- ja koulutustausta, kielitausta mukaan lukien kaikki aiemmin osatut kielet, kohdekielelle altistumisen muoto, informantin taitotaso kohdekielessä, L1-kielen ja kohdekielen välinen etäisyys, tehtävätyyppi ja sen vaatima tekstilaji ja kielen rekisteri, kielen piirteen prototyypisyys ja tunnusmerkkisyys. (Jarvis 2000, 260–261). Luvussa 3 käsitellään tarkemmin sitä, miten nämä taustamuuttujat pyritään huomioimaan tässä tutkimuksessa.

Jarvis (2000; 2010, 182) määrittelee neljä erilaista kieltenvälisen vaikutuksen ilmenemistapaa, jotka toimivat samalla eri todistetyypeinä vaikutuksen olemassaolon osoittamiseksi:

- 1) ryhmänsisäinen homogeenisuus samaa lähdekieltä puhuvien oppijoiden kohdekielisissä tuotoksissa;
- 2) ryhmienvälinen heterogeenisuus eri lähdekieliä puhuvien oppijoiden tuotoksissa;
- 3) yhteys samaa lähdekieltä puhuvien oppijoiden lähdekielen ja kohdekielen tuotosten välillä;
- 4) kohdekielen kontrastit. (Kaivapalu 2013, 302–303 > Jarvis 2000; 2010, 182).

Näistä 1) ryhmänsisäinen homogeenisuus todistaa, että saman äidinkielen puhujat, esimerkiksi vironkieliset tuottavat kohdekieltä tai sen jotakin piirrettä, esimerkiksi VA-partisiippia, ryhmänä keskenään yhdenmukaisesti. (Jarvis 2000, 254).

Ryhmienvälinen heterogeenisuus (2) tarkoittaa, että eri äidinkielen puhujaryhmien kohdekielisten tuotosten havaitaan poikkeavan säännönmukaisesti toisistaan ryhmien tasolla. (Jarvis 2000, 254). Tämä toteutuisi tässä tutkimuksessa, jos havaittaisiin, että viron- puolan ja saksankieliset käyttävät VA-partisiippia ryhminä eri tavoin. Jarvisin mukaan tällainen näyttö sulkee pois tapaukset, joissa tuotos jonkin piirteen suhteen on samankaltaista kaikilla oppijoilla lähdekielestä riippumatta. Voi kuitenkin olla niin, että tietyissä eri lähdekielissä on tekijöitä, jotka johtavat samankaltaiseen kohdekielen tuotokseen. Tällöin kyse voi olla näennäisestä

ryhmien tuotoksen samankaltaisuudesta, vaikka taustalla olisikin lähdekielen vaikutus. Lisäksi myös taustatekijät kuten kulttuuriin ja koulutustaustaan liittyvät erot voivat tuottaa kohdekielen tuotosten eroja, jotka eivät liity suoraan itse lähdekieleen eivätkä siis johdu siitä. (Jarvis 2000, 257).

Kohta (3) tarkoittaa, että tietyn lähdekielen puhujaryhmän lähdekielen rakenteen ja kohdekielisen tuotoksen välillä voidaan havaita yhdenmukaisuutta (Jarvis 2000, 254). Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vironkielisten havaittaisiin käyttävän esimerkiksi referatiivirakennetta huomattavan paljon, millä nähtäisiin yhteys viron kielen referatiivirakenteeseen; tai jos vironkieliset käyttäisivät referatiivirakennetta muita ryhmiä tarkemmin, kun viron kielessä on vastaava oppijoille tuttu rakenne. Tämä kolmas kohta valaisee kieltenvälisen vaikutuksen syitä osoittaen sille mahdollisia selityksiä (Jarvis 2000, 254). Tässä tutkielmassa ei ole mahdollista tutkia empiirisesti eri lähdekielten, saksan ja viron, puhujien lähdekielistä tuotosta, joten tyydyn kuvailemaan valittujen lähdekielten VA-partisiipin merkitysvastineiden käyttöä kieliopillisesti.

Kohdekielen kontrasteilla (4) viitataan lähde- ja kohdekielen väliseen laadulliseen samankaltaisuuteen ja erilaisuuteen jossakin kielen piirteessä. Tämän kohdan mukaan kohdekielen piirrettä tarkastellaan siitä näkökulmasta, miltä osin se on samanlainen ja miltä osin se eroaa lähdekielen vastineesta. Jos oppijoiden tuotoksessa havaitaan merkittävästi näiden erojen mukaisia piirteitä, sitä voidaan pitää lähdekielen vaikutuksen ilmentymänä (Jarvis 2010, 175–176). Esimerkki tästä todistetyypistä olisi, jos puolankielisten referatiivirakenteen hallitsevana verbinä ei havaittaisi vironkielististä poiketen kommunikaatioverbejä (esim. *sanoin tulevani*), mikä vastaisi referatiivirakenteen rakennevastineen rajoitteiden eroja viron ja puolan kielissä. Lähdekielen vaikutuksen osoittamiseksi ei riitä mikään näistä todistetyypeistä yksinään, vaan vakuuttava argumentti tarvitsee tuekseen näyttöä useammasta todistetyypistä (Kaivapalu 2013, 305).

2.1.3 Aikaisempaa tutkimusta

Varsinaisessa kieltenvälisten vaikutusten tutkimuksessa on ollut fennistiikan parissa yleistä verrata läheisen kielisukulaisuuden takia viroa sekä joitakin typologisesti erilaisia, esimerkiksi germaanisiksi kieliä, puhuvia suomenoppijoita (Ks. esim. Kaivapalu 2005, Spoelmann 2013). Näissä tutkimuksissa lähtöhypoteesina on, että kielten samankaltaisuuden takia vironkielisten

kohdekielisessä tuotoksessa näkyisi merkkejä lähdekielen positiivisesta vaikutuksesta verrokkiryhmiin nähden. Negatiivinen lähdekielen vaikutus näkyisi puolestaan kielten toisiaan hyvin läheisesti vastaavissa piirteissä, joissa on kuitenkin kielten kesken osittaisia eroja. Seuraavaksi esittelen viimeaikaista lähdekielen tutkimusta suomen kielen alalla.

Kaivapalu (2005) on tutkinut väitöskirjassaan lähdekielen vaikutusta suomen nominimorfologian omaksumiseen. Hän vertasi viron- ja venäjänkielisten suomenoppijoiden tuotoksia. Vironkielisillä lähdekielen positiivista vaikutusta havaittiin tutkimuksessa selvimmin sellaisten sanojen taivutuksessa, joiden vartalo sekä taivutus muistuttavat hyvin läheisesti viroa, jolloin he saattoivat onnistuneesti hyödyntää viron taivutusmallia. Sen sijaan vartalon osalta samankaltaiset, mutta taivutukselta virossa ja suomessa erilaiset sanat johtivat vironkielisiä oppijoita taivuttamaan usein väärin, minkä tulkittiin johtuvan lähdekielen negatiivisesta vaikutuksesta. Tutkimuksessa myös osoitettiin, että vironkielisillä positiivinen lähdekielen vaikutus kasvaa ja negatiivinen vaikutus vähenee kohdekielen taitotason noustessa. Kaivapalun mukaan kyse on siitä, miten hyvin oppija hahmottaa kielitajussaan kielet erikseen eikä päällekkäisinä. Myös taivutusstrategioissa havaittiin eroja: vironkieliset oppijat pyrkivät hyödyntämään lähde- ja kohdekielen mallisanojen analogiaa taivutuksessa venäjänkielisiä selvästi enemmän. (Kaivapalu 2005, 273–275).

Nissilä on tutkinut väitöskirjassaan (2011) viron kielen vaikutusta suomen verbien valintaan sekä niiden rektioiden oppimiseen. Hänen tutkimuksensa mukaan lähisukukielen oppijoilla ilmenee positiivista lähdekielten vaikutusta kokonaisvaltaisesti ja transfer on selvästi havaittavissa. Nissilän mukaan opiskelun alkuvaiheessa transferin lähdekielellä ei ole suurta merkitystä, mutta taitotason noustessa juuri äidinkielen laukaisema positiivinen lähdekielen vaikutus korostuu hyödyllisimpänä. Positiivinen vaikutus on suurinta silloin, kun kielten verbit vastasivat toisiaan mahdollisimman läheisesti sanahahmon, merkitysten sekä rektioiden osalta. Vironkieliset oppivat venäjänkieliseen verrokkiryhmään nähden enemmän verbejä ja rektioita samassa ajassa. Ryhmien tulokset olivat lähimpänä toisiaan opiskelun alkuvaiheessa. Vironkieliset oppijat tuottivat taitotason noustessa suhteellisesti yhä enemmän oikeita verbinvalintoja verrokkiryhmään nähden, niin että edistyneillä oppijoilla ryhmien välinen ero oli kaikkein suurin. (Nissilä 2011, 289–291).

Kaivapalun (2005) tuloksiin verrattuna Nissilän (2011) tulokset ovat samansuuntaisia verbirektioiden osalta, mutta poikkeavat niistä verbinvalintojen osalta, joissa negatiivista lähdekielen vaikutusta ei ollut alkuvaiheen opiskelijoilla eniten vaan vähiten. Nissilä päättelee,

että oppijan kielitajussa lähde- ja kohde-kielten järjestelmien osat eriytyisivät eritahtisesti. Hän havaitsi aineistostaan, että vironkielisillä syntaksia edustavassa verbien rektio-osaamisessa kielet kehittyivät enemmän erillään, kun leksikkoon liittyvässä verbien valinnassa oli vielä verraten enemmän päällekkäisyyttä. (Nissilä 2011, 289–291).

Kaivapalu (2007) on tutkinut oppijoiden käsityksiä lähdekielen vaikutuksesta kohdekielen oppimiseen sekä verrannut niitä teorioihin ja tutkimustuloksiin. Kaivapalun tutkimustulokset toistivat strukturalistis-kontrasttiivisen kielentutkimuksen klassista oletusta siitä, että kohdekielen ilmiöt ilman lähdekielisiä vastineita tuottavat oppijoille haasteita. Oppijat kokivat vaikeana myös lähde ja kohdekielen rakenteiden ja ilmaisujen yksi-moni -suhteen, eli lähdekielen piirteellä on useita mahdollisia vastineita kohdekielessä. Myös vähän tutkittu moni-yksi -suhte, eli että lähdekielessä on useampia piirrevaihtoehtoja verrattuna kohdekieleen, tuli esiin haastavana oppijoiden vastauksissa. Vastaajat kokivat lähisukukielen oppimisen kokonaisuutena typologisesti erilaista kieltä oppimista helpompana, mutta että siihen liittyisi kuitenkin omia ongelmiaan. (Kaivapalu 2007, 307–308).

Vastaajat pitivät lähdekielen vaikutusta oppimiseen huomattavasti laajempana kuin pelkästään kielen rakenteellisten ominaisuuksien siirtämisenä opittavaan kieleen. Lähdekielen positiivinen vaikutus koettiin negatiivista vaikutusta selvästi merkittävämpänä, ja varsinkin äidinkielen vaikutus nähtiin aiemmin opittuja kieliä tärkeämpänä metalingvistisen tietoisuuden kehittämisessä. (Kaivapalu 2007, 307–308).

Siivelt ja Mustonen (2013) tutkivat lähdekielen vaikutusta suomen paikallissijojen spatiaaliseen tai konkreettiseen ja kirkumstantiaaliseen tai abstraktiin käyttöön eri taitotasoilla. Tutkimuksessa verrattiin vironkielisiä suomenoppijoita sekä heterogeenistä joukkoa muita kieliä kuin viroa äidinkielenään puhuvia S2-oppijoita. He havaitsivat positiivista lähdekielen vaikutusta vironkielisellä ryhmällä verrokkiryhmää korkeammassa tarkkuudessa paikallissijamuotojen spatiaalisissa funktioissa jo alkeistasoilta alkaen. Negatiivista lähdekielen vaikutusta vironkielisillä havaittiin sanavartaloiden siirtymisessä kohdekieleen. Vironkielisille erityisesti illatiivin kompleksinen muodostus osoittautui vaikeaksi, mikä on tulkittu syyksi tuon sijan alikäyttöön vironkielisillä. Haasteita oletettiin aiheutuvan myös sijamuodon funktioiden vastaavuuseroista suomen ja viron välillä. (Siivelt & Mustonen 2013, 362–366).

Spoelman (2013) tutki väitöskirjassaan lähdekielen vaikutusta partitiivin käyttöön viron-, saksan- ja hollanninkielisillä suomi vieraana kielenä -oppijoilla eri taitotasoilla. Tutkimuksessa havaittiin, että vironkieliset oppijat tekevät selvästi vähemmän virheitä partitiivin käytössä, ja

monissa heidän virheissään havaittiin säännönmukaisuuksia, joita voitiin perustella L1- ja L2-kielten välisistä eroista käsin. Saksan- ja hollanninkielisten oppijoiden havaittiin myös tuottavan kielioppisääntöjen ylyleistämisestä johtuvia virheitä vironkielisiä selvästi enemmän. (Spoelman 2013, 371–372).

Hovi (2019) tutki pro gradu -tutkielmassaan vironkielisten suomenoppijoiden lähdekielen vaikutusta substantiivi- ja adjektiivirektioiden osaamiseen alkeistasolla (A2) ja edistyneellä tasolla ($\geq$ B2). Viron kielen siirtovaikutus osoittautui alkeistasolla negatiiviseksi, ja venäjänkielinen verrokkiryhmä suoriutui rektioissa vironkielisiä paremmin. Hovi havaitsi, että viron kieli tarjoaa positiivisen siirtovaikutuksen edistyneillä oppijoilla, ja vironkieliset edistyneet oppijat suoriutuivat rektioteleistä venäjänkielisiä verrokkejaan paremmin. (Hovi 2019, 46–48)

Tämä tutkimus muistuttaa Grangerin korpustutkimusta (Cosme, 2008, 177–181 < Granger 1997), jossa tutkittiin englanti vieraana kielenä -oppijoiden tuotosten partisiippilausekerakenteita akateemisissa teksteissä. Granger havaitsi ranskan, hollannin ja ruotsinkielisten englanninoppijoiden tuotoksissa partisiippilausekkeiden huomattavaa alikäyttöä äidinkielliseen vertailuryhmään nähden. Granger esittää alikäytölle kolme mahdollista selitystä: rakenteiden puutteellinen käsittely oppikirjoissa, rakenteiden välttely oppijoiden mahdollisesti kokiessa epävarmuutta niiden tyylillisestä käytöstä, kolmanneksi rakenteiden vähäisempi käyttö tai eri rakennetyyppien puuttuminen oppijoiden äidinkielistä.

2.2 VA-partisiippi suomen kieliopissa

VA-partisiippi sisältyy varsinaisen partisiippikäytön lisäksi useisiin rakenteisiin: nesessiivirakenteeseen (*on tehtävä*), referatiivirakenteeseen (*tiedän hänen tulevan*) sekä mahdollisuusrakenteeseen (*nähtävissä, nähtävillä, näkymättömissä*). Tässä tutkielmassa keskitytään kolmeen funktioon: partisiippilausekkeeseen, nesessiivirakenteeseen ja referatiivirakenteeseen.

2.2.1 Partisiippilausekkeessa

Kieliopissa partisiipit ovat verbin infiniittimuotoja, jotka taipuvat nominien tapaan sijamuodoissa ja luvussa, ja ne muistuttavat merkitykseltään sekä käytöltään adjektiiveja. Suomen partisiipit voidaan jakaa pääluokan mukaan aktiivisiin ja passiivisiin sekä myös aikasuhteiden mukaan menemättömän sekä menneen ajan partisiippeihin (VISK § 521).

TAULUKKO 1. VA-partisiippi osana suomen kielen partisiippijärjestelmää

	Aktiivinen	Passiivinen
VA-partisiippi	<i>sanova, kysyvä</i>	<i>sanottava, kysyttävä</i>
NUT- (ja TU-) partisiippi	<i>sanonut, kysynyt</i>	<i>sanottu, kysyty</i>
Agenttipartisiippi		GEN + <i>sanoma / kysymä</i>
Kieltopartisiippi		<i>sanomaton / kysymätön</i>

Ilmaistessaan aikasuhteita VA-partisiipille on olennaista sen kuvaaman tilanteen päättymättömyys tai keskeneräisyys suhteessa toiseen, esimerkiksi lauseen predikaatin kuvaamaan tilanteeseen. VA-partisiipin kuvaama tilanne voi olla toisen tilanteen kannalta aiemmin alkanut, samanaikainen, myöhempi tai tarkemmin määrittelemätön. Aikasuhteiden ilmaisemisen kannalta VA-partisiipin aktiivinen ja passiivinen muoto poikkeavat toisistaan: varsinkin siitä syystä, että passiivista muotoa käytetään usein modaalisesti (VISK § 522), jolloin partisiippi ilmaisee tilanteen sijasta toiminnan (käyttö)mahdollisuuden, suotavuuden sekä velvollisuuden merkityksiä (esim. *näppäiltävä kielisoitin*). (VISK § 524).

Partisiippi muodostaa verbin mahdollisten täydennysten kanssa partisiippilausekkeen. (VISK § 521). Partisiippilausekkeessa partisiipin täydennykset ovat muuten samanlaisia kuin vastaavalla finiittiverbillä niillä rajoituksilla, että täydennys ei voi olla A-infinitiivin perusmuoto (**voittaa aikova pelaaja*), referatiivirakenne (**sodan alkavan pelkääviä ihmisiä*). Lisäksi partisiippiin ei voi liittyä myöskään predikatiivi (**vihainen oleva opettaja*) (VISK § 527).

Partisiippilausekkeen käyttötavat voidaan jakaa lauseopillisesta näkökulmasta neljään, 1) kun partisiippilauseke määrittää substantiivia (*korkeissa asemissa olevia henkilöitä*), 2) kun partisiippilauseke itse toimii substantiivilausekkeena eli NP:nä (*kahdelle ravintoloitsijaa pahoinpidellelle tuomiot*), 3) kun partisiippilauseke toimii predikatiiviadverbiaalina (*jouduin*

hyttysten syötäväksi), ja 4) kun partisiippilauseke toimii predikatiivina (*Monet PAH-aineet ovat syöpää aiheuttavia*). (VISK § 531–535). Tämä jako on keskeinen lähtökohta tämän tutkielman tutkimusaineistossa esiintyvien partisiippilausekkeiden analyysille.

Muiden partisiippien tapaan monia VA-partisiipin muotoja on leksikaalistunut adjektiiveiksi (esim. *vaikuttava*, *huomattava*) ja substantiiveiksi (*vaikea tehtävä*). Leksikaalistuneiden partisiippimuotojen käyttö poikkeaa partisiippilausekkeiden käytöstä. Adjektiivistuneet partisiippimuodot saavat esimerkiksi astemääritteitä (*hyvin vaikuttava elokuva*). Niissä tapauksissa, joissa partisiippi on leksikaalistunut, ei ole kyse partisiippilausekkeesta. (VISK § 521).

2.2.2 Nesessiivirakenteessa

Nesessiivirakenteessa VA-partisiippi esiintyy osana verbiliittoa *olla*-verbin kanssa (esim. *minun on tehtävä ruokaa*). Nesessiivirakenne on modaalinen rakenne, joka ilmaisee velvollisuutta ja pakkoa jonkin asian tekemiseksi. Nesessiivirakenne ymmärretään muotiksi, jonka mukaan muodostetaan joukko erilaisia modaalisia rakenteita. (VISK § 1581). Rakenteelle tunnusmaista on genetiivisubjektin mahdollisuus. Subjekti usein myös puuttuu, jolloin kyseessä on nollasubjekti. Nominatiivi- ja partitiivisubjektit ovat nesessiivirakenteessa mahdollisia vain rajoituksin, esimerkiksi eksistentiaalilauseissa, puhekielisissä käyttötavoissa, sekä tietyissä predikaatin jälkeisissä subjekteissa. (VISK § 505). Muita nesessiivirakenteen vaihtoehtoja ovat *on tehtävä* -tyypin lisäksi modaaliverbit (*minun täytyy / pitää tehdä*), *olla*-verbin ja nominin kiteytyneet sanaliitot (*on syytä / lupa / hyvä tehdä*) sekä *on tekeminen* -rakenne. (VISK § 1580).

2.2.3 Referatiivirakenteessa

VA-partisiipin kompleksisimpia käyttötapoja on referatiivirakenne. Se on infiniittinen lauseke, joka sisältää partisiippiperäisen, muodoltaan yksikön genetiiviä muistuttavan *-vAn*, *-neen*, tai *tUn* nipputunnuksen. Tunnuksen sisältävää erityistä muotoa kutsutaan referatiivimuodoksi, sillä rakenteen käyttö poikkeaa tavallisista partisiippilausekkeista. Referatiivirakenne vastaa merkitykseltään *että*-sivulauseetta ja sen voi yleensä korvata sillä. Rakenteella on partisiippien tapaan kaksi aikavaihtoehtoa: päättymätön ja aiempi, sekä aktiivinen ja passiivinen vaihtoehto. *-vAn*-muotoinen referatiivirakenne ilmaisee tilannetta, joka on hallitsevan rakenteen ts.

predikaatin tilanteeseen nähden ajallisesti samanaikainen tai päättymätön. Aktiivisen referatiivirakenteen tekijä ilmaistaan genetiivisubjektilla (*tiedän hänen olevan täällä*) tai possessiivisuffiksilla (*hän tietää tekevänsä oikein*). (VISK § 538).

TAULUKKO 2. Referatiivirakenteen aikasuhteet sekä pääluokkavaihtoehdot

	Aktiivinen	Passiivinen
Päättymätön (-vAn)	<i>tiedän <u>hänen olevan täällä</u></i>	<i>tiedän <u>asiasta puhuttavan</u></i>
Aiempi (-neen, -tun)	<i>tiedän <u>hänen olleen täällä</u></i>	<i>tiedän <u>asiasta puhutun</u></i>

Referatiivirakenne esiintyy yleensä objektin asemassa, mutta se voi olla myös eräiden verbien subjektina. Objektina olevan referatiivirakenteen hallitseva verbi voi olla kommunikaatioverbi (kuten *sanoa, vihjata*) havaintoverbi (*nähdä, kuulla, huomata*), kognitioverbi (*muistaa, haluta*) sekä muutama abstrakteja suhteita ilmaiseva verbi (*edellyttää, osoittaa*). (VISK § 473). Hallitsevana verbinä voi toimia myös merkitykseltään varsinkin kognitio- ja puheaktiverbien luokkaan laajentuneita primaari-A -verbjejä: muun muassa fysiologisia verbejä (*huokaista*), emootioverbejä (*tuntea*), muita puheaktia tähdentäviä verbejä (*korostaa, vahvistaa*) sekä eräitä liikeverbejä (*nyökätä*) (Pajunen 2001, 388–390). Subjektina referatiivirakenne esiintyy eräillä intransitiiviverbeillä (esim. *ilmetä, osoittautua, paljastua, selvitä*) sekä evidentialisilla vaikutelmaverbeillä (esim. *näyttää, kuulua, vaikuttaa*). Näillä vaikutelmaverbeillä referatiivirakenteen subjekti on poikkeuksellisesti nominatiivissa (*kaikki vaikuttaa menneen hyvin*). (VISK § 542).

Referatiivirakenne vastaa merkitykseltään *että*-lausetta, mutta sen käyttöala on *että*-lausetta kapeampi. Referatiivirakenne ilmaisee, mitä aktuaalisesti kerrotaan, havaitaan ja ajatellaan (esim. *luulen hänen tulevan*), mutta se ei yleensä ilmaise sellaisia potentiaalisia asiantiloja, joita ehdotetaan, tavoitellaan tai suositellaan (esim. **suosittelen sinun lähtevän*). Näissä tapauksissa käytetään *että*-lausetta. (VISK 473).

2.3 VA-partisiipin vastineet saksan, puolan ja viron kielissä

Jarvisin (2000; 2010, 175-176) hahmotteleman kieltenvälisen vaikutusten tutkimisen viitekehyksen mukaan yksi (neljäs) kieltenvälisen vaikutuksen todistemuoto on kieltenväliset kontrastit. Tässä luvussa selvitetään kieltenvälisiä kontrasteja tämän tutkimuksen kannalta: millaisia vastineita suomen VA-partisiipille ja sen eri käytöille on tämän tutkimuksen lähdekielissä, sekä mitä samanlaisuutta ja erilaisuutta lähdekielten välillä on näissä vastineissa.

2.3.1 VA-partisiipin partisiippikäytön vastineet

Viron kielen partisiippijärjestelmä muistuttaa suomea: siihen kuuluu suomen VA-partisiippia vastaava partisiipin preesens, jota kutsutaan v-partisiipiksi, sekä partisiipin perfektin *nud-* ja *tud-*partisiipit, jotka vastaavat suomen NUT- ja TU-partisiippeja (Remes 2015, 157).

Saksan kielessä on kaksi partisiippia, partisiipin preesens ja partisiipin perfekti, joista partisiipin preesens vastaa merkitykseltään läheisesti suomen VA-partisiippia. Partisiipin preesens muodostetaan lisäämällä *-d* infinitiivimuotoon (esim. *kommen-d* 'tuleva, tullen'). Saksan partisiipin preesensia käytetään kahdella tavalla, kongruoivan adjektiivin tavoin substantiivin etumääritteenä (esim. *ein weinendes Kind* 'itkevä lapsi') sekä taipumattomana adverbiaalisesti tavan määritteenä, esim. *Das Kind ist weinend zu seiner Mutter gegangen* 'Lapsi meni itkevänä / itkien äitinsä luokse. (Piitulainen ym. 1998, 78–79).

Puolan kielessä on saksan tapaan adjektiivisia ja adverbiaalisia partisiippeja. Adjektiiviset partisiipit esiintyvät adjektiivien tapaan substantiivin määritteenä vastaten tällöin relatiivilauseetta. (Bielec 1998, 169) Ne myös taipuvat sijamuodoissa ja luvussa kongruoiden määrittämänsä substantiivin kanssa kuten muut adjektiivit (Paloposki 1999, 138). Adjektiivisia partisiippeja on kolme: aktiivin preesensin, passiivin preesensin sekä passiivin menneen ajan partisiippi. Aktiivin preesensin partisiippi muodostetaan *acy, aca, ace* -päätteellä. Puolan partisiipin preesens esiintyy suomen partisiippilausekkeen kaltaisissa rakenteissa esim. *ludzie idący do kina rozmawiali* 'elokuvateatteriin menevät ihmiset keskustelivat'. Puolassa on lisäksi lukuisia adjektiivistuneita (mukaan lukien preesensin) partisiippeja. (Bielec 1998, 169–170).

Puolan adverbiaalisia partisiippeja tai gerundeja on kaksi, preesensin ja menneen ajan muodot. Adverbiaaliset partisiipit ilmaisevat lauseen subjektin suorittamaa predikaatin kanssa samanaikaista tekemistä. Ne vastaavat kutakuinkin suomen *tehdessä, tehden*, sekä *tehtyäni* -muotoja. Adverbiaaliset partisiipit eivät taivu. (Bielec 1998, 70–72; Paloposki 1999, 141, 142).

2.3.2 Nesessiivirakenteen vastineet

Viron kielessä suomen nesessiivirakennetta muistuttava nesessiivimuotti: esimerkiksi *sul tuleb teha* 'sinun tulee tehdä'; *meil on vaja koju minna* 'meidän täytyy mennä'. Suomen genetiivisubjektia, siis datiiivista genetiiviä, vastaa virossa adessiivi. Viron kielessä ei ole kuitenkaan ole suomen *jonkun on tehtävä* -rakenteelle partisiippiä käyttävää suoraa muotovastinetta, vaan rakenne muodostetaan infinitiivimuodon avulla. (Remes 2015, 325).

Saksan kielessä läheisimmin suomen nesessiivirakennetta muistuttaa nk. modaalipartisiippi tai gerundiivi, joka muodostetaan liittämällä *zu*-partikkeli transitiiviverbin partisiipin preesensiin muotoon (saksan I partisiippi). Saksan modaalipartisiippi eroaa tavallisesta preesensin partisiipista siten, että sillä on passiivinen ja modaalinen merkitys. Modaalipartisiippiä käytetään tietyin poikkeuksin lähinnä etumääritteenä (*Das zu lösende Problem* 'ratkaistava ongelma'), ei predikatiivisessa asemassa (**Das Problem ist zu lösend*), jossa partisiipin korvaa infinitiivi (*Das Problem ist zu lösen* 'ongelma on ratkaistava') (Thurmair 2013, 96–98; esimerkit: Pakkanen-Kilpiä 2006, 134). Saksan modaalipartisiippi muistuttaa nähdäkseni suomen VA-partisiipin passiivin modaalista käyttöä, mutta sitä ei käytetä aivan nesessiivirakenteen tapaan predikatiivisesti.

Puolan kielessä ei ole (esim. Paloposki 1999; Bielec 1998) ole nesessiivisyyttä ilmaisevaa partisiippirakennetta, vaan nesessiivisyyttä ilmaistaan esimerkiksi modaaliverbein, (Bielec 1998, 61-67) sekä adjektiivein, kuten *jest zobowiązany* 'on velvollinen' (Rydzewska 2016, 52). Nesessiivirakenteen ilmaisemaa modaalisuuden tyyppiä ilmaistaankin puolassa ainakin *musieć, należy* ja *powinien* -modaaliverbeillä. (Rydzewska 2016, 54).

2.3.3 Referatiivirakenteen vastineet

Viron kielessä suomen referatiivirakenteella on läheinen vastine. Viron referatiivirakenteella on suomen vastineensa tapaan kaksi aikasuhtevaihtoehtoa, kuluva aika sekä mennyt aika; sekä aktiivinen ja passiivinen vaihtoehto. Kielten rakenteita erottaa muodostusperiaate: viron referatiivimuoto on muodoltaan V-partisiipin partitiivi eikä suomen tapaan VA-partisiipin genetiivi. Hallitsevaa verbiä aikaisempaa tekemistä ilmaistaessa virossa on käytössä kaksivaihtoehtoa: analyttinen *neid jyba käinud olevat* '?heidän olevan jo lähteneitä' sekä

synteettinen (-*nud* + *vat*) -vaihtoehtomuoto *arvati seal elanuvat* 'arveltiin siellä eläneen'. (Remes 2015, 347–348).

Suomen ja viron referatiivirakennetta muistuttavat funktionaalisesti ja myös osin muodoltaan indoeurooppalaisten kielten AcI- (= accusativus cum infinitivo), AcP- (= accusativus cum participio) sekä NcI-rakenne (= nominativus cum infinitivo). NcI on AcI:n passiivimuotoinen vastine. Kyseessä on esimerkiksi kognitio- kommunikaatio- sekä havaintoverbien kanssa esiintyviä lauseenvastikkeita, jotka voidaan tavallisesti korvata alisteisella että-sivulauseella. Rakenteiden nimitykset ovat peräisin latinan kieliopista, ja niiden käyttö on edelleen avuksi indoeurooppalaisten kielten vertailussa (Da Milano & Cuzzolin 2019, 109–110) AcI- ja AcP-lausekkeet koostuvat akkusatiiviosasta, joka vastaa tarkoitteeltaan *että*-lauseen subjektia, sekä infinitiivi- tai partisiippiosasta, joka vastaa *että*-lauseen predikaattia:

(1) Esimerkki AcI-rakenteesta:

S. <i>Ich sehe den Vater kommen</i>	= 'Näen isän tulevan'
matriisiverbi AKK. INF.	/ 'Näen, että isä tulee'

Joissakin kielissä kuten englannissa (Usoniene & Vincent 2018, 239–241) ja liettuassa AcI:n tilalla tai vaihtoehtona on accusativus cum participio -rakenne, jossa infinitiivin tilalla on partisiippi.

(2) Esimerkki AcP-rakenteesta:

E. <i>Peter saw her coming</i>	
matriisiverbi AKK. PCP.PRES.	
'Peter näki hänen tulevan.'	

Joissakin kielissä olevassa nominativus cum infinitivo -rakenteessa (esimerkki 3) hallitseva verbi on passiivissa.

(3) Esimerkki NcI-rakenteesta:

E. <i>He is said to be rich</i>	
SG.NOM. V.PASS.3.P. INF. SG.NOM	
'Hänen sanotaan olevan rikas.'	

Nykykielissä kuten saksassa ja puolassa ei pääsääntöisesti ole kommunikaatioverbien AcI:ta. (da Milano & Cuzzolin 2019, 112). Nykypuolasta AcI puuttuu kokonaan (Papierz, 2018, 195). Slaavilaiskielissä AcP-rakennetta pidetään sen sijaan alkuperäisenä. (Danylenko 2019, 150–151). AcI:n sijasta puola käyttää havaintoverbien kanssa alisteisia sivulauseita, varsinkin *jak-* ja *ze-*konjunktoiden kanssa, sekä AcP-rakenteita. (Papierz 2018, 195). Puolan AcP-rakenteessa (esimerkki 4) partisiippi kongruoi aina akkusatiivin kanssa sijassa ja luvussa (Usoniene &

Vincent 2018. 242). AcP-rakenne esiintyy slaavilaiskielissä ilmeisesti vain fysiologisten havaintoverbien kanssa (Bjarnadóttir & Smit 2013, 52).

(4) Esimerkki puolan AcP-rakenteesta (Papierz 2018, 188):

<i>Widziałam</i>	go	wychodzącego	<i>z domu</i>
3.P.PAST	SG.AKK	SG.PCP.AKK	
‘Näin	hänen	lähtevän	talosta’

Puolassa on myös NcI:n kaltainen rakenne, joka muodostetaan passiivimuodon sijaan refleksiivimuodolla, mutta sen käyttöä ei suositella normitetussa kielessä (Berlinska 2008 15). Sen sijasta suositaan sivulauseita. Puolan NcI-rakenne (esimerkki 5) esiintyy kuitenkin puhekielessä ja kirjoitetussa kielessä tiettyjen verbien *okazywać się*, *wydawać się*, *zdawać się* ’todistaa, vaikuttaa, näyttää’ ja *być* -verbin ’olla’ infinitiivin kanssa. NcI-rakennetta pidetään puolan kielessä vieraana latinan, ranskan ja nykyisin englannin (esim. E. *Eric seems to be away*) vaikutuksena. (Berlinska 2008, 15). Nähdäkseni tämä muistuttaa suomen vaikutelmaverbien, kuten *näyttää*, *vaikuttaa* ja *tuntuu* käyttöä.

(5) Esimerkki puolan NcI:n kaltaisesta rakenteesta (Berlinska 2008, 13):

<i>Nie zdawał się</i>	<i>być</i>	<i>ta sytuacja</i>	<i>zaskoczony</i>
NEG. REFL.PAST.3.P	INF	ADVL	ADJ.SG.NOM
‘Hän ei näyttänyt	olevan	tästä tilantesta	yllättynyt’

Saksan kielessä partisiipit eivät osallistu referatiivirakenteen kaltaisiin konstruktioihin (kuten AcP-rakenteeseen) (Havu 2021, 11). Saksassa ja muissa germaanisissa kielissä AcI esiintyy alkuperäisesti vain havaintoverbien yhteydessä. (Da Milano & Cuzzolin 2019, 115–116). Saksan AcI:n käyttöala on suomen referatiivirakennetta kapeampi, sillä suomen referatiivirakenteen matriisiverbinä voi olla kommunikaatio- sekä kognitioverbi (VISK § 473), ja, toisin kuin saksassa, rakenteella on kaksi aikasuhteenvaihtoehtoa (VISK § 538). Myös saksassa on NcI:n kaltainen, infinitiivimuodon avulla muodostettava rakenne vaikutelmaverbien kuten *scheinen* ’näyttää’ yhteydessä: *Er scheint nicht zu wollen* ’hän ei näytä haluavan’ (MOT-sanakirja, *scheinen*).

Olen koonnut edellä esitellyt VA-partisiipin vastineet tutkimuksen lähdekielissä vielä alla olevaan taulukkoon.

TAULUKKO 3. VA-partisiipin rakennevastineet virossa, saksassa ja puolassa

	viro	saksa	puola
partisiippilauseke	läheinen vastine	läheinen vastine	läheinen vastine

referatiivirakenne	läheinen vastine	havaintoverbien AcI vaikutelmaverbien NcI:n kaltainen rakenne	havaintoverbien AcP vaikutelmaverbien NcI:n kaltainen rakenne
nesessiivirakenne	nesessiivirakenteessa ei ole partisiippivaihtoehtoa, vaan muodostetaan infinitiivillä	modaalinen partisiippi etumääritteenä (zu + PRS.PCP) predikatiivinen vastine muodostetaan infinitiivin avulla (zu + inf)	ei modaalista partisiippirakennetta ei tietoa predikatiivisesta infinitiivivastineesta

3 Tutkimusaineisto

3.1 Kansainvälinen oppijansuomen korpus

Tutkimusaineisto on kerätty Kansainvälisen oppijansuomen korpuksesta (= ICLFI), joka on saatavilla sivustolla www.kielipankki.fi. Korpusta kerättiin Oulun yliopistossa vuodesta 2007 alkaen. ICLFI on vieraan kielen korpus, sillä sen sisältämiä tekstejä on koottu ulkomailla sijaitsevilta opetuspisteiltä. ICLFI-korpus sisältää monentyypisiä tekstejä yhteensä 22 eri äidinkieltä edustavilta suomenoppijoilta. Korpuksessa on tekstejä eurooppalaisen viitekehyksen (= EVK) kaikilta kolmelta eri taitotasolta: alkeis-, keski- sekä edistyneeltä tasolta. Informanttien taitotaso on saavutettu enimmäkseen formaalin kielenopetuksen myötä, pois lukien ne oppijat jotka ovat vierailleet Suomessa pidempiä aikoja. Korpuksen informanteilta on kerätty monenlaisia taustatietoja, jotka korpuksen käyttäjä voi ottaa huomioon rajoittaakseen aineistonsa taustamuuttujia. (Jantunen 2011).

ICLFI-korpus on annotoitu osittain automaattisesti, joten siihen voi tehdä esimerkiksi morfologiseen muotoon tai lekseemiin perustuvia hakuja. Automaattinen annotointi tuottaa kuitenkin jonkin verran virheitä muun muassa suomen monimutkaisten äännevaihtelujen sekä oppijankielelle ominaisen tulkinnallisuuden vuoksi. (Jantunen 2011).

3.2 ICLFI-tutkimusaineiston keruu

Lähdekielten tutkimusaineistot kerättiin ICLFI-korpuksen viron, saksan ja puolan osakorpuksista. Lähdekielten aineistoja varten kerättiin tietyin rajauksin osakorpusten kaikki VA-partisiippiensiintymät. Lopulliset korpushaut tehtiin sanan ulkoasun perusteella hakien VA-jaksoja (hakulausekkeesta tarkemmin ks. liite 1). Automaattiseen annotointiin perustuva morfologinen haku osoittautui riittämättömäksi VA-partisiipin monipuolisen käytön takia, sillä partisiipit on annotoitu niiden käytön mukaan milloin substantiiveiksi, milloin adjektiiveiksi tai verbeiksi.

Relevantit esiintymät kerättiin hakutuloksista käsin talteen Microsoft Excel - taulukointiohjelmaan. Esiintymistä kirjattiin ylös lisäksi kirjoittajan koodi, kontekstin tekstilaji sekä tehtävänto. Korpukseen kirjatut kirjoittajien ilmoittamat taustatiedot kerättiin lisäksi talteen Microsoft Word -tiedostoihin, ja ne on mahdollista yhdistää aineistoesiintymiin kirjoittajan koodin perusteella. Aineistoa rajattiin tällä tavalla käsin vielä jälkikäteen varsinaisen keruun jälkeen niiden taustamuuttujien osalta, joiden rajaamiseen automaattinen haku ei soveltunut. Jälkikäteinen rajaaminen koski kirjoittajien ikää ja heidän Suomessa viettämäänsä aikaa.

Seuraavaksi kuvailen, miten tutkimusaineiston keruussa pyrittiin kontrolloimaan edellä mainittuja Jarvisin (2000, 260-261) määrittelemiä taustamuuttujia. Lähdekielten aineistojen informanttien ikä rajattiin siten, että he olivat kirjoitushetkellä 18–35-vuotiaita. Yli 35-vuotiaat kirjoittajat rajattiin pois.

Informanttien oppimismotivaatiota on mahdoton ottaa huomioon, sillä siitä ei ole esitetty kysymyksiä korpuksen keruuhetkellä. Voidaan kuitenkin ajatella, että suomen kaltaista pientä kieltä vapaaehtoisesti vieraana kielenä B-tasolle asti opiskelleita yhdistäisi ainakin aito kiinnostus ja vahvako sisäinen motivaatio oppia kieltä.

Informanttien kohdekielelle altistumisen muotoa on rajattu korpuksen valinnassa siten, että käytetyn ICLFI-korpuksen informantit ovat opiskelleet suomea vieraana kielenä. Lisäksi tutkimusaineiston keruussa rajattiin pois kirjoittajat, jotka ilmoittivat puhuvansa kotona suomea. Lisäksi rajattiin pois informantit, jotka ilmoittivat ainakin toisen vanhemman äidinkieleksi suomen sekä heidät, jotka ilmoittivat läheisten opettaneen heille suomea. Pieni osa informanteista ei ollut vastannut yhteen tai useampaan taustatietokysymykseen mitään. Vastaamatta jättäneitä informanteja ei rajattu pois, jotta aineistosta ei tulisi liian suppea.

Hyvin moni kaikkien lähdekielten informanteista oli ollut Suomessa niin, että olemisen tai vierailujen kokonaiskesto oli muutamista päivistä noin yhteen vuoteen, esimerkiksi lomamatkan, sukulaisivierailun, kielikurssin tai vaihto-opiskeluvuoden yhteydessä. Aineistosta rajattiin pois informantit, jotka ovat ilmoittaneet viipyneensä yhteensä Suomessa kaksi vuotta tai enemmän.

Saksankielisistä kahta vastaamatta jättänyttä lukuun ottamatta kaikki ovat ilmoittaneet opettajan äidinkieleksi suomen. Myös kaikilla puolankielisillä oli ollut ainakin yksi

suomalainen opettaja. Vain yksi puolankielinen ei ilmoittanut opettajan äidinkieltä. Vironkielisistä 45:llä oli ollut suomalainen opettaja, ja 13 ei ilmoittanut opettajan äidinkieltä.

Informanttien suomen kielen taitotasoa kontrolloitiin siten, että kaksi koulutettua arvioijaa oli arvioinut heidän kirjoittamansa tekstit EVK-asteikolla B1- tai B2-tasoisiksi. Tekstien taitotasossa saattaa kuitenkin olla vaihtelua, sillä tekstien taitotaso asettuu B1-tason matalasta päästä B2-tason etevämpään päähän. Osakorpuksen tekstit on kerätty usean vuoden kuluessa niin, että sama informantti on voinut kirjoittaa useita tekstejä, jotka on voitu myös arvioida eri taitotasoille.

Informanttien kulttuuritaustaa kontrolloitiin vain siten, että oppijan edustaman lähdekielen tuli olla kirjoittajien äidinkieli. Kaikki synnyinpaikkansa ilmoittaneet informantit yhtä lukuun ottamatta olivat myös syntyneet asuinmaassaan. Saksankieliset informantit jakautuivat saksalaisiin ja itävaltalaisiin.

Informanttien muuta kieliosaamista ei kontrolloida tässä tutkimuksessa mitenkään. Useimmat informanteista olivat kuitenkin opiskelleet useampaa vierasta kieltä, varsinkin Euroopan suuria kieliä kuten englantia, ranskaa, saksaa tai venäjää. Huomionarvoista on, että moni puolankielinen ilmoitti opiskelleensa saksaa. Yksi saksankielinen informantti ilmoitti toisen vanhemman äidinkieleksi puolan mutta ei omakseen, eikä hän ilmoittanut opiskelleensa puolaa.

Informanttien koulutustaustasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta he ovat luultavasti saaneet korkean asteen opetusta samassa paikassa, jossa he ovat opiskelleet suomen kieltä. Informanttien sosiaaliluokasta ei ole kerätty taustatietoja.

Tekstilajista ja kielen rekisteristä taustamuuttujana tässä tutkimuksessa on todettava, että ICLFI-korpus sisältää monia tekstilajeja ja tehtävätyyppejä. Eri lähdekielten osakorpuksissa on samankaltainen valikoima lukuisia eri tekstilajeja, mutta niiden määräsuhteet ja tehtävänannot eivät ole osakorpusten kesken samat. Saman tekstilajin tekstejä on kirjoitettu monista eri tehtävänannoista. Tekstilajit edellyttävät myös lukuisten eri kielen rekisterien osaamista. Osakorpuksia on kerätty useissa eri oppilaitoksissa usean vuoden aikana, joten eri informantit ovat kirjoittaneet eri tekstilajeja. Lisäksi sama informantti on voinut kirjoittaa useita eri tekstejä useiden eri vuosien kuluessa. Tekstilajeista rajattiin pois tutkielma, jonka tekstien hakutuloksissa oli huomattavan paljon lähes identtisiä esiintymiä ja melko suoraan referoitua, itse tuottamatonta kieltä.

Tutkimusaineiston teksteistä valtaosa kirjoitettiin kotona niin, että niissä ei ole ilmoitettu rajatun apuvälineiden käyttöä eikä kirjoitusaikaa, tai sitä oli myönnetty vähintään viikko. Kokonaan luokassa kirjoitettuja tekstejä oli vain aivan yksittäisiä. Ilman apuvälineitä kirjoitettiin kaksi vironkielisten informanttien kirjoittamaa tekstiä. Koe- tai kurssin loppukirjoitelmaksi ilmoitettiin 7 vironkielisten informanttien tekstiä.

3.3 Tutkimuksen eettisyys

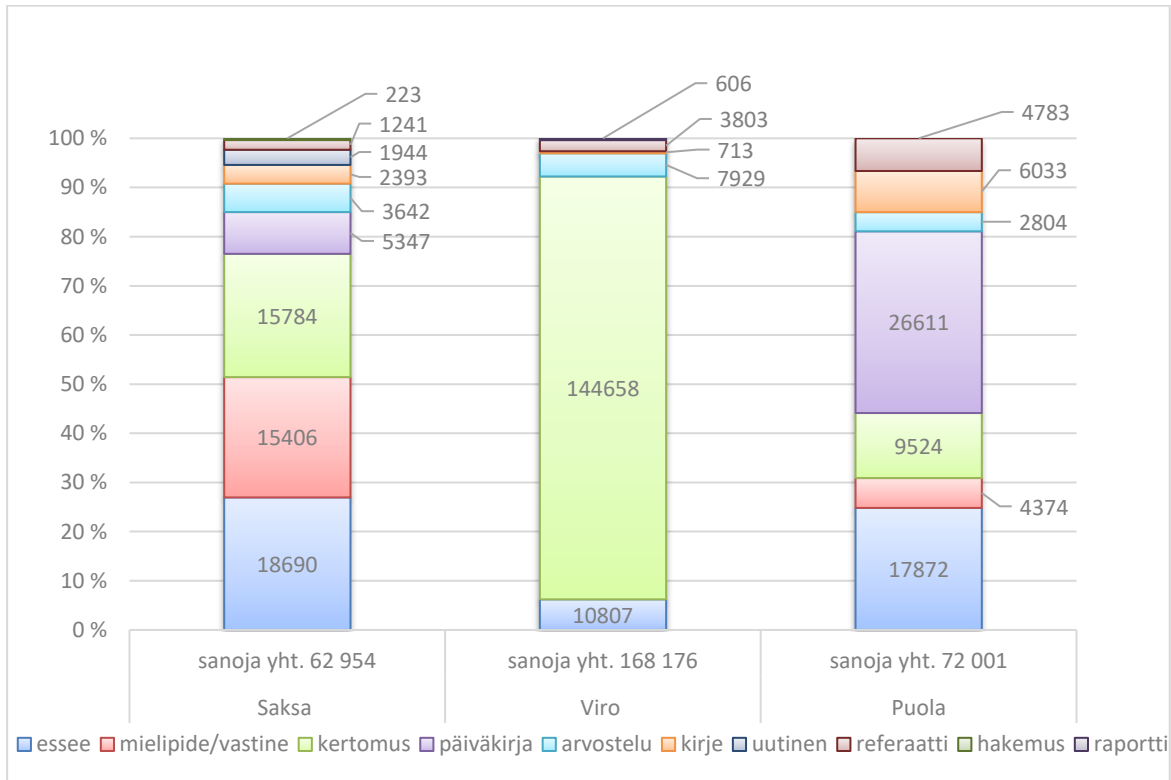
Voi olettaa, että Kielipankissa sijaitsevan kansainvälisen oppijansuomen aineiston (ICLFI) informanteilta keräämiseen liittyvät eettiset kysymykset, kuten lupa tutkimukseen osallistumisesta, on otettu huomioon aineiston keruuhetkellä ennen sen julkistamista tutkijoiden saataville. Omaa tutkimustani varten on anottu lupa aineiston hallitsijalta, Kielipankilta, eikä lupaa tarvitse edelleen kysyä itse informanteilta. Aineiston luvanvaraisuus johtuu siitä, että aineisto sisältää sen informanttien suojattavia luottamuksellisia taustatietoja kuten iän, asuinpaikkakunnan, synnyinvuoden jne.

Tutkimusaineistoni informanttien henkilöllisyyttä pyrin suojaamaan seuraavin tavoin. Pseudonymisoin tai poistan käyttämissäni esimerkeissä mahdollisesti esiintyvät henkilöiden erisnimet, paikannimet ja muut tiedot, jotka olisi mahdollista yhdistää henkilöön. Tutkimusaineisto ja informanteja koskevat taustatiedot sisältävä dokumentti säilytetään tutkimuksen ajan henkilökohtaisen tietokoneen paikallismuistissa, eikä niihin ole pääsyä muilla kuin tutkijalla. Dokumentit tuhoetaan tietokoneen muistista tutkimuksen valmistuttua.

3.4 Tutkimusaineiston tekstilajit

Tutkimuksen eri lähdekielten valittujen osakorpusten koot poikkesivat toisistaan jonkin verran (ks. kuvio 1 alla). Saksan- ja puolankielisten oppijoiden valittujen korpusten koot olivat noin 63 000 ja 72 000 sanaa. Vironkielisten oppijoiden valitun korpuksen koko oli noin 168 000

sanaa, eli yli kaksinkertainen muihin nähden. Syynä tähän riittävän VA-partisiippiensiintymien määrän takaaminen, sillä alustavassa korpushaussa vironkielisillä oli selvästi vähemmän VA-partisiippiensiintymiä.

KUVIO 1: Eri lähdekieliä puhuvien suomenoppijoiden aineistot tekstilajeittain

Korpuksset poikkeavat myös tekstilajijakaumaltaan. Eräitä sanamäärältä suurimpia tekstilajeja ovat essee, mielipide, kertomus, päiväkirja, arvostelu ja kirje. Vironkielisten valittu korpus on koostumukselta selvästi erilainen kuin saksan- ja puolankielisten, ja on painottunut (86 %) kertomus-tekstilajiin. Eri lähdekielten korpuksset on kerätty eri maissa eri aikaan, joten lähdekielten kesken eri tekstilajeja erottaa myös kulloinkin käytetyt tehtävänannot.

4 Tutkimusaineiston analyysi

Tässä luvussa pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen tarkastellen, miten suomenoppijat käyttävät VA-partisiipin eri käyttötapoja tutkimusaineistossa. Tavoitteena on myös analysoida oppijoiden VA-partisiipin käyttöä luvussa 3.3 kuvattujen rakennevastineiden käytön rajoituksiin verraten. Tarkastelen suomenoppijoiden VA-partisiipin käyttöä (ks. taulukko 4) käyttötapa kerrallaan. Tutkimusaineiston kaikki VA-partisiippiensiintymät on taulukoitu tarkemmin liitteessä 2.

TAULUKKO 4: VA-partisiipin eri käyttötavat tutkimusaineistossa

VA-partisiipin käyttö	Lähdekieli saksa	f / 1000 sanaa	Lähdekieli viro	f / 1000 sanaa	Lähdekieli puola	f / 1000 sanaa
Partisiippilauseke	65	1,032	94	0,559	117	1,625
Referatiivirakenne	18	0,286	30	0,178	77	1,069
Nesessiivirakenne	15	0,238	6	0,036	14	0,194

Partisiippilausekkeiden käsittelyn yhteydessä myös verrataan partisiippilausekekäyttöä määritteettömien VA-partisiippien käyttöön lukumäärällisesti. Partisiippilausekkeet ja määritteettömät partisiipit olen luokitellut vielä niiden syntaktisen aseman mukaan substantiivin etumääritteiksi, substantiivilausekkeiksi, predikatiiviadverbiaaleiksi sekä predikatiiveiksi.

Nesessiivirakennetta käsitellään käyttötaajuuden sekä virheanalyysin näkökulmasta. Referatiivirakenteiden osalta kiinnostuksen kohteena on käyttötaajuuden lisäksi se, mitä semanttisia tyyppejä rakenteen hallitsevan verbit ovat, sekä millaisia poikkeamia rakenteen käytössä ilmenee.

Tarkastelen lisäksi VA-partisiipin muodostuksen poikkeamia, leksikaalista vaihtelua suomenoppijoiden VA-partisiipin käytössä sekä erilaisia poikkeamia VA-partisiipin lekseemin valinnassa.

4.1 VA-partisiippi partisiippilausekkeessa

4.1.1 VA-partisiippi substantiivin etumääritteenä

Partisiipin käyttö substantiivin etumääritteenä on sekä määritteettömän partisiipin että määritteitä saavan partisiippilausekkeen yleisin käyttötapa. Etumääritteenä toimivaa määritteetöntä VA-partisiippia käyttivät saksankieliset (1,367) ja puolankieliset (1,542) suunnilleen yhtä usein ja vironkielisillä vähiten, keskimäärin 0,708 esiintymää tuhatta sanaa kohti. Puolankieliset käyttivät myös etumääritteenä toimivaa partisiippilausekkeen selvästi eniten (1,389) saksankieliset 0,762 ja vironkieliset vähiten, 0,274 esiintymässä tuhatta sanaa kohti.

TAULUKKO 5. VA-partisiipin käyttö substantiivin etumääritteenä suomenoppijoilla

VA-partisiipin käyttö	Lähdekieli saksa	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli viro	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli puola	f/ 1000 sanaa
Substantiivin etumääritteenä määritteetön partisiippi	86	1,367	119	0,708	111	1,542
Substantiivin etumääritteenä partisiippilauseke	48	0,762	46	0,274	100	1,389
Substantiivin etumääritteenä yhteensä	134	2,129	165	0,981	211	2,931

Partisiippilausekkeen käyttö substantiivin etumääritteenä oli tutkimusaineistossa partisiippilausekkeen selvästi yleisin käyttötapa, joten päätin tarkastella tarkemmin (ks. taulukko 6, mitä lauseenjäseniä ovat partisiippien etumääritteenä määrittämät edussanat. Olen jättänyt hyvin taajaan käytetyn pronominaalistuneen *seuraava*-partisiipin proadjektiivikäytön pois tästä tarkastelusta.

Selvisi, että kaikkia tutkimuksen lähdekieliä puhuvat suomenoppijat käyttivät ryhminä etumääritteenä olevaa määritteetöntä partisiippia sekä partisiippilauseketta hyvin monipuolisesti ja hyvin samankaltaisella tavalla. Lähdekielellä ei näytä olevan huomattavaa

vaikutusta siihen, missä syntaktisessa asemassa etumäärkkeenä toimivan partisiipin edussana on. Etumäärkkeenä olevien partisiippilausekkeiden esiintymien lukumäärät ovat lopulta varsin pienet: saksankielisillä 48, vironkielisillä 46 ja puolankielisillä oppijoilla 100, joten sattumalla voi olla eroihin suuri vaikutus. Etumäärkkeenä toimivan määrkkeettömän partisiipin edussana oli yleisimmin predikatiivina, objektina tai e-subjektina. Hieman harvemmin määrkkeettömän partisiipin edussana oli subjektina sekä adverbialina. Määrkkeettömän etumäärkkeenä käytetyn partisiippi oli vain harvoin genetiivimäärkite tai predikatiiviadverbialia.

TAULUKKO 6. Edussanan lauseenjäsen etumäärkkeenä toimivalla määrkkeettömällä partisiipilla ja partisiippilausekkeella: niiden lukumäärä, suhteellinen prosenttiosuus ja ero prosenttiyksikköinä

edussanan lauseenjäsen	saksa mtön pcp (yht. 86)	viro mtön pcp (yht. 119)	puola mtön pcp (yht. 111)	saksa PartisP (yht. 48)	viro PartisP (yht. 46)	puola PartisP (yht. 100)
predikatiiviadverbialia	0 %	3 %	2 %	4 % (+4 %) ¹	0 %	1 %
predikatiivi	28 %	23 %	19 %	10 % (-18 %)	15 % (-8 %)	7 % (-12 %)
adverbialia	9 %	9 %	11 %	17 % (+8 %)	28 % (+19 %)	27 % (+16 %)
objekti	21 %	31 %	23 %	21 % (+0 %)	15 % (-16 %)	17 % (-6 %)
subjekti	12 %	6 %	16 %	27 % (+15 %)	22 % (+16 %)	30 % (+14 %)
E-subjekti	23 %	18 %	23 %	13 % (-10 %)	9 % (-9 %)	9 % (-14 %)
genetiivimäärkite	5 %	9 %	6 %	4 %	11 %	8 %
muu tai epäselvä	1 %	1 %	0	4 %	0	1 %
yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

¹ Suluissa oleva luku viittaa frekvenssieron prosenttiyksikköinä määrkkeettömän VA-partisiipin (oikealla) ja määrkkeitä saaneen partisiippilausekkeen (vasemmalla) välillä.

Substantiivin etumäärkkeenä oleva partisiippilauseke poikkesi määrkkeettömästä partisiipista edussanan syntaktiselta käytöltä melko vähän. Keskeisiä eroja oli, että partisiippilausekkeen määrkkittä edussana oli määrkkeettöntä partisiippiä suhteellisesti useammin subjekti (esimerkki

6) ja adverbiaali (esimerkki 7). Adverbiaalisena edussanana oli myös omistuslauseen tekijätarkoitteena.

(6) Kun lähes kaikki ovat olleet humalassa, **nauravat** ja Maamme-laulun **laulavat** Matti ja Maija ovat palanneet kotiin.

(7) Minun mielestäni tämä asia on ymmärtävä vain monia kieliä **osaaville** ihmisille.

Sen sijaan partisiippilausekkeiden edussana oli määritteetöntä VA-partisiippia suhteellisesti harvemmin E-subjekti (esimerkki 8) ja predikatiivi (esimerkki 9).

(8) Minulla on **rakastava** ja toisiaan **tukeva** perhe.

(9): Matti Meikäläinen on paranoidia skitsofreniaa **sairastava** isä, jolla on neljä poikaa
--.

Objektina oleva edussana (esimerkki 10) oli viron- ja puolankielisillä oppijoilla yleisempi määritteettömällä partisiipilla kuin partisiippilausekkeella, mutta saksankielisillä se oli yhtä yleinen. Objektina toimivaksi edussanaksi laskettiin tässä myös muutamassa esiintymässä esiintyvät lauseenvastikkeiden objektimaiset täydennykset (esim. *syntyviä kustannuksia havaitsematta*)

(10) Eilen isäni soitti minulle, koska hänen onnistui löytää halpaa yliopiston lähellä **sijaitseva** asunnon.

Predikatiiviadverbiaalina (esimerkki 11) ja genetiivimääritteenä (esimerkki 12) olevia edussanoja oli suhteellisesti noin yhtä usein määritteettömällä VA-partisiipeilla ja partisiippilausekkeilla, ja ne olivat verraten marginaalisia VA-partisiipin edussanan lauseenjäseniä.

(11) Paljon ihmisiä ovat jääneet kaupungeissa **eläviksi** eläimiksi.

(12) Puutarhurina **työskentelevän** Matin haaveena on raknetaa vielä yksi puisto - - ennen kuolemaa.

4.1.2 VA-partisiippilauseke substantiivilausekkeena

Seuraavaksi kuvaan, millaista on VA-partisiipin käyttö substantiivilausekkeena suomenoppijoiden teksteissä. Kaikki ryhmät käyttivät VA-partisiippia substantiivilausekkeena hyvin vähän, ja substantiivilausekekäyttö kuuluu partisiipin selvästi marginaalisiin käyttötapoihin. VA-partisiippi esiintyi substantiivilausekkeena koko aineistossa

saksankielisillä vain 10, vironkielisillä 42, ja puolankielisillä 9 esiintymässä. Määritteettömiä NP:nä toimivia VA-partisiipeja havaittiin kaikilla ryhmillä hieman enemmän kuin verbille tyypillisiä määritteitä säilyttäneitä esiintymiä. Määritteitä on vain yksittäisissä esiintymissä: saksankielisillä vain 1, vironkielisillä 3 ja puolankielisillä 1. Vironkielisten esiintymissä on selvästi havaittavissa toisteisuutta ja tehtävänantojen vaikutusta.

TAULUKKO 7: VA-partisiipin käyttö substantiivilausekkeena suomenoppijoilla

VA-partisiipin käyttö	Lähdekieli saksa	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli viro,	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli puola	f/ 1000 sanaa
3 Substantiivilausekkeena määritteetön partisiippi	9	0,143	39	0,238	8	0,111
4 Substantiivilausekkeena partisiippilauseke	1	0,016	3	0,018	1	0,014

NP:nä käytetyn partisiipin yleisimpiä syntaktisia käyttötapoja on aineistossa varsinkin käyttö E-subjektina ja objektina, jolloin partisiippi on yleensä passiivimuotoinen, ja sen tarkoite on jaollinen (tarkemmin ks. liite 3). Huomionarvoista on, että E-subjektikäyttö vaikuttaa olevan frekventimpää kuin käyttö nk. kongruoivana perussubjektina.

NP:nä käytetyistä partisiipeista jotkut lekseemit, varsinkin *syötävä* ja *juotava* ovat osittain leksikaalistuneet substantiiveiksi. VA-partisiipin käyttö substantiivilausekkeena on usein vaikea erottaa osittain substantiiviksi leksikaalistuneiden VA-partisiippien käytöstä ja adjektiivistuneen VA-partisiipin käytöstä NP:nä, joten luokittelu sisältää ne kaikki.

VA-partisiipin käyttö E-subjektina on varsin passiivihakuista, ja tarkoite-NP on usein jaollinen: *Mitä kiehtovaa Suomessa on?; Maailmassa on niin paljon nähtävää; Jos minulla ei ole mitään opiskeltavaa - -; - - joulumarkkinoissa pitää olla muutakin kuin syötävää ja juotavaa;* Aineistossa E-subjektina yleisiä ovat sellaiset lekseemit kuin *nähtävä, syötävä, sanottava, kiinnostava, kiehtova, toivottava.*

VA-partisiipin käytössä objektina korostuvat osin substantiiviksi leksikaalistuneet lekseemit *syötävä* ja *juotava*, esim. *Sitten etsin jääkaapista syötävättä ja keitaan teetä.* Tutkimusaineistossa muussa objektikäytössä on kyse adjektiivistuneen VA-partisiipin käytöstä substantiivilausekkeena, esim. *Haluan koko ajan jotakin kiinnostavaa tehdä; Siis ei mitään uutta eikä yllätettävää se elokuva sano; - - etsin uutta kuunneltavaa.*

VA-partisiipin käyttö niin sanottuna perussubjektina on myös monipuolista käsittäen edellä mainitun, osin leksikaalistuneen partisiipin: *seura ja syödävä ja juodava olid myös hyvät*; adjektiivistuneen partisiipin: *kaikkein jännitävän on viellä tulossa*; sekä partisiippilausekkeen käyttöä: *Kylläpä jos tupakoivat seisoivat talon edessä; Läketiedettä opiskelevia juhlivat vanhempien omakotitalossa - -*.

VA-partisiipin käytöstä NP:nä genetiivimääritteenä esimerkkejä ovat partisiippilausekkeet: *Eric palaa elävien maailmaan ja kostaa takaa-ajajilleen; Toivon vain, että Puolan idässä asuvien elinehto parantaa läheisessä tulevaisuudessa*; sekä osin leksikaalistuneet partisiipit: *Illan lopussa oli pieni syödävän ja juodavan mahdollisuus*.

Adverbiaalina VA-partisiippi -NP esiintyi vain vironkielisillä. Tästä esimerkkejä ovat jaollinen NP: *Suomea S2-opiskelevalle voi olla vaikea*; jaoton NP - - *olen ollut ihastunut kaiken Suomea koskevan*; sekä leksikaalistunut partisiippi: *juotavista pidän appelsiinimehusta*.

4.1.3 VA-partisiippilauseke predikatiiviadverbiaalina

Suomenoppijat käyttävät tutkimusaineistossa VA-partisiippilauseketta predikatiiviadverbiaalina hyvin vähän, kukin ryhmä vain muutamissa esiintymissä. Predikatiiviadverbiaalikäyttö on selvästi VA-partisiippilausekkeen marginaalisia käyttötapoja. Olen pyrkinyt erottamaan toisistaan käytön määritteet säilyttäneenä partisiippilausekkeena: *On tärkeä muistaa humalassa olevana*, määritteettömänä verbaalisuuden säilyttäneenä partisiippina: *katsovana saa melkein kauniin katsauksen*; ja adjektiivistuneena partisiippina: *Ihmiset pitäisivät tätä naurettavana*.

TAULUKKO 8. Määritteetön partisiippilauseke, määritteet säilyttänyt partisiippilauseke sekä adjektiivistunut VA-partisiippi predikatiiviadverbiaalina

VA-partisiipin käyttö	Lähdekieli saksa	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli viro	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli puola	f/ 1000 sanaa
Määritteet säilyttänyt partisiippilauseke predikatiiviadverbiaalina	2	0,032	0	-	2	0,028
Määritteetön partisiippilauseke predikatiiviadverbiaalina	4	0,064	1	0,006	2	0,028

Yhteensä partisiippilauseke predikatiiviadverbiaalina	6	0,095	1	0,006	4	0,056
Adjektiivistunut VA- partisiippi predikatiiviadverbiaalina	8	0,123	13	0,077	9	0,125

Vertailun vuoksi todettakoon, että predikatiiviadverbiaalikäyttö oli myös adjektiivistuneen VA-partisiipin marginaalisia syntaktisia käyttötapoja. Predikatiiviadverbiaalina käytettiin vain vähän useammin adjektiivistunutta VA-partisiippia kuin partisiippilauseketta.

Partisiippilausekkeen käyttö predikatiiviadverbiaalina oli oppijoilla varsin monipuolista esiintymien matalaan määrään nähden, ja oppijoilla havaittiin esimerkiksi sekä subjektitarkoitetta (esimerkki 13) että objektitarkoitetta luonnehtivia partisiippeja (esimerkki 14).

(13) Toisaalta lumikuvat ja kesäkuvaus ovat loistavia, **katsovana** saa melkein kauniin katsauksen, millainen elämä oli.

(14) Nokian matkapuhelimien ja muiden - - ansiosta Suomen yhteiskuntaa kuvitellaan Puolassa moderneimpiin ja rikkaisempiin **kuuluvaksi**

Lisäksi määritteetön partisiippilauseke esiintyy predikatiiviadverbiaalina vaikutelmaverbin täydennyksenä:

(15) He olivat pyytävinaan anteeksi sediltä, he olivat olevinaan kilttejä ja halusivat näyttää **pahoittelevilta**.

Tarkoituksen ilmaisun tehtävässä partisiippilauseke esiintyy ainoastaan vironkielisen oppijan esiintymässä (esimerkki 16), jossa syntaktisena ongelmana on, että lauseesta puuttuu partisiippilausekkeen translatiivisijan *tehtäväksi* motivoiva predikaatti tai liittomuodon osa, kuten *on tullut tehtäväksi*. Essiivimuotoisesta mahdollisuutta tai velvollisuutta ilmaisevasta partisiippilausekkeesta suomenoppijoilla esimerkkinä on puolankielisen oppijan esiintymä (esimerkki 17).

(16) Taas on ruuanlaittaminen minun **tehtäväkseni**.

(17) Osoittautui, että kolme filmiä on **valittavana**. Me voimme katsoa tapafilmiä, huvinäytelmää tai sensaationaisen elokuvaa.

4.1.4 VA-partisiippilauseke predikatiivina

Myös predikatiivikäyttö kuuluu partisiippilausekkeen marginaalisiin käyttötapoihin, ja sitä havaittiin oppijoilla hyvin vähän. Olen luokitellut erikseen predikaattina toimivat partisiippilausekkeet, kuten *minkälaiset sienet ovat hyvää tekeviä*, sekä adjektiivistuneet VA-partisiipit *se oli oikein stressava minulle* erikseen, sillä esiintyminen predikatiivina on melko luotettava merkki partisiipin adjektiivistuneisuudesta (Koivisto 1987, 45).

TAULUKKO 9: Partisiippilausekkeen käyttö predikatiivina suomenoppijoilla

VA-partisiipin käyttö	Lähdekieli saksa	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli viro	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli puola	f/ 1000 sanaa
Partisiippilauseke predikatiivina	1	0,016	5	0,024	4	0,056
Adjektiivistunut partisiippi predikatiivina	84	1,367	108	0,642	109	1,514

Partisiippilausekkeen predikatiivikäyttö kuului tutkimusaineistossa partisiippilausekkeen matalataajuisiin käyttötapoihin eikä lähdekieliryhmien välillä ei havaittu siinä selvää eroa. Kaikissa esiintymissä, joissa partisiippilauseke toimi predikatiivina, oli kyseessä aktiivimuotoinen VA-partisiippi; lisäksi kaikkien esiintymien VA-partisiipin lekseemi oli eri.

Adjektiivistuneella VA-partisiipilla predikatiivikäyttö, kuten *On liioittelevaa sanoa, että - -* oli sen sijaan frekventeimpiä käyttötapoja substantiivin etumääritteenä toimimisen ohella. Predikatiivina toimivaa adjektiivistunutta VA-partisiippiä käyttivät saksan- ja puolankieliset suunnilleen yhtä usein (1,367 ja 1,514), ja vähiten vironkieliset, 0,642 esiintymässä per tuhat sanaa.

Yhdessä esiintymässä (esimerkki 18) partisiipin *liittyvät* ja sen täydennyksen *geologian* sanajärjestys ei ole partisiippilausekkeelle tyypillisesti käänteinen vaan sama, kuin jos partisiippi olisi predikaattina.

(18) Toinen lukukausi on ollut helpompi Ennen ei ollut mikään oppiaine suoraan **liittyvät** geologian, mutta nyt on toisin.

Puolankielinen oppija oli käyttänyt kopulalauseetta vastaavan referatiivirakenteen predikaattina suomen kielelle vieraalla tavalla predikatiivisesti modaaliverbin partisiippiä *pystyvää*. Tässä luultavasti näkynee jonkin muun kielen modaalisen adjektiivin vaikutus (vrt. e. *is able to*).

(19) Juuri siitä syystä, että olen päivittäin sellainen synkkä ja pessimistinen nurisija uskallan luulla olevani **pystyvä** arvostamaan niitä harvinaisia todellisen onnettomuuden hetkiä.

Osalla predikatiivina käytetyistä partisiippilausekkeista oli rektion sijaan tavan määrite: *että he tietävät kuinka **helposti** särkyvä elämä on.*

Aineistossa havaittiin yksi esiintymä, jossa predikatiivina havaittiin substantiivilausekkeena toimiva VA-partisiippi, jolla on etumääritteenä adjektiivi: *Näin jopa anisten ('naisten') mutapainia, se oli hauskaa **katsottavaa**.*

Äidinkielen puhujan näkökulmasta syntaktisesti kiinnostava oli myös predikatiivinen partisiippilauseke *Kyllä, hän oli vähän itseensä **luottava***, jonka äidinkielen ilmaisisi todennäköisesti transitiivilauseella.

4.1.5 Syntaktiset ongelmat partisiippilausekkeen ja adjektiivistuneen VA-partisiipin käytössä

Seuraavaksi tarkastelen sitä, millaisia syntaktisia ja osin morfologisia poikkeamia normitetusta kielestä oppijoilla ilmenee VA-partisiipin käytössä partisiippilausekkeessa sekä määritteettömänä substantiivin etumääritteenä ja adjektiivistuneena predikatiivina. Huomioon on otettu myös pronominaalistuneet etumääritteenä toimivat partisiipit (esim. *seuraavana päivänä*). Subjektin, objektin sekä predikatiivin sijanvalintaan liittyviä poikkeamia havaittiin runsaasti, mutta niitä ei ole tässä listattu, sillä ne muodostaisivat omat laajat tutkimusaiheensa. Myöskään rektioon liittyviä poikkeamia ei ole listattu, sillä niitä on tutkittu paljon muualla. Rektioon liittyviä poikkeamia oli tutkimusaineiston partisiippilausekkeissa nähdäkseni hyvin vähän. Poikkeamat on taulukoitu tarkemmin liitteessä 4.

Edellä mainittuja sijanvalinnan kysymyksiä huomioon ottamatta VA-partisiipin partisiippi- ja adjektiivikäytön syntaktisista poikkeamista suuri osa liittyy partisiipin sijan tai luvun kongruenssiin. Suuria eroja poikkeamatyyppien ilmenevyydessä ei havaittu eri lähdekielten puhujien välillä, ja useimpia poikkeamatyyppejä havaittiin kunkin lähdekielen aineistosta vain aivan yksittäisiä.

Määrällisesti yleisin kongruenssin poikkeama liittyi substantiivin etumääritteenä toimivan VA-partisiipin ja sen pääsanan sijan kongruenssiin: *Minun äiti antoi asuntojen astamiseen **liittyvä***

esimerkin. Substantiivilausekkeena käytetyn VA-partisiipin ja sen määritteiden sijan kongruenssin poikkeamia esiintyi määrällisesti hyvin vähän, mutta substantiivilausekkeena käytetyistä partisiipeista suuressa osassa oli etumääritteen inkongruenssi saksankielisillä ja puolankielisillä. Inkongruenssi ilmenee usein partisiipin ja sen määritteenä toimivan kvanttoripronominin yhteydessä: - - *meillä on **jokin annettavaa** muille; sen erilaisuus ei tarkoita **mitään pelottavaa**; ett ei minulla ole **jotain hauskaa tai jännää sanottavaa**.*

Etumääritteenä toimivan VA-partisiipin ja sen pääsanana luvun kongruenssin poikkeamia esiintyi hyvin vähän (ks. esimerkki 20). Näistä osa on vaihtoehtoisesti tulkittavissa pääsanana toimivan *i*-loppuisen nominin partitiivin taivutuksen poikkeamaksi (esimerkki 21):

(20) Saksassa on paljon ulkomaalaista **vihaavaa ihmisiä** - -

(21) Akvaariossani on kaksi **somistavaa juuria**. (oik. juurta)

Predikatiivina toimivan VA-partisiipin ja sen subjektin luvun kongruenssin poikkeamia havaittiin hyvin vähän ja ainoastaan adjektiivistuneilla partisiipeilla.

(22) - - aiheuttaa vaikutuksia kuin teatterissa: **kulissit** ovat liian **hallitseva**

(23) Kästner halusi näyttää vallankaappauksen olevan mahdotonta ja ihmisten olevan **vaihdeettavaa**.

Partisiipin sijantaivutuksen poikkeamia esiintyy hyvin vähän ja ainoastaan vironkielisillä: yksikön partitiivissa *etsin jääkaapista **mitään syötävää***; yksikön illatiivissa *samankaltainen **luettavaaseen** kieleen* (vrt. vi. *loetavasse*) ; sekä monikon partitiivissa *Heidän esityksensä olivat oikein **kiinnostavaia***.

VA-partisiipin pääluokan valintaan liittyviä poikkeamia havaittiin aineistossa muutamia. Suurimmassa osassa poikkeamista oli käytetty aktiivimuotoa passiivimuodon sijasta. Kaikilla ryhmillä oli vain yksi poikkeama, jossa passiivimuotoa oli käytetty aktiivimuodon sijasta. Aktiivimuodon käytöstä passiivimuodon sijasta adjektiivistuneissa partisiipeissa esimerkkejä ovat: *Tai jos minulla on vanhaa vaatetta, jota ovat vielä **käyttäviä**, heidän ne - -* (oik. käytettäviä); *On myös **kunnioittavaa**, että - -* (oik. kunnioitettavaa); *Minun mielestäni tämä asia on **ymmärtävä** vain monia kieliä osaaville ihmisille* (oik. ymmärrettävä); - - *kaikki ammatit, jotka auttavat ihmisiä ovat tärkeitä ja **arvostavia*** (oik. arvostettavia) Esimerkkejä VA-partisiipin aktiivimuodon käytöstä passiivin sijasta partisiippilausekkeessa: - - *ilman korkean tavoiden syystä **tekeviä** murhia* (oik. tehtäviä); *Tiedän, että on vaikeasti **ratkaiseva*** (oik.

ratkaistava), *minusta valtavaosa elokuvissa näyttävistä elokuvista ovat ameerikalaisia jännityselokuvia* (oik. näytettävistä).

VA-partisiipin passiivimuotoa aktiivimuodon sijasta on käytetty sekä partisiippilauseessa: *Voin siis lempimästi suositella lentopallo hyvän olon ja terveyden tuettavana liikuntana* (oik. tukevana); *yksi suomen kieltä puhuttava poika* (oik. puhuva); että adjektiivistuneena partisiippina substantiivilausekkeena: *Siis ei mitään uutta eikä yllätettävää se elokuva sano* (oik. yllättävää).

Partisiipin aikasuhteen ilmaisuun liittyviä poikkeamia havaittiin muutama esiintymä saksan- ja puolankielisillä, mutta ei vironkielisillä. VA-partisiipin aikasuhteen ilmaisun ongelmassa on kyse siitä, että lausekonteksti tai merkitys edellyttäisi aiemmin tapahtunutta ilmaisevan NUT- tai TU-partisiipin käyttöä. Aikasuhteen ilmaisun ongelmia esiintyi etumääritteenä käytetyillä partisiippilausekkeilla sekä adjektiivistuneilla partisiipeilla: - - *ainakin kun kysytään sinä aikana eläviltä ihmisiltä* - - (oik. eläneiltä); *Suomalaisten esi-isät olivat alkuperäiset nykyisen Venäjän aluella asuvat heimot* - - (oik. asuneet); *eilen auton kolariin ajatava sika* - - (oik. ajanut).

Adjektiivistuneen partisiipin aikasuhteen ilmaisun poikkeamat olivat sellaisia, joissa partisiipin aikamuodon valinta vaikutti epäsopivalta lausekontekstiin: *se ei ollut harkitseva päätös* (oik. harkittu); *hämmentävällä miehellä oli liikaa pelko elämän kanssa* (oik. hämmentyneellä); - - *lisäksi presidentillä on hänen asemaan vain määräävän ajan varten* (oik. määrättyä).

VA-partisiipin kieltoon liittyviä poikkeamia on vain saksankielisillä, yhteensä kaksi esiintymää. Esimerkissä 24 partisiippilauseke *töitä haluavia* on negatoitu *ei*-sanalla. On mahdollista, että oppija ei tunne *mAtOn*-kieltopartisiipin käyttöä. Esiintymä muistuttaa myös saksan *kein*-kieltosanan käyttöä substantiivin edellä. On huomattava, että myös äidinkielisten puhujien puheesta voi kuulla näin muodostetun kieltopartisiipin.

(24) Ensimerkiksi Saksassa asuu **ei töitä haluavia** ihmisiä.

Toisessa poikkeamassa (esimerkki 25) predikatiiviadverbiaalin asemassa oleva *käsiteltävä*-partisiippi on negatoitu *epä*-kieltoetuliitteellä. Esimerkki kertoo *epä*-etuliitteen luovasta käytöstä negaation tehtävässä suomenoppijoilla. Äidinkielinen puhuja saattaisi käyttää esimerkin kontekstissa kieltopartisiipin *käsittelemättömäksi* sijaan esimerkiksi E-infinitiivin abessiivia *käsittelemättä*.

(25) Maija (nimi muutettu) oli silloin 18-vuotias ja tapahtuma jäi **epäkäsitteltäväksi**.

Esimerkki 26 on tulkittu partisiippilausekkeen käytöksi predikatiiviadverbiaalina. Merkittävää on se, että partisiippi esiintyy nominatiivissa eikä essiivissä (*liittyvänä*) tai mahdollisesti E-infinitiivin inessiivissä (*liittyessään*), jotka olisivat todennäköiset vaihtoehdot. Todennäköinen selitys liittyy indoeurooppalaisen kielen puhujalle vieraaseen suomen predikatiiviadverbiaalin sijanvalintaan. Myös saksan taipumattoman adverbiaalisen partisiipin malli voi olla nominatiivin valinnan taustalla.

(26) Ja miehiin **liittyvä** se on aina statussymboli, jos he osaavat käyttäytyä herrasmiehinä.

Saksankielisen oppijan tuottamassa esiintymässä (esimerkki 27) on käytetty *oleva*-partisiippia normitetun kielen vastaisesti habitiiviverbin partisiippina. Partisiippi saa myös allatiivimuotoisen subjektiargumentin *sikalla*. Esimerkin *ei - - oliva* -habitiivirakenteen taustalla on todennäköisesti olla saksan *kein etw. haben* -rakenne.

(27): Ei sääliä **oliva** sikalla vain kysyi tomittajaan kertomalla kertomuksensa.

Esimerkissä 28 saksankielinen oppija on luultavasti tavoitellut tyylillistä, kuvailevaa vaikutusta, mutta sanajärjestys johtaa lauseen syntaksin osittaiseen hajoamiseen. *soittava-* ja *laulava-*partisiippien pääsana *mies* on sijoitettu epätyypillisesti etumääritteenä toimivien partisiippien edelle. Seurauksena on ilman välitöntä pääsanaa olevien partisiippilausekkeiden erikoinen irrallinen käyttö.

(28) Musta mies , **soittava** pianoa ja **laulava** jazzin laulu Lonesome Traveller ` - Aki Kaurismäen leffa Kauas pilvet karkaavat ` vuodesta 1996 alkaa vanhanaikaisiin kuviin ja parhaimmin viritäytyy tunelmaan omansa maailmansa.

Lisäksi havaittiin muutamia niin sanottujen U-verbien partisiippeihin liittyviä poikkeamia, kuten *vesivoimaloista aiheuttaviin vahinkoihin luonnolle* (oik. aiheutuviin), *muuttaviin liikennevaloihin* (oik. muuttuviin).

4.2 Nesessiivirakenne suomenoppijoilla

VA-partisiipilla muodostetun nesessiivirakenteen käyttö oli suomenoppijoilla tutkimusaineistossa varsin vähäistä (ks. taulukko 10), ja sen esiintymiä oli kaikilla ryhmillä enintään 15. Saksankieliset käyttivät nesessiivirakennetta vain vähän useammin (0,238) kuin puolankieliset (0,194). Vironkieliset käyttivät rakennetta vähiten, 0,036 esiintymässä tuhatta sana kohti.

TAULUKKO 10. VA-partisiipilla muodostetun nesessiivirakenteen esiintyvyys tutkimusaineistossa

VA-partisiipin käyttö	Lähdekieli saksa	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli viro	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli puola	f/ 1000 sanaa
Nesessiivirakenne	15	0,238	6	0,036	14	0,194

Oppijankielen aineistoissa on muutamia nesessiivirakenteeseen liittyviä morfosyntaktisia poikkeamia. Esiintymien pienen määrän takia jää epäselväksi, kuinka tarkkaa piirteen käyttö on eri ryhmillä laajemmin. Niin sanotun VA-partisiipin nesessiivimuodon sijan valinnan virheitä (esimerkki 29) oli saksankielisillä 3, puolankielisillä 1 ja vironkielisillä 1 esiintymässä. Kaikissa nesessiivimuodon sijanvalinnan virheissä on nominatiivin asemesta käytetty partitiivia.

(29) Hänen oli **selviydyttävää** kolmesta vaikeasta kokeesta - - .

Saksankielisen informantin esiintymässä (esimerkki 30) nesessiivimuodon sijanvalinnan poikkeama johtaa siihen, että transitiiverbistä *tutkia* muodostetun nesessiivirakenteen voi tulkita adjektiivistuneeksi nesessiivisyyden komponentin säilyttäneeksi partisiipiksi.

(30) **On tutkittavaa**, missä ihmislaji ja eläimet ovat olemassa ihmisten maailmankatsomuksessa.

Nesessiivirakennetta on muutamissa esiintymissä vaikea erottaa adjektiivistuneen partisiipin predikatiivisesta käytöstä. Esimerkiksi alla olevan esiintymän (31) päätin luokitella adjektiiviksi, vaikka tulkinta nesessiivirakenteeksikin olisi kenties ollut mahdollinen.

(31) Olemme jo hyvin väsyneitä , mutta hauskoja juttuja on tänään niin paljon , että **on naurattavaa** koko ajan , ' kertoo Matti - - .

Saksankielisten aineistossa oli yhteensä kaksi nesessiivirakenteen esiintymää, molemmat samalta informantilta, joissa oli käytetty nominatiivimuotoista subjektiargumenttia eli nk.

perussubjektia, joka saa myös luvussa kongruoivan predikaatin (esimerkki 32). Viron- ja puolankielisillä ei havaittu perussubjektia käyttäviä nesessiivirakenne-esiintymiä. Esiintymä 32 on mahdollista tulkita myös syntaktisista lausetyypeistä (esim. VISK § 891) kopulalauseen ja genetiivialkuisen lausetyypin sekoitukseksi. Lausetyyppien sekoittuminen voi usein selittää normista poikkeavia piirteitä oppijansuomessa (Ivaska 2011, 67).

(32) Jokaisen lapsen vanhemmat **ovat opetettavia** lapselleen, että kaikessa ja jokaisella on arvo, että raha ei ole tärkeintä asiaa ja että tämä planeetta on kaunis ja arvokas

4.3 Referatiivirakenne suomenoppijoilla

Seuraavaksi kuvaan VA-partisiipilla muodostetun referatiivirakenteen käyttöä tutkimusaineiston suomenoppijoilla. Piirteen esiintymiä oli tutkimusaineistossa (ks. taulukko 11) saksankielisillä 18, vironkielisillä 30 ja puolankielisillä 77. Puolankieliset käyttivät VA-partisiipista muodostettua referatiivirakennetta suhteessa selvästi eniten (1,07 esiintymää per tuhat sanaa), ja saksankieliset (0,286) hieman enemmän kuin vironkieliset (0,178). Tarkastelin tutkimusaineiston referatiivirakenteita tarkemmin hallitsevan verbin semanttisen tyyppin (esim. Pajunen 2001, 388–390), referatiivimuodon pääluokan sekä virheanalyysin näkökulmasta.

TAULUKKO 11. Samanaikaista tilaa tai prosessia kuvaavan referatiivirakenteen käyttö suomenoppijoilla

VA-partisiipin käyttö	Lähdekieli saksa	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli viro	f/ 1000 sanaa	Lähdekieli puola	f/ 1000 sanaa
Referatiivirakenne	18	0,286	30	0,178	77	1,07

Tutkimusaineiston VA-partisiippiin perustuvien referatiivirakenteiden käyttö painottui hyvin vahvasti referatiivimuodossa olevan partisiipin aktiivimuotoon. Oikein muodostettuja passiivimuotoisia referatiivirakenteita oli ainoastaan yksittäisiä, saksankielisillä yksi ja puolankielisillä 3 esiintymää. Vironkielisillä ei havaittu lainkaan passiivimuotoisia referatiivirakenteita. Lisäksi havaittiin yksittäisiä referatiivimuodon pääluokan valintaan liittyviä poikkeamia.

4.3.1 Referatiivirakenteen hallitsevan verbin semanttiset tyypit tutkimusaineistossa

Tässä luvussa käytetty referatiivirakenteen hallitsevan verbin semanttisen tyyppin luokittelu on peräisin Pajuselta (Pajunen 2001, 388–390). Tavoitteena on selvittää, onko viron referatiivirakenteen sekä puolan AcP- ja saksan AcI-rakenteiden rajoituksilla vaikutusta suomenoppijoiden referatiivirakenteen käyttöön.

Tutkimusaineistossa kaikki ryhmät käyttivät referatiivirakenteen hallitsevana verbinä useimmin psykologista verbiä, noin 50 %:ssa esiintymistä. Yleisimpiä referatiivirakenteen finiittiverbejä olivat *tietää, uskoa, luulla, päättää, toivoa, arvella* ja *haluta*.

TAULUKKO 12. Suomenoppijoiden referatiivirakenteiden hallitsevat verbit

Hallitsevan verbin semanttinen tyyppi	Lähdekieli saksa (yht. 18)	% osuus	Lähdekieli viro (yht. 30)	% osuus	Lähdekieli puola (yht. 77)	% osuus
Psykologiset verbit	9	50%	15	50%	38	49%
Kommunikaatioverbit	2	11%	2	7%	22	29%
Havaintoverbit	1	6%	5	17%	3	4%
Vaikutelmaverbit	1	6%	4	13%	5	6%
Fysiologiset verbit	0	-	2	7%	2	3%
Abstraktia suhdetta ilmaisevat	0	-	1	3%	2	3%
Muu / puuttuu	5	28%	1	3%	5	6%

Kommunikaatioverbien osuus oli toiseksi suurin puolankielisillä, 29 % esiintymistä. Sekä saksan- ja vironkielisillä kommunikaatioverbejä oli 2 esiintymää, yhteensä 11 % ja 7 % esiintymistä. Yleisimmät kommunikaatioverbit olivat *sanoa, väittää, kertoa*. Muita kommunikaatioverbejä, *kieltää, korostaa, myöntää, kirjoittaa*, oli vain yksi esiintymä.

Havaintoverbejä oli vähän: saksankielisillä yksi (6 %), vironkielisillä 5 (17 %) ja puolankielisillä 3 (4 %) esiintymää. Yleisimmät havaintoverbit hallitsevana verbinä olivat *kuulla, nähdä* ja *katsoa*.

Vaikutelmaverbejä oli saksankielisillä yksi (6 %), vironkielisillä 4 (13 %) ja puolankielisillä 5 (6 %). Hallitsevana verbinä toimivat vaikutelmaverbit ovat yleisyysjärjestyksessä *tuntua*, *näyttää*, ja *vaikuttaa*.

Harvataajuisia semanttisia tyyppisiä hallitsevana verbinä olivat fysiologiset ja abstraktia suhdetta ilmaisevat verbit. Näitä tyyppisiä oli korkeintaan kaksi esiintymää kultakin ryhmällä; saksankielisiltä oppijoilla näitä semanttisia tyyppisiä ei havaittu. Kaikki aineiston fysiologiset verbit olivat vaikutelmaverbejä lähellä oleva *tuntea*. Abstraktia suhdetta ilmaisevista verbeistä esiintyi *todistaa* ja *osoittaa*. Niitä esiintymiä, joissa referatiivirakenteen hallitseva verbi on taulukossa muu tai puuttuva, käsittelen alempana oppijoiden referatiivirakenteen syntaktisia poikkeamia koskevassa osassa.

4.3.2 Syntaktiset poikkeamat referatiivirakenteessa

Seuraavaksi kuvaan, millaisia syntaktisia poikkeamia suomenoppijoilla havaittiin referatiivirakenteen käytössä. Kaikkiaan suhteellisesti eniten poikkeamia (ks. taulukko 13) oli saksankielisillä, 7 esiintymää (39 %). yhteensä 18 esiintymässä. Puolankielisillä poikkeamia havaittiin 18 (23%) yhteensä 77 esiintymästä. Vironkielisillä referatiivirakenteen poikkeamia havaittiin suhteellisesti vähiten, 5 (17%) yhteensä 30 esiintymästä. Esiintymien määrät ovat kuitenkin matalia, joten sattumalla voi olla suuri vaikutus poikkeamien esiintyvyyteen.

TAULUKKO 13: Syntaktiset poikkeamat referatiivirakenteessa suomenoppijoilla

	saksankieliset (yht.18)	vironkieliset (yht. 30)	puolankieliset (yht. 77)
Poss. suff. sama tekijä	4	0	2
Poss. suff. eri tekijä	0	3	3
Hallitseva rakenne	1	0	3
R-muodon subjektin sija	0	0	4
R-muodon muoto	0	1	4
Aikasuhde	0	0	1
Pääluokka	2	0	0
Muu	1	0	1
YHTEENSÄ	8	4	18
YHTEENSÄ %	44 %	13 %	23 %

Toistuvimpia poikkeamatyyppejä on referatiivimuotoon liitetyn possessiivisuffiksin käytön ongelmat. Luokittelin suffiksin käyttöön liittyvät poikkeamat niihin, joissa referatiivirakenteen hallitsevan verbin ja referatiivimuodon subjektitarkoite on sama, sekä niihin joissa subjektitarkoite on eri. Niissä esiintymissä, joissa hallitsevan rakenteen ja referatiivimuodon subjektitarkoite on sama, possessiivisuffiksin poikkeamassa on usein kyse siitä, että referatiivimuotoon ei ole liitetty subjektin persoonan mukaista possessiivisuffiksia (esimerkki 33).

(33) Yleisesti en näyttää **olevan** surullisesti muiden ihmisten seurassa - - . (oik. olevani)

Muutamassa poikkeamaksi luokittelemassani esiintymässä r-muodon possessiivisuffiksin puutetta on kompensoitu jollakin refleksiivisellä pronominilla (*itseni, minun, hänen*). Tällaisissa esiintymissä poikkeama on nähdäkseni tyypiltään lähellä syntaktisen ja tyyllisen poikkeaman rajaa.

(34) Tänä iltana Matti oli tosi kiihtynyt - oli uudenvuodenaato ja Maija sanoi **hänen** (=Maijan) viettävän illan Matin kanssa.

(35) Ristiriita , että tiedän **itseni** olevan mahdollisimman epätäydellinen ihminen , - - , lisää vielä alakuuloisuuden tunteen .

(36) Kun Matti soitti minulle tiesin **minun** voivan tehdä vain yhtä.

Yhdessä puolankieliseltä tavatussa esiintymässä possessiivisuffiksi on liitetty oikein tekijän ollessa sama, mutta vaikutelmaverbien ja referatiivirakenteen muodostamissa verbiketjuissa possessiivisuffiksin käyttöön liittyvä perussääntö ei päde.

(37) Koko perhe **tuntuu olevansa** kovin tyytyväinen siihen muutokseen siihen asti, kun - - .

Kaikissa niissä poikkeamissa, joissa hallitsevassa rakenteessa ja referatiivirakenteessa on eri subjektitarkoiteet, possessiivisuffiksi on yhdenmukainen referatiivimuodon subjektitarkoitteen kanssa (esimerkki 38). Tällaiset esiintymät ovat täysin loogisia, mutta ne ovat norminvastaisia. Osassa näistä possessiivisuffiksin poikkeamista syntyy semanttista epäselvyyttä sen johdosta, että eri subjektitarkoitteiden persoonat ovat samat, esim. yksikön 3. persoona (esimerkki 39).

(38): - - mutta suullinen kieleni on hieman surkeampi, niin että edes suomalaiset luulevat **minun olevani** hidas.

(39) Eräänä päivänä ufo - - tuli kosimaan häntä , alussa prinsessa sanoi ei, mutta pyysi ufoa todistamaan olevansa prinssi.

Seuraavaksi kuvaan referatiivirakenteen hallitsevaan rakenteeseen liittyviä poikkeamia. Esimerkissä 40 subjektin asemassa esiintyvän referatiivirakenteen hallitsevana verbinä on käytetty normitetussa kielessä rakenteelle mahdotonta tekemisverbiä *seuraa* (VISK § 542). Lisäksi referatiivirakenteessa on monimutkainen predikatiivin *tasainen* sijan valinnan ongelma, joka on pohdinnan arvoinen.

(40) Tästä seuraa ehkä **hallituksen jäävän tasainen**.

On mahdollista, että oppija käyttää nominatiivia lähdekielensä mallin mukaan, tai hän ei vielä tiedä transitiivisijan käytöstä *jäädä*-verbin rektiona. Esiintymää voidaan tarkastella myös lausetyypin hahmottamisen näkökulmasta. On mahdollista, että oppija yhdistää referatiivirakenteen tiukasti genetiivimuotoiseen subjektiargumenttiin. Subjektiargumentin *hallituksen* johdosta referatiivirakenne vastaa tässä intransitiivilausetta *Hallitus jää tasaiseksi*. Nominatiivimuotoinen predikatiivi lienee sen sijaan mahdollinen, vaikkakin ehkä tyyllillisesti epätyytyttävä, jossakin tuloslausetta *Hallituksesta jää tasainen* vastaavassa referatiivirakenteessa: esim. *hallituksesta osoittautuu jäävän tasainen* (VISK § 538).

Yksi oppija on käyttänyt referatiivirakennetta korvaten sillä subjektiasemaista *että*-sivulausetta. Esimerkissä 41 hallitsevana rakenteena toimiva *ei ole ihmettä*, saa referatiivirakenteen lausetäydennykseksi, mutta tämä ei kuulu subjektiasemaisena referatiivirakenteen hallitsevan rakenteen mahdollisiin verbi- tai rakennevaihtoehtoihin.

(41) Ei ole ihmettä miehen **masentuvan** jopa enemmän ja lakkaavan taistelemasta.

Eräs oppija on käyttänyt referatiivirakennetta substantiivin *käsitys* täydennyksenä (esimerkki 42). On mahdollista, että kirjoittaja on tässä yrittänyt välttyä toistamasta *että*-sivulausetta (esim. *että yleinen käsitys, että suomen kieli on pieni*), mutta hän on erehtynyt referatiivirakenteen ja *että*-sivulauseen vastaavuudesta.

(42) Artikkelitodistaa, että yleinen **käsitys suomen kielen olevan pieni** on väärä.

Muita referatiivirakenteen syntaktisia poikkeamia oppijoilla havaittiin seuraavat. Saksankielisellä oppijalla havaittiin yksi esiintymä, jossa referatiivimuotoa oli käytetty ehtolauseen sijasta (esimerkki 43). Yhdessä puolankielisen oppijan tuottamassa esiintymässä (esimerkki 44) referatiivirakennetta oli käytetty *taita olla* verbiketjussa A-infinitiivin tilalla.

(43) Luulen **uuden monarkian perustavan** olisi kehitys taaksepäin. ('että jos perustettaisiin')

(44) Minua aina ihmetyttää ja - - kiinnostaa, kun joku arvostelee Darwinin evoluutioteoriaa, koska se teoria **taittaa olevan** hyvin tutkittu ja persuteltu.

Referatiivirakenteen (genetiivi)subjektin sijan valinnan virheitä ilmeni ainoastaan puolankielisillä, yhteensä 4 esiintymässä. Näistä kolmessa r-muodon subjekti oli nominatiivissa (esimerkki 45), yhdessä partitiivissa (esimerkki 46).

(45) Nyt hän ymmärtää, miksi koko maailma luulee **suomi** olevan vaikea kieli.

(46) Myönnän, että arvelin **suomalaisia** olevan rauhallisia - - ja en erehdyin paljon.

Referatiivimuodon muotoon liittyviä ongelmia havaittiin puolankielisillä 4 ja vironkielisillä 1 esiintymässä. Näistä kolme, kaikki kahdelta puolankieliseltä oppijalta, oli sellaisia, joissa referatiivimuoto noudatti luvun kongruenssia monikkomuotoisen subjektin kanssa (esimerkki 47). Tällaisten poikkeamien pienen määrän takia satunnaisuuden merkitys voi olla suuri, mutta on mahdollista, että esiintymien taustalla on analogia puolan kielen kongruoivaan AcP-rakenteeseen. Taustalla voi olla myös yksinkertaisesti suomen muutoin laajan kongruenssiperiaatteen yliyleistävä käyttö.

(47) Minusta kaikki, jotka väittävät kapitalistisen talousjärjestön tai uusliberalismi **johtavien** maailman tuhoon ovat oikeassa.

Vironkielisellä havaitun poikkeaman (esimerkki 48) selitys liittyy todennäköisesti lähdekielen vaikutukseen. Esiintymässä *-van*-muodon tilalla on käytetty viron referatiivirakennetta muistuttavaa *-vat*-muotoa.

(48) Kokon elokuvan kuluessa opettaja Tora Holm tuntuu **olevat** kaikkein epämiellyttävä henkilö.

Puolankielisen oppijan esiintymässä (esimerkki 49) referatiivimuoto *oleva* on nominatiivissa kongruoiden sitä seuraavan predikatiivin kanssa. Mahdollinen selitys referatiivimuodon sijamuotoon on tässäkin kongruenssin yliyleistäminen. Esiintymä on myös miltei tulkittavissa aineiston ainoaksi *on oleva* -tyyppiseksi futuriseksi verbiketjuksi, mutta lauseesta puuttuu kuitenkin verbiketjun ns. finiittiosa. *On oleva* -verbiketju lienee kuitenkin mahdoton referatiivirakenteessa: *?päätin sen olevan oleva ensimmäinen kirja - -*.

(49) Kuin näin Veljeni Leijonamielen Suomen kirjakaupassa heti päätin sen **oleva** ensimmäinen kirja, jonka minä luen suomeksi.

Referatiivin aikasuhteiden ilmaisuun liittyviä poikkeamia havaitsin kaikkiaan vain yhden (esimerkki 50). Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että preesensin ja samanaikaisuuden ilmaisu on

tunnusmerkitöntä ja oppijoille mutkatonta. Esimerkissä kirjoittaja käyttää referatiivimuodon aktiivin preesensia *olevani* menneen ajan muodon *olleen* sijasta. Tarkempaa tietoa varten pitäisi kuitenkin tutkia myös menneen ajan referatiivimuotoja.

(50) Muistan **olevani** ihastuneena suomalaisien maltista.

VA-partisiipin pääluokan virheitä havaittiin referatiivirakenteissa vain saksankielisillä oppijoilla kahdessa esiintymässä. Esimerkissä 51 on käytetty aktiivin partisiippia, kun lausekonteksti edellyttäisi passiivimuotoa. Passiivimuotoinen referatiivirakenne ei kuitenkaan olisi tässä esiintymässä korrekti, kuten esitettiin edellä. Esimerkissä 52 on sitä vastoin käytetty passiivimuotoista referatiivimuotoa *tehtävän* aktiivimuotoisen *tekevän* asemesta.

(51) Luulen uuden monarkian **perustavan** olisi kehitys taaksepäin. ('että jos perustettaisiin')

(52) Usein hyvin paremmin kuin tasavallassa, koska hän ei halua väestön **tehtävän** vallankumouksen. (oik. *tekevän*)

Referatiivirakenteeksi on tulkittavissa myös syntaktisesti epäselvä esimerkki 53, jossa on käytetty referatiivimuodon asuista VA-partisiippia. Esiintymässä on erehdytty käyttämään referatiivimuotoa *tulevan* relatiivilauseen *joka tulee* asemesta.

(53) Se on vain pieni, etuoikeutettu joukko **tulevan** useimmiten rikkaalta aatelistolta.

Vaikka tutkimuskohteena ei ole subjektin, predikatiivin tai objektin sijanvalinta, puolankielisillä oppijoilla havaittiin täydennysten sijanvalintaan liittyen kaksi referatiivirakenne-esiintymää (esimerkit 54 ja 55) joita on syytä tarkastella lähemmin. Esimerkissä 54 näyttää *olevan* -verbiketju saa genetiivimuotoisen referatiivimuodon kanssa kongruoivan predikatiivin *filosofisen unelman*. Esimerkki vastaa kieliopillisesti puolan NcI:n kaltaista rakennetta, jossa genetiivimuotoinen *filosofilaisen unelman* olisi kuitenkin ilmaistu nominatiivilla.

(54) Myös tämä Pentti Linkoli puhuu jostakin, mutta se näyttää **olevan** vain **filosofilaisen unelman**

(55) No, jotkut vanhat varsovalaiset sanovat Ordynacka kadulla yhden vanhan linnan alla **olevan** kultaiseen ankkiaan **loitsitun prinsessan**

Esimerkissä 55 eksistentiaalilauseetta vastaava referatiivirakenne saa e-subjektiksi referatiivimuodon kanssa kongruoivan epätyypillisesti genetiivimuotoisen e-subjektin *kultaiseen ankkiaan loitsitun prinsessan*. On mahdollista, että nämä oppijat ovat painaneet

mieleensä, että referatiivirakenteen *-van*-muodon tekijätarkoite on aina genetiivissä, vaikka tämä sääntö ei välttämättä päde erikoislausetyypejä vastaavissa referatiivirakenteissa. Esimerkissä 55 taustalla saattaa olla myös puolan kongruoivan AcP-rakenteen kongruenssin malli.

4.4 Muut VA-partisiipin käytöt tutkimusaineistossa

Lähdekielten aineistoissa partisiipin muuta käyttöä ilmeni vain yksittäisissä esiintymissä kullakin ryhmällä, ja niiden luokittelu on osin tulkinnanvaraista. Tässä muut käyttötavat tarkoittavat sellaisia VA-partisiipin syntaktisia käyttötapoja, jotka ovat suomessa normin vastaisia, ja jotka äidinkielen suomenpuhujia ilmaisisi jollakin muulla tavalla.

VA-partisiippiä agenttipartisiipin sijasta käytäviä esiintymiä havaittiin vain puolankielisillä, yhteensä kaksi esiintymää (esimerkit 56 ja 57). Esimerkissä 57 käytetty muoto *kudottuvat* vaikuttaa VA-partisiipin passiivimuodolta, jossa on yksi väärä vokaali *u*. On myös mahdollista että kirjoittajalla on ollut mielessä myös TU-partisiippi *kudottu*, mikä voi olla johtanut sekamuotoon.

(56) Matti on aina halunnut tulla häntä paremmaksi ja sitä näkyi hyvin veljesten **harrastavissa** urheiluissa.

(57) Orihimen **kudottuvat** kankaat olivat aina säkenöiviä ja loistavia ja ne muttivat väreitänsä vuodenaikojen vaihtuessa.

VA-partisiippiä abstraktisubstantiivin sijasta käytäviä esiintymiä oli aineistossa kaksi. Esiintymissä 58 ja 59 on käytetty *kestävä-* ja *suvaitseva* -adjektiiveja abstraktisubstantiivien *kestävyys* ja *suvaitsevuus* asemesta:

(58) Teemme myös kuntoa ja treenaamme **kestävää**.

(59) Tulkitsen tämä ominaisuuden **suvaitsevaksi**.

VA-partisiipin muihin käyttöihin tutkimusaineistossa lukeutuu esiintymä (60), jossa puolankielinen oppija on luultavasti hakenut *elintaso*-sanaa, mutta ei ehkä ole tuntenut sitä. Hän on käyttänyt *elävä*-partisiippiä mahdollisesti englannin (e. *standard of living*) tai jonkin muun kielen mallin mukaan.

(60) Tiesin, että se on hyvä järjestetty valtio , että **elävän** taso on oikein korkea - -.

VA-partisiippia infinitiivimuodon sijasta käytäviä esiintymiä (esimerkit 61 ja 62) tavattiin vain vironkielisiltä kaksi, saksankielisiltä yksi. Esimerkissä 61 normitettu kieli käyttää esiintymän VA-partisiipin *riippuvalta* sijasta tavallisesti E-infinitiivin instruktiivia *riippuen*. Esimerkissä 62 toinen vironkielinen oppija on käyttänyt VA-partisiippia *juoksevan* lauseyhteyden vaatiessa MA-infinitiivin inessiiviä *juoksemassa*. Esimerkissä 63 Saksankielinen oppija käyttää VA-partisiippia *tiivistävä* ehkä E-infinitiivin instruktiivin *tiivistäen* sijasta, mutta vaihtoehtoisia adverbejä on normitetussa kielessä muitakin: *tiivistetysti, tiivistettynä*.

(61) Aamulla herään kello kuuden vai kahdeksan, **riippuvalta**, milloin tarvitsen menä sairaalaan.

(62) Olin paljon luonnossa: uin, otin aurinkoa, kävelin, kävin **juoksevan**.

(63) **Tiivistävä** voidaan sanoa, että lentäminen ei ole vaarallista, vaikka monet ihmiset luulevat niin.

VA-partisiippia on käytetty aineistossa myös finiittiverbinä. Finiittiverbikäytössä on todennäköisesti kyse siitä, että oppija on vain erehdyksessä taivuttanut monikon 3. persoonan verbiä passiivimuodossa aktiivin sijaan, esimerkiksi *järjestettävät* (oik. 'järjestävät'), *nähtävät* (oik. 'näkevät'). Erikoisempi on esiintymä vironkieliseltä oppijalta (esimerkki 64), jossa hän käyttää VA-partisiippia yksikön 1. persoonan finiittiverbinä. Esimerkissä 65 saksankielinen oppija on luovasti johtanut VA-partisiippia *-tOn*-karitiivijohtimella, ja käyttänyt tuloksena olevaa muotoa ilmeisesti predikaattina.

(64) **Palavaan** kotiin tavallisesti kello neljältä tai viideltä. (oik 'palaan')

(65) Kuitenkin ilmastonmuutos **asuttavaton** paljon alueita.

Kahdessa esiintymässä syntaksi oli liian epäselvä luotettavaa tulkintaa varten. Esimerkissä 66 kyseessä saattaa olla tarkoitusta ilmaisevan infinitiivin vaikutusta tai puolan kielen taipumattoman adverbiaalisen tavan partisiipin vaikutusta, jolloin merkitys voisi olla esimerkiksi 'leikillisesti'. 'leikillään' tms.

(66) Hän käski hänen vartioda kartanosta ja lahjoitti hänet punaisen omenan **leikkivä**.

(67) Mutta ei koko väestöllä oli oikeutta monarkian valitsevan.

Toinen syntaksin kannalta epäselvä esiintymä (67) tavattiin saksankielisellä oppijalla. Mahdollisia selityksiä on useita. Huomioiden sen, että partisiippi *valitsevan* sijoittuu lauseen loppuun, voisi saksan kielessä mahdollinen lähtökohta olla modaalinen infinitiivi, *zu* +

infinitiivi -rakenne, esim. *kein Recht den Monarchen zu wählen* 'ei oikeutta valita monarkkia'. Kirjoittaja on saattanut hylätä infinitiivivaihtoehdon liian samanlaisena kuin lähdekielen ilmaisutapa. Toinen mahdollinen selitys on tulkita väärinymmärrykseksi referatiivirakenteen, tässä *monarkian valitsevan* ja että-lauseen *että monarkki valitaan* vastaavuudesta. Kolmas selitys voisi olla, että kirjoittajalla ei ole ollut käytössään verbaalisubstantiivia *valinnassa* tai *valitsemisessa*, mitä hän on korvannut partisiipilla. Lisäksi aineistoissa käytetään kerran VA-partisiippia paikannimenä: *Kohiseva*.

4.5 Poikkeamat VA-partisiipin muodostuksessa

Seuraavaksi tarkastelen VA-partisiipin muodostuksen poikkeamia tutkimusaineistossa. Eri ryhmillä havaittiin kaiken kaikkiaan suunnilleen yhtä paljon muodostusvirheitä (tarkemmin ks. liite 5). Virheellisiä muotoja oli saksankielisillä 7,9 %, vironkielisillä 9 % ja puolankielisillä 6,1 % esiintymistä. Yleisimmin poikkeamat liittyivät esimerkiksi partisiippiverbin vartalon astevaihteluun, partisiipin passiivin tunnuksen eri verbityypeissä, verbityyppien 3 ja 4 nk. teemavokaaliin. Yleisiä olivat myös juuri partisiipin kannalta epärelevantit vokaali- ja konsonantivirheet, jotka kertovat huolimattomuudesta tai siitä, että sana on muistettu tai opittu väärin.

Partisiipin passiivin (*t*)*tAvA*-tunnuksen virheet liittyvät passiivivartalon hahmottamiseen eri verbityypeissä. Virheellisissä muodoissa oli lyhyt *t*-aines geminaatan sijaan tyyppin 1 (*epäymmärrettävää, valitetavasti*), tyyppin 4 (*grillatavaa*), sekä tyyppin 5 (*havaitavissa*) verbeillä. Verbityypin 2 passiivimuodoissa virhe on päinvastainen, eli *-ta*-tunnuksen sijasta on käytetty geminaatan sisältävää tunnusta (*syöttävää, saattavissa, arvioitava*).

Myös astevaihteluvirheet toteutuvat eri tavoin eri verbityypeissä. Verbityypin 1 partisiipin aktiivimuotojen astevaihteluvirheissä korostuvat *jännittävä, miellyttävä, riittävä / riittävästi* sekä *liittyvä*. Tyyppin 1 passiivimuodoista korostuvat *inhotava* (< *inhottaa*) ja *oppitava*. Epäsuoran astevaihtelun verbityypeissä 3 ja 4 VA-partisiipin astevaihtelun poikkeamia havaittiin vain yksittäisiä. Tämä on ehkä yllättävää, sillä oppijat voivat kokea epäsuoran astevaihtelun vaikeana. Tyyppin 3 poikkeavia muotoja esiintyi *työskenelevä* ja *rangaisevaa*. Tyyppin 4 ainoa

poikkeava muoto on *uhaavan* (oik. *uhkaavan*). Poikkeamien monipuolisuutta kuvaavaa myös muoto *hämmenttäviä* (oik. *hämmentäviä*), jossa *-nt- /-nn-* astevaihteluparin vahvan asteen sijasta oli erehdytty vahvistamaan vahvaa astetta entisestään. Lisäksi esiintyy sellaisia muotoja kuin *ymmärettäväisesti* (oik. *ymmärrettäväisesti*), jossa on *rt:rr* -parin heikon asteen sijasta kato.

Aineistossa ilmeni melko vähän vA-tunnuksen vokaaliharmoniaan liittyviä ongelmia. Lähes kaikissa partisiipin tunnuksen vokaaliharmonian poikkeamissa partisiipin tunnus oli kirjoitettu *va*-asussa, kun sanan äänneympäristö olisi vaatinut *vä*-asua kuten sanoissa *esittävän, riittävää, jännittävät, yllättäva*. Selvästi vähemmän on poikkeamia kuten *koskeviä*, joissa oppija on käyttänyt *vä*-asua takavokaalisen *va*-asun sijasta. Verbivartalon vokaaliharmoniavirheitä havaittiin vain vähän vähän: *elaville, riittävasti*.

VA-partisiipin vartalon valintaan liittyviä poikkeamia ilmenee oppijoilla eri tavoin riippuen partisiipissa esiintyvän verbin verbityypistä. Verbityypin 1 verbien partisiipeilla havaitsin tutkimusaineistoissa kolme esiintymää joissa partisiipin tunnus oli liitetty preesensin 3. persoonan muotoon: *eläävästä, liittyvää, jatkuuvasti*. Verbityypin 2 *juoda-* ja *syödä-*verbien partisiippimuodoilla havaittiin kahdelta vironkieliseltä oppijalta yhteensä 4 esiintymää (esimerkki 68), joissa partisiipin tunnus oli liitetty suoraan A-infinitiivimuotoon. On mahdollista, että tässä ilmenee lähdekielen vaikutus, sillä viron passiivin tunnuskonsonantti on vartalon pitkän vokaalin sekä diftongin edellä *-d-* (Remes 2015, 175).

(68) Illan lopussa oli pieni **syödävän** ja **juodavan** mahdollisuus.

Verbityypin 3 teemavokaaliin (esim. *ol-e-n*) liittyviä poikkeamia havaittiin vain saksankielisillä oppijoilla, yhteensä 3 kappaletta, kaikki eri kirjoittajilla. Kahdessa (*opiskeliva, oliva*) näistä oppija oli kirjoittanut oikean *e*-vokaalin paikalle *i*:n. Näillä oppijoilla saattaa olla ollut mielessä esimerkiksi imperfektimuodon malli, tai he eivät ole kiinnittäneet paljon huomiota tämän painottomalla tavulle osuvan lyhyen vokaalin laatuun. Yhdessä esiintymässä (esimerkki 69) verbityypin 3 verbiin *ihailta* oli lisätty oikean *e*-vokaalin lisäksi hyperkorrekti *a*-vokaali, niin kuin se olisi tyyppin 4 verbi. Verbityypin 4 teemavokaalin virheitä oli hieman tyyppiä 3 enemmän, ja suurin osa liittyy yleiseen partisiippilekseemiin *seurava*. Muita lekseemejä ovat *stressava* ja *lumova*.

(69) Kiinassa on yhä **ihailleava** maa, mutta Kiinassa on paljon ongelmia ihmisoikeudien kanssa.

Verbityypin 1 *AA*-loppuisten verbien passiivimuotojen vartalovokaalin ($A \rightarrow e$) vokaalinmuutoksissa ilmeni vain vähän poikkeamia (*ymmärrättävä*), mistä päätellen tämä vokaalinmuutos on oppijoille verraten helppo muistaa. Osa poikkeamista kertoo siitä, että vokaalinmuutos muistetaan, mutta se tuotetaan joskus erehdyksessä väärään verbiin, kuten tyyppin 1 *UA*-verbiin (*meidän olisi **nukutteva***). Esiintymässä *valitettevasti* vokaalinmuutos on tuotettu hyperkorrektisti väärään tavuun, vaikka oppija tuotti sen oikein edellisessä tavussa

Esimerkissä 70 suomenoppija on mahdollisesti muistanut verbityypin 1 *ajaa*-verbin infinitiivin väärin pitäen sitä tyyppin 4 verbinä, siis *ajata*, mikä voisi olla johtanut hänet konjugoidessa passiivimuotoa muistuttavaan *ajatava*-asuun, jota hän on käyttänyt aktiivimerkityksessä.

(70) Eilen auton kolariin **ajatava** sika ei saa ikinä ajaa ennä - -

Eräs puolankielinen oppija on esimerkissä 71 muodostanut teettojohdoksen *puolustuttaa*. Sanan harvinaisuudesta ja semanttisesta monimutkaisuudesta päätellen tarkoituksena on todennäköisesti ollut muodostaa tavallinen aktiivimuoto *puolustavan*.

(71) Ruben taas väittää Suomen **puolustuttavan** Afganistanissa lantimaisia arvoja - -

Lisäksi yleisiä ovat sellaiset vokaali- ja konsonanttivirheet, joilla ei ole yhteyttä juuri partisiipin muodostukseen, ja jotka johtuvat siitä, että oppija on oppinut tai muistanut sanan kirjoitusasun väärin, tai hän on kirjoittanut huolimattomasti. Useimmat virheistä liittyvät geminaattakonsonantin laajuuteen; partisiipeista korostuu varsinkin *kiinnostava*, *mielyttävä* ja *seuravaaksi* Lisäksi ilmeni muutama vokaalin laajuuteen (*riippuvainen*), diftongiin (*sijatseva*), painottoman tavun vokaalin laatuun (*vieheittävä*), sekä *ht*-konsonanttiyhtymään (*luonnethava*, *kotiteittävä*)) liittyvä virhe.

4.6 Leksikaalinen vaihtelu

Seuraavaksi tarkastelen leksikaalista vaihtelua VA-partisiipin eri funktioissa. Tavoitteena on selvittää, onko ryhmien välillä tässä suhteessa huomattavia eroja. Kuvaan leksikaalista vaihtelua lekseemin esiintyvyyden keskiarvolla, joka kuvaa esiintyneiden eri lekseemien lukumäärää tietyn piirteen kokonaisesiintymien määrään. VA-partisiipin aktiivi- ja passiivimuodot on tässä laskettu eri lekseemeiksi. Keskiarvo 1 tarkoittaa sitä, että kutakin

lekseemiä on käytetty yhden kerran, ja jokaisessa piirteen esiintymässä on eri lekseemi. Mitä korkeampi keskiarvo on, sitä enemmän piirteessä käytetyissä lekseemeissä on toistoa jonkin lähdekielen puhujilla. On syytä huomioida, että leksikaalinen variaatio todennäköisesti vähenee ja mahdollisuus lekseemien toistoon kasvaa suhteellisesti esiintymämäärän kasvaessa, sillä kielessä on rajallinen määrä taajaan esiintyviä VA-partisiippeja. Partisiippien leksikaaliseen vaihteluun voi vaikuttaa se, että kirjoittamisessa sai yleensä käyttää apuvälineitä, kuten sanakirjaa.

TAULUKKO 14: VA-partisiipin leksikaalinen vaihtelu eri käyttötavoissa tutkimusaineistossa

	Lähdekieli saksa	lähdekieli viro	lähdekieli puola
adjektiivistunut sekä mtön partisiippi	180 : 102 = 1,76 ¹	242 : 75 = 3,23	231 : 113 = 2,04
partisiippilauseke	65 : 50 = 1,3	94 : 75 = 1,25	117 : 58 = 2,02
nessesiivirakenne	15 : 12 = 1,25	6 : 6 = 1	14 : 14 = 1
referatiivirakenne	18 : 11 = 1,64	30 : 11 = 2,73	77 : 34 = 2,26

¹ esiintymiä : eri lekseemejä = keskimäärin esiintymiä per lekseemi

Aluksi kuvaan leksikaalista vaihtelua adjektiivistuneilla VA-partisiipeilla (tarkemmin, ks. liite 2, luokat 1, 10, 11, 12) mukaan lukien määritteettömät etumääritteenä käytetyt VA-partisiipit, sillä arvioni mukaan valtaosa niistä on adjektiivistuneita. Jäljelle jäävän osan adjektiivistuneisuus on eri asteista ja tulkinnanvaraista sekä usein vaikeaa erottaa verbaalisuuden säilyttäneistä partisiipeista. Eniten leksikaalista variaatiota on saksankielisillä oppijoilla, keskimäärin noin 1,76 esiintymää per lekseemi, mutta myös esiintymien kokonaismäärä on matalin. Vähiten leksikaalista variaatiota ja eniten toistoa oli vironkielisillä, noin 3,23 esiintymää per lekseemi. Puolankielisillä esiintymämäärä oli vironkielisiä korkeampi, ja leksikaalinen vaihtelu oli lähes yhtä korkea kuin vironkielisillä, 2,04 esiintymää per lekseemi.

Yleisimpien adjektiivina tai määritteettömänä substantiivin etumääritteenä toimivien VA-partisiippien joukossa on paljon samoja lekseemejä eri ryhmillä, esimerkiksi *kiinnostava*, *miellyttävä*, *jännittävä* ja *mahtava*, *sopiva*. Vironkielisillä korostuu huomiota herättävästi *kiinnostava* yhteensä 71 esiintymällä, mille ei löydy selvää selitystä, mutta sanan esiintymäkontekstina on melko usein ollut vapaamuotoiset varsinkin tekstilajilta kertomusta

edustavat tehtävänannot, kuten “Kirjoita kodistasi”, “Kirjoita päivästäsi” ja “Aihe vapaa, valittu oppikirjojen teemojen mukaan”. On mahdollista, että näitä tehtävänantoja on teetetty ryhmillä, joiden taitotaso on EVK:n keskitason matalammasta päästä, ja jotka ehkä nojaavat kielenkäytössään enemmän oppimateriaaleista tuttuun kielen perussanastoon.

Partisiippilausekkeissa (tarkemmin, ks. liite 2, kohdat 2, 3, 4, 5, 6 ja 7) puolankielisillä esiintymien kokonaismäärä oli suurin ja myös leksikaalinen vaihtelu oli matalinta, keskimäärin noin 2 esiintymää per lekseemi. Saksan- ja vironkielisillä leksikaalinen vaihtelu on partisiippilausekkeissa samankaltaista, keskimäärin 1,3 ja 1,25 esiintymää lekseemiä kohti.

Partisiippilausekkeessa oppijoiden useimmin käyttämiin lekseemeihin kuuluvat paikallissijatäydennyksiä saavat *oleva, liittyvä, asuva, sijaitseva, koskeva, elävä*; transitiviverbien partisiipit *opiskeleva, kiinnostava*; sekä varsinkin NP:nä käytetyt passiivimuotoiset *nähtävä, tehtävä*. Yleisiä ovat myös osittain substantiiviksi leksikaalistuneet *syötävä* ja *juotava*. Tutkimusaineistosta on selvästi havaittavissa, että oppijat ovat tuottaneet tietyissä tehtävänannoissa hyvin samankaltaisia lauseita, mihin on voinut vaikuttaa esimerkiksi oppikirjan tai muun oppimateriaalin esimerkit. Puolankielisillä oppijoilla erityisen paljon korostuvaa *liittyvä*-lekseemiä (16 % esiintymistä) voi selittää esseen tehtävänanto, josta on ollut mahdollista ottaa mallia.

miten käsityksesi suomesta ovat muuttuneet? - - millaiset suomeen **liittyvät** kokemukset ovat sinulle tärkeimpiä? mitä haluaisit vielä nähdä, kokea tai ymmärtää?

Leksikaalisesta vaihtelusta nesessiivirakenteessa voi todeta, että kaikilla ryhmillä lähes kaikissa esiintymissä oli eri lekseemin VA-partisiippi. Lähes maksimaalista vaihtelua selittää hyvin matala esiintymämäärä. Ainoat toistuneet lekseemit olivat saksankielisillä *oltava* ja *odotettava*.

Referatiivirakenteessa leksikaalisen vaihtelun on melko samanlaista kaikilla ryhmillä ottaen huomioon esiintymien lukumäärien erot: 18, 30 ja 77 esiintymää. Erityisesti painottuu *olevan*-lekseemi, joka on kaikilla ryhmillä noin puolessa kaikista esiintymistä. Sen lisäksi toistuu vain yksittäisiä lekseemejä: *voivan, menevän, pitävän, pärjäävän* ja *tekevän*. Eniten lekseimin vaihtelua referatiivimuodossa on saksankielisillä oppijoilla, keskimäärin 1,64 esiintymää per lekseemi, mihin vaikuttaa muihin ryhmiin nähden esiintymien selvästi matalin kokonaismäärä. Puolankielisillä havaittiin esiintymien yli kaksinkertaisesta lukumäärästä huolimatta enemmän leksikaalista variaatiota (2,26) kuin vironkielisillä (2,73).

4.7 Leksikaaliset poikkeamat VA-partisiipin käytössä

Seuraavaksi kuvaan, millaisia lekseemin valintaan sekä tiettyjen lekseemien käyttöön liittyviä poikkeamia suomenoppijoilla oli tutkimusaineistossa. Käytän apuna äidinkielen puhujan kielitajua. Leksikaalisia poikkeamia oli kaikkien tutkimuksen lähdekielten puhujilla, eikä aineistojen välillä ollut poikkeamien määrässä huomiota herättävää eroa. Vältän myös ottamasta arvottavaa kantaa lekseemin valintojen hyväksyttävyyteen, mutta kommentoin sananvalintoja, joissa ymmärrettävyys voi vaarantua. Lähdekielen vaikutusta on joidenkin lekseemien valinnassa selvästi havaittavissa. Suurimmassa osassa leksikaalisista poikkeamista VA-partisiipin lekseemin valintaa selittää se, että oppija ei tunne lekseemin luontevia kollokaatioita tai käyttökonteksteja ja tulee käyttäneeksi partisiippiä suomea äidinkielenä puhuvan näkökulmasta erikoisella tavalla.

Tarvittava-partisiipilla havaittiin saksan- ja puolankielisillä oppijoilla toistuvaa äidinkielisestä puhujasta poikkeavaa käyttöä. Poikkeavalta vaikuttaa sen predikatiivinen käyttö, jonka sijasta äidinkielen puhuja käyttäisi todennäköisemmin esimerkiksi *tarpeellinen*-adjektiivia tai *tarvita*-verbin finiittimuotoa (ks. esimerkit 72 ja 73)

(72) Tämä loma vuoristossa on **tarvittava** hänelle.

(73) Tietenkin minun mielestäni on todella **tarvittava** mennä ulkomaille opiskelemaan
--.

Tutkimusaineistossa oppijoilla havaittiin myös toistuvaa *riittävä*-partisiipin käyttöä etumääritteenä, jonka sijasta äidinkielen puhuja käyttäisi yleensä esimerkiksi *riittävän* tai *riittävästi* -astemääritettä (esimerkki 74). Havaittiin myös *riittävästi*-adverbin käyttöä astemääritteenä, kun normitetussa kielessä käytettäisiin *riittävän*-muotoa (esimerkit 75).

(74) Minulla on TV ja tietokone ja aina **riittävä** ruokaa jääkaapissa.

(75) Viime joulukuoli perheessämme erikoinen - ensimmäistä kertaa oli poikamme **riittävästi** suuri ymmärtääkseen asiasta.

Osassa esiintymistä partisiippilekseemin valinta on konnotaatioltaan epäonnistunut. Esimerkissä 76 *kammottavasti*-sanalta puuttuu esimerkiksi astemääritteenä käytetyn *kamalan* ja *hirveän* tai neutraali konnotaatio. Esimerkissä 77 oppija on käyttänyt usein eroottisuuden konnotaation sisältämää *kiihottava*-partisiippia äidinkieliselle hieman epätyypillisellä tavalla, mutta merkitys on silti selvä. Lekseemiin liittyvän konnotaation ja sen käyttökontekstin ristiriita on hienovaraisemmin esillä esimerkiksi 78, jossa nähdäkseni yleensä hellyttävyyden merkitystä kantavan *soma*-sanueen partisiippia *somistava* on käytetty etumääritteenä akvaariossa koristeena olevalle juurelle.

(76) Sitten ole hyvä : et ole tavallinen mies vaan **kammottavasti** romanttinen ja viehättävä ihminen.

(77) Se on niin **kiihottavaa**, että käytetään vain yksi prosentti meidän aivojemme ja Albert Einstein käytti tuskin kymmenen prosenttia.

(78) Akvaariossani on kaksi **somistavaa** juuria ja monta kasvia.

Joissakin esiintymissä VA-partisiipin lekseemin valintaa kuvaa hienovarainen poikkeavuus. Lekseemin valintaa ei voi pitää epäonnistuneena, mutta jokin lekseemin käytössä tuntuu hieman yllättävältä. Esimerkissä 79 poikkeavuuden vaikutelma johtuu *koskeva*-partisiipin käytöstä ilman objektitäydennystä. Samoin esimerkiksi 80 *vastaava*-partisiippia on käytetty merkityksessä 'vastata jotakin', mikä vaikuttaa mahdottomalta ilman objektitäydennystä.

(79) Esimerkiksi niiden tietojen avulla saan tietoa myös itse suomen kielen opiskelusta ulkomailla, voin kehittää **koskevia** valmiuksia muiden töiden kautta - - .

(80) Tämä on pieni asunto Wichrowe Wzgorzen asuntoalueella (eli suomeksi Vihuriset Mäet). Sen nimi on **vastaava**, koska tällä tuulee jatkuvasti - - .

Esimerkissä 81 *olla tosissaan* -verbiketjusta muodostetusta partisiippilausekkeesta saattaa välittyä tahaton koominen sävy, mikä voi johtua partisiipin subjektitarkoitteen *perusajatuks* elottomuudesta ja abstraktiudesta. Samalla tavalla voi tulkita esiintymän *luen romaaneja, ajattelevia kirjoja*. Toisaalta esiintymän outous voi selittyä kollokaation yllättävyydellä, sillä esimerkiksi *pohtiva kirja* voi vaikuttaa neutraalilta.

(81) Välittämättä **tosissaan oleville perusajatuksille** löytyy molemmassa elokuvassa suomalaisille elokuville tunnusmerkittävä huumoria - - .

Osa lekseemin valinnan poikkeamista on sellaisia, joissa oppija on käyttänyt samaan sanueeseen kuuluvaa usein lähimerkityksistä sanaa, jolta puuttuu kontekstin vaatima ja kirjoittajan todennäköisenä intentiona ollut käyttö, tai partisiippia on käytetty syntaktisesti

poikkeavalla tavalla. Tällaisia ovat esiintymät: - - *kuunnelin paljon hienoa ja **koskevaa** sanaa rakkailta ihmisiltä* (oik. koskettavia sanoja); *sinun on **neuvoteltava** minua* (oik. neuvottava); *Hän oli **merkitsevä** dramaturgi* (oik. merkittävä); *Se kertoo **kuolettavasta** sairasta puutarhurista Visa Vuoriosta* (oik. kuolettavasti); ***Nähtävämpiä** kaltaisuuksia huomataan sanastossa* - - (oik. esim. näkyvimpiä t. huomattavimpia).

Lisäksi huomiota herätti *painava*-lekseemi, jonka käyttö oli saksankielisillä osin semanttisesti poikkeavaa: *hän on **painava**, suosittu elävä saksalainen mies; Hänen ensimmäinen **painavan** runo Der Abend` ilmestyi vuonna 1776*. Esimerkeissä painottuu 'tärkeän' merkitys, joka *painava*-lekseemillä on suomessakin (esim. Kielitoimiston sanakirja). Taustalla on todennäköisesti saksan *wichtig* 'painava, tärkeä'. Aineistossa myös puolankielisillä *painava* esiintyy 'tärkeän' merkityksessä, mutta vähemmän erottuvassa metaforisessa käytössä: *Mielestäni aika toisen maailman sodan jälkeen oli erittäin **painava** hetki koko ihmiskunnalle*.

Lisäksi havaittiin esiintymä, jossa partisiippilausekkeen sisältämä metafora oli äidinkieliselle puhujalle vieraan sävyinen:

(82) Tämä Juhani Hedelmällisen avainteos kertoo **vallan kantavan ihmisen** olevan joskus neuvoton ja tulevan omien intohimojen uhriksi.

Muutamissa esiintymissä partisiipin lekseemin valinta ei sopinut lausekontekstiin semanttisesti. Tällaisia oli esimerkiksi *Tuntematon, kaikkia **kieltävä** mies pidätettiin; Mutta Wagner oli tullit hulluksi - - ja hän oli ajanut kuin **estävä**; itsekkäät ja hyvää ehdotusta **rikkovat** poliitikot* ('vastustavat?'); *Se ei ole enää sata viisi päivää **välttävä** Talvisota , vaan 1941 - 1944 **välttävä** Jatkusota* ('kestävä'); *pienessä kaupungissa aika menee **päättäväisesti** suhteellisesti hitaasti* ('pääsääntöisesti?').

Kolmessa esiintymässä partisiipin lekseemi oli epäselvä: *lopuksi **valmisttava** magneettikenttä häiritsisi Eurooppaan lentävä meteori; - - näyttelivät roolejansa **estävisti** ja voimakkaasti; juuri se draama on heidän **vaihtettävää*** ('valittava?') näytelmäksi.

5 Lähdekielen vaikutuksen selvittäminen

Tässä luvussa pyrin vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseeni siitä, kuinka lähdekielen vaikutus näkyy VA-partisiipin käytössä. Tarkastelen Jarvisin (esim. Jarvis 2000; 2010) lähdekielen vaikutusta koskevan viitekehyksen mukaisesti kahta lähdekielen vaikutuksen todistetyypeistä, ryhmänsisäistä homogeenisuutta ja ryhmienvälistä vaihtelua. Ryhmänsisäistä homogeenisuutta tai vaihtelua tarkastellakseni vertaan piirteen esiintyvyyttä ryhmän eri informanttien kesken. Ryhmien välistä heterogeenisuutta on tutkimuksessani mahdollista tarkastella nähdäkseni kahdella tavalla: 1) vertaamalla VA-partisiipin eri funktioiden käyttöfrekvenssiä kunkin eri lähdekielen puhujilla, 2) vertaamalla leksikaalista vaihtelua VA-partisiipin eri funktioissa ryhmien välillä. Lisäksi lähdekielen vaikutuksen osoittamiseksi on pyrittävä sulkemaan pois taustatekijöiden vaikutus: tässä tutkimuksessa tekstilaji on tutkimusaineistossa keskeinen eri lähdekielten aineistoja erottava taustatekijä, joka tulee vielä yrittää ottaa huomioon. Tutkimusaineistoni sopii varsin huonosti leksikaalisen vaihtelun käyttöön todistusaineistona, sillä VA-partisiipin eri funktioiden esiintymien määrä on eri ryhmillä huomattavan eri kokoinen ja esimerkiksi referatiivirakenteella ja nesessiivirakenteella lisäksi hyvin matala.

5.1 Ryhmien välinen heterogeenisuus ja tekstilajin vaikutus

Tässä tutkimuksessa taustatekijöitä on pyritty hallitsemaan aineiston keruun vaiheessa (ks. luku 3.2), jossa informantit rajattiin iän perusteella 18–35 vuotiaisiin, ja suljettiin pois ne informantit, jotka puhuvat kotona suomea, joiden toisen vanhemman äidinkieli on suomi tai joiden läheisiä on opettanut heille suomea. Tekstilajin vaikutus on keskeinen taustatekijä, jonka vaikutusta tulee vielä arvioida. Lähdekielten aineistojen välillä on suuria eroja tekstilajien jakaumassa (Kuvio 1, luku 3.4). Suurin ero on saksan- ja puolankielisten sekä vironkielisten oppijoiden valitun osakorpuksen välillä. Saksan- ja puolankielisillä tekstilajijakaumat ovat

erilaisia, mutta sisältävät paljon enemmän tekstilajien vaihtelua kuin vironkielisillä. Valitun vironkielisten oppijoiden korpuksen sanamäärästä sen sijaan jopa 86% on kertomusta ja 14 % muita tekstilajeja. Vertailun vuoksi mainitaan, että saksankielisillä kertomuksen osuus on 25,1 % ja puolankielisillä 13,2 % valitun korpuksen sanamäärästä. Suuresta tekstijakauman erosta johtuen täytyy lähdekielen vaikutuksen arvioimiseksi tarkastella ensin tekstilajin vaikutusta eri piirteiden käyttöön.

5.1.1 Partisiippilausekkeessa

Koko tutkimusaineiston valossa puolankieliset näyttävät käyttävän partisiippilauseketta muita ryhmiä useammin, 1,625 esiintymässä per tuhat sanaa. Aineistossa toiseksi eniten partisiippilauseketta käyttivät saksankieliset 1,032 ja vähiten vironkieliset, 0,559 esiintymässä per tuhat sanaa. On selvää, että partisiippilauseke on keskitason suomenoppijoilla melko harvataajuinen piirre. Kaiken kaikkiaan partisiippilausekkeen käyttöön eri tekstilajeissa ei näytä vaikuttavan kaikkien ryhmien kesken selvää säännönmukaisuutta. Ainoastaan kertomuksessa ja päiväkirjassa frekvenssi vaikuttaa säännönmukaiselta sikäli, että kaikki ryhmät ovat käyttäneet partisiippilauseketta niissä keskimääräistä vähemmän.

TAULUKKO 15. VA-partisiipista muodostetun partisiippilausekkeen esiintyvyys suomenoppijoilla eri tekstilajeissa

tekstilaji	Lähdekieli saksa		Lähdekieli viro		Lähdekieli puola	
	tekstilajin osuus %	PartisP f/ 1000 s. (N = 65)	tekstilajin osuus %	PartisP f/ 1000 s. (N = 94)	tekstilajin osuus %	PartisP f/ 1000 s. (N = 117)
essee	25,7 %	0,648	6,2 %	1,433	24,8 %	3,469
kertomus	23,9 %	0,507	86,0 %	0,359	13,2 %	0,945
mielipide	23,3 %	1,168	0,0 %	-	6,1 %	3,429
päiväkirja	8,1 %	0,187	0,0 %	-	37,0 %	0,413
arvostelu	5,5 %	0,549	4,7 %	1,892	3,9 %	5,706
kirje	3,8 %	0,418	0,4 %	2,805	8,4 %	0
uutinen	2,9 %	8,745	0,0 %	-	0,0 %	-
referaatti	1,9 %	2,418	2,3 %	1,841	6,6 %	0,836
hakemus	0,4 %	8,584	0,0 %	-	0,0 %	-
raportti	0,0 %	-	0,4 %	4,95	0,0 %	-
YHTEENSÄ	100,0 %	1,032	100 %	0,559	100,0 %	1,625

Sanamäärän osalta kaikkien kolmen ryhmän kesken yhteisiä sanarunsaiteja ja siten vertailukelpoisimpia tekstilajeja ovat essee, kertomus ja arvostelu. Kriittisin tarkastelukohde on vironkielisten aineistoa saksan- ja vironkielisten aineistosta koostumuksen näkökulmasta eniten erottava kertomus-tekstilaji. Partisiippilausekkeen käyttö kertomuksessa eri ryhmillä noudattaa kunkin ryhmän kokonaiskäytön taajuusjärjestystä: puolankielisillä 0,946, saksankielisillä 0,507 ja vironkielisillä matalin, 0,359 esiintymää tuhatta sanaa kohti. Myös esseessä ja arvostelussa käyttö on taajinta puolankielisillä (3,469 ja 5,706), mutta vironkielisillä taajempaa (1,433 ja 1,982) kuin saksankielisillä (0,648 ja 0,549). Puolankielisillä partisiippilauseke esiintyy myös päiväkirjassa (0,413) ja mielipiteessä (3,429) saksankielisiä (0,187 ja 1,168) useammin. Nojaten partisiippilausekkeen frekvensseihin tekstilajeista kertomuksessa, esseessä ja arvostelussa sekä ottaen huomioon koko aineistojen kokonaisfrekvenssin pidän todennäköisenä, että puolankieliset oppijat todella käyttävät partisiippilauseketta hieman useammin kuin viron- ja saksankieliset oppijat. Puolankieliset käyttivät tutkimusaineistossa partisiippilauseketta lähes kolme kertaa useammin kuin vironkielistet. Nähdäkseni tutkimusaineistosta ei ole sen rajoitusten vuoksi havaittavissa yhtä merkittävää eroa viron- ja saksankielisten oppijoiden välillä partisiippilausekkeen käytössä.

Partisiippilausekkeiden tekstilajijakaumassa voi havaita myös odotusten vastaisia tai satunnaiselta vaikuttavia seikkoja. Satunnaiselta vaikuttaa, että puolankielisillä ei havaittu ainuttakaan partisiippilauseketta kirje-tekstilajissa, vaikka kirje käsitti 8 % puolankielisten valitusta korpuksesta. Huomiota herättävää on myös saksankielisten erityisen taaja partisiippilausekkeen käyttö (8,745) uutis-tekstilajissa, 17 esiintymää eli 26 % kaikista esiintymistä uutisessa, joka edustaa 2,9 % valitusta korpuksesta. On mahdollista, että uutinen tekstilajina tai jokin tehtävänannossa ohjaa käyttämään tiivistä, partisiippilausekkeita sisältävää kieltä. Kyseessä olevana tehtävänantona oli kirjoittaa uutinen sarjakuvastripin pohjalta. Muissa tekstilajeissa keskiarvoa taajempi käyttö selittyy sattumalla, sillä sekä sanamäärä että esiintymien määrä ovat noissa tekstilajeissa hyvin pieniä. Huomionarvoista on myös päiväkirja-tekstilajissa selvästi keskiarvoa matalampi frekvenssi sekä puolankielisillä (0,413) että saksankielisillä (0,187).

Partisiippilausekkeen käytön virheanalyysissä (luku 4.1.5) ei havaittu ryhmiä laajemmin erottavia poikkeamatyyppejä. Useimpia poikkeamatyyppejä esiintyi usealla ryhmällä, ja niitä oli hyvin vähän, lähes yksittäisiä, joten ei voida sulkea pois sattuman vaikutusta. Kaikkiaan vähiten poikkeamia havaittiin kuitenkin vironkielisillä, joilla oli vähiten esimerkiksi VA-partisiipin pääluokan valintaan sekä aikasuhteeseen liittyviä ongelmia. Vironkielistet olivat

myös ainoa ryhmä, jolla havaittiin VA-partisiipin sijaintaivutuksen ongelmia, tosin hyvin vähän. Saksan- ja puolankielisten välillä ei havaittu virheanalyysissä merkittäviä eroja partisiippilausekkeen käytössä.

5.1.2 Nesessiivirakenteessa

VA-partisiipista muodostettua nesessiivirakentta käytettiin tutkimusaineistossa hyvin vähän, saksankieliset 15, vironkieliset 6 ja puolankieliset 14 kertaa. On selvää, että vain noin kymmenen esiintymän perusteella ei voida tehdä luotettavia päätelmiä tekstilajin vaikutuksesta piirteen esiintyvyyteen, ja satunnaisuudella on väistämättä suuri vaikutus. Kaikilla ryhmillä nesessiivirakenteen keskimääräinen frekvenssi oli hyvin matala: saksankielisillä 0,238, vironkielisillä 0,036 ja puolankielisillä 0,194 esiintymää tuhatta sanaa kohti. Saksan- ja puolankieliset käyttivät nesessiivirakennetta suunnilleen yhtä paljon ja noin viisi kertaa useammin kuin vironkieliset.

TAULUKKO 16. VA-partisiipista muodostetun nesessiivirakenteen esiintyvyys suomenoppijoilla eri tekstilajeissa

tekstilaji	Lähdekieli saksa		Lähdekieli viro		Lähdekieli puola	
	tekstilajin osuus %	f / 1000 s. (N = 15)	tekstilajin osuus %	f / 1000 s. (N = 6)	tekstilajin osuus %	f / 1000 s. (N = 14)
essee	25,7 %	0,236	6,2 %	0,096	24,8 %	0,168
kertomus	23,9 %	0,127	86,0 %	0,138	13,2 %	0,210
mielipide	23,3 %	0,325	0,0 %	-	6,1 %	0,457
päiväkirja	8,1 %	0	0,0 %	-	37,0 %	0,113
arvostelu	5,5 %	0,824	4,7 %	0,126	3,9 %	0,356
kirje	3,8 %	0	0,4 %	1,403	8,4 %	0
uutinen	2,9 %	1,514	0,0 %	-	0,0 %	-
referaatti	1,9 %	0	2,3 %	0,263	6,6 %	0,627
hakemus	0,4 %	0	0 %	-	0,0 %	-
raportti	0,0 %	-	0,4 %	0	0,0 %	-
YHTEENSÄ	100,0 %	0,238	100 %	0,036	100,0 %	0,194

Vähäisestä käytöstä huolimatta nesessiivirakenteita esiintyi kaikilla ryhmillä useimmissa tekstilajeissa melko tasaisesti. Kyseessä on yksittäisiä esiintymiä, joten frekvenssieroja ei ole tarpeen tarkastella lähemmin.

5.1.3 Referatiivirakenteessa

VA-partisiipista muodostettua referatiivirakennetta käyttivät useimmin puolankieliset (1,069 / 1000 s.), ja saksankieliset (0,286) hieman useammin kuin vironkieliset (0,179). Referatiivirakenteen esiintymien määrät olivat saksankielisillä vain 18 esiintymää ja vironkielisillä 30 esiintymää, selvästi matalammat kuin puolankielisillä havaitut 77 esiintymää. Matalasta esiintymämäärästä johtuen referatiivirakenteiden esiintyvyys eri tekstilajeissa on saksan- ja vironkielisillä sattumalle alttiimpaa, eikä siitä voi tehdä luotettavia päätelmiä. Puolankielisillä referatiivirakenne esiintyy myöskin varsin matalasta esiintyvyydestä huolimatta melko tasaisesti useimmissa tekstilajeissa. Puolankielisillä referatiivirakenne esiintyy useimmin arvostelussa ja referaatissa, joiden osuudet valitusta osakorpuksesta ovat matalat, joten taaja käyttö voi johtua sattumasta.

TAULUKKO 17. VA-partisiipista muodostetun referatiivirakenteen esiintyvyys suomenoppijoilla eri tekstilajeissa

tekstilaji	Lähdekieli saksa		Lähdekieli viro		Lähdekieli puola	
	TL:n osuus %	R. f / 1000 s. (N = 18)	tekstilajin osuus %	R. f / 1000 s. (N = 30)	tekstilajin osuus %	R. f / 1000 s. (N = 77)
essee	25,7 %	0	6,2 %	0,860	24,8 %	1,79
kertomus	23,9 %	0,32	86,0 %	0,040	13,2 %	1,89
mielipide	23,3 %	0,72	0,0 %	-	6,1 %	1,60
päiväkirja	8,1 %	0	0,0 %	-	37,0 %	0,00
arvostelu	5,5 %	0,55	4,7 %	3,295	3,9 %	3,21
kirje	3,8 %	0	0,4 %	0	8,4 %	0
uutinen	2,9 %	0	0,0 %	-	0,0 %	-
referaatti	1,9 %	0	2,3 %	0,789	6,6 %	2,30
hakemus	0,4 %	0	0 %	-	0,0 %	-
raportti	0,0 %	-	0,4 %	0	0,0 %	-
YHTEENSÄ	100,0 %	0,286	100 %	0,179	100,0 %	1,069

Puolankielisillä huomattavaa on, että päiväkirja ja kirje -tekstilajeissa ei ole lainkaan esiintymiä, vaikka nämä tekstilajit edustavat noin 45 %:a puolankielisten valitusta osakorpuksesta.

Se herättää myös kysymyksen esimerkiksi kirjoittajien taitotason tasaisuudesta. Toisaalta kyseessä voi olla osoitus sattuman suuresta vaikutuksesta esiintyvyyteen matalan frekvenssin piirteessä. Myös vironkielisillä erityistä huomiota herättää hyvin matala frekvenssi (0,040) kertomus-tekstilajissa, joka edustaa 86 % koko vironkielisten valitusta osakorpuksesta.

5.2 Ryhmäsisäinen homogeenisuus

Seuraavaksi tarkastelen sitä, miten yhdenmukaista eri ryhmien jäsenten keskuudessa VA-partisiipin eri funktioiden käyttö on. Tarkastelen sitä, kuinka eri VA-partisiipin eri käyttötapojen esiintymät jakautuvat ryhmän jäsenten kesken. Ongelmana on, että oppijat käyttivät partisiippilauseketta, nesessiivirakennetta ja referatiivirakennetta aineistossa varsin vähän. Esimerkiksi VA-partisiipista muodostettua partisiippilauseketta, jota käytettiin eniten, puolankieliset käyttivät 1,625 kertaa per tuhat sanaa. VA-partisiipin eri piirteiden käytön vähäisyydestä johtuen sattumalla voi olla hyvin suuri vaikutus esiintyvyyteen, kun eri oppijoilta kerätyt tekstit ovat eri pituisia ja usein lyhyitä.

Valittujen osakorpusten informanttien kokonaismäärän selvittäminen oli teknisesti haastavaa, joten tyydyin käyttämään kerätyn tutkimusaineiston kaikkien VA-partisiipin piirteiden esiintymien kirjoittajien kokonaismäärää (taulukko 18). Tällä tavalla laskettuna saksankielisiä informanteja oli yhteensä 83, vironkielisiä 207 ja puolankielisiä 35.

TAULUKKO 18. VA-partisiipin eri piirteiden esiintyvyys eri informanteilla eri lähdekielten aineistoissa

	eri informantteja lähdekieli saksa (N = 83)	eri informantteja lähdekieli viro (N = 207)	eri informantteja lähdekieli puola (N = 35)
partisiippilauseke	27 (32,5 %)	54 (26,1 %)	24 (68,5 %)
nesessiivirakenne	8 (9,6 %)	6 (2,9 %)	9 (25,7 %)
referatiivirakenne	7 (8,4 %)	15 (7,2 %)	18 (51,4 %)

Taulukko kuvaa, kuinka suurella osalla kunkin ryhmän informanteista havaittiin VA-partisiipin eri käyttöfunktioita. Partisiippilausekkeita havaittiin eniten puolankielisillä: noin 69 % puolankielisistä informanteista oli käyttänyt partisiippilauseketta; saksankielisistä vain noin 33 % ja vironkielisistä 26 %. Luvut vastaavat piirteen käyttöfrekvenssiä, joka oli korkein puolankielisillä ja matalin vironkielisillä.

Myös nesessiivirakennetta havaittiin suhteellisesti useimmin puolankielisillä, noin 26 %:lla informanteista. Vironkielisistä nesessiivirakenteen käyttöä havaittiin vähiten, vain noin 3 %:lla informanteista. Saksankielisistä hieman useampi, noin 10 % informanteista oli käyttänyt nesessiivirakennetta. Tämä sopii kohtalaisesti havaintoihin käyttötaajuudesta, joka oli saksankielisillä hieman korkeampi kuin vironkielisillä, ja vironkielisillä selvästi ryhmistä matalin. Ottaen huomioon, että esiintymien määrä oli kuitenkin korkeintaan vain 15 (saksankielisillä), ryhmänsisäisestä homogeenisuudesta ei voida tehdä kovin kestäviä johtopäätöksiä. Yksi ero frekvenssiin nähden on, että nesessiivirakennetta oli käyttänyt useampi puolankielinen kuin saksankielinen, mutta saksankielisillä oli hieman puolankielisiä korkeampi frekvenssi. Esiintymien määrä oli kuitenkin pieni.

Referatiivirakennetta oli käyttänyt jopa 51 % puolankielisistä, mutta vain noin 8 % saksankielisistä ja 7 % vironkielisistä informanteista. Luvut tukevat havaintoja frekvenssistä, joka oli puolankielisillä selvästi korkein (1,069 esiintymää / 1000 sanaa) ja saksan- ja vironkielisillä suunnilleen samaa tasoa (0,286 ja 0,179 esiintymää / 1000 sanaa).

Laskelmaa kuitenkin vääristää se, että informanttien määrä ei ole tarkka, vaan kaikkien kerättyjen esiintymien kirjoittajien määrään perustuva arvio, ja se että valitun korpuksen keskimääräinen kokonaissanamäärä informanttia kohden on puolankielisillä muita ryhmiä korkeampi, mikä voi johtaa lyhyissä teksteissä korkeampaan frekvenssiin. Lisäksi eri kirjoittajat ovat kirjoittaneet eri tekstilajien tekstejä eri tehtävänannoista, millä voi olla vaikutusta piirteen esiintyvyyteen ja tekstien pituuteen. Uskon, että varsinkin puolankielisten informanttien lukumäärää koskeva arvio saattaa olla todellista lukumäärää hieman matalampi.

5.3 Kohdekielen kontrastit

Jarvisin lähdekielen vaikutuksen tutkimisen viitekehysten (esim. Jarvis 2010, 182) neljäs todistetyyppi koskee kohdekielen kontrasteja. Jarvisin mukaan samankaltaisuudet lähde- ja kohdekielten rakennevastaavuudet tai -erot tiettyssä kielen piirteessä voivat tukea tai heikentää argumenttia lähdekielen vaikutuksen olemassaolosta. Tässä luvussa vertailen tutkimuksen tähänastisia havaintoja tietoihin tutkimuksen lähdekielissä olevista rakenteista, jotka vastaavat VA-partisiipin eri funktioita.

Luvussa 2.3 todettiin, että kaikissa kolmessa lähdekielellä on läheinen rakennevastine suomen VA-partisiipille sekä partisiippilausekkeelle, jossa se saa erilaisia verbin täydennyksiä. Tutkimuksessa havaittiin, että tutkimusaineistossa puolankieliset käyttivät partisiippilauseketta hieman useammin (1,625 / 1000 s.) kuin saksankieliset (1,032) ja vironkieliset (0,559). Partisiippilauseketta sekä määritteetöntä VA-partisiippiä käytettiin syntaksin näkökulmasta selvästi yleisimmin substantiivin etumääritteenä, ja muut käyttötavat olivat varsin marginaalisia. Tutkimusaineistossa ei havaittu ryhmien välillä merkittäviä eroja partisiippilausekkeen muissa syntaktisissa käytöissä, substantiivilausekkeena, predikatiiviadverbiaalina ja predikatiivina.

Partisiippilausekkeen frekvenssieroja eri ryhmillä eivät siis selitä selvät erot lähdekielten rakennevastaavuuksissa. Yksi mahdollinen selitys on, että puolankieliset käyttävät piirrettä äidinkielessään muita ryhmiä frekventtimmin. Tästä ei ole kuitenkaan tietoa. Kielen piirteen tai lekseemin taajan tai vähäisen käytön itse lähdekielellä on havaittu voivan olla yhteydessä niiden vastineiden käyttöön kohdekielisessä tuotoksessa: esimerkiksi suomenkielisillä on havaittu matalaa englannin artikkelien käyttöä (esim. Jarvis 2010, 187). Muita mahdollisia selityksiä frekvenssierolle ovat nähdäkseni tutkimusaineistojen taustamuuttujien kuten oppijoiden taitotason, tekstilajin ja tehtävänannon vaikutus.

Mitä tulee erilaisiin syntaktisiin poikkeamiin partisiippilausekkeen käytössä (tarkemmin, ks liite 4), ryhmien välillä ei havaittu huomattavia eroja. Kuitenkin vironkielisillä havaittiin partisiippilausekkeessa kaikkiaan vähiten syntaktisia syntaktisia poikkeamia, mikä oli odotuksenmukaista lähisukukielen puhujilta. Tietääkseni partisiippilausekkeen käyttö on tutkimuksen lähdekielissä monin tavoin samantapaista, mutta on mahdollista, että vironkielisten tuotokseen vaikuttaa positiivisesti muita ryhmiä enemmän oppijoiden havainto lähde- ja kohdekielen samankaltaisuudesta (esim. Kaivapalu 2009, 397). Yllättävää on, että kaikilla ryhmillä yleisin poikkeama liittyi etumääritteenä toimivan VA-partisiipin ja sen pääsanat sijan kongruenssiin, sillä kaikissa lähdekielissä on suomea muistuttava sijan

kongruenssi. Vironkielisillä oli hieman muita ryhmiä enemmän VA-partisiipin muodostuksen ongelmia. Kaivapalu (2005, 275) havaitsi, että vironkieliset olivat käyttäneet taivutusstrategiana lähde- ja kohdekielen analogiaa venäjänkielisiä oppijoita enemmän. On mahdollista, että lähdekielen malli on johtanut vironkielisiä informantteja harhaan. Yleisimmät erityisesti partisiipin muodostusta koskevat muodostusvirheet liittyivät astevaihteluun, partisiipin tunnuksen geminaatioon, sekä verbityyppien 3 ja 4 teemavokaaliin.

Mainitaan myös ainoastaan vironkielisillä tavattu verbityypin 2 infinitiivimuodon käyttö partisiippivartalona (esim. *syödävä*), minkä todettiin luvussa 4.5.5 olevan viron kielen mallin mukaista. Lisäksi partisiipin taivutuksen poikkeamia sattui vain vironkielisillä, minkä epäiltiin joissain tapauksissa johtuvan lähdekielen mallin harhaanjohtavuudesta (esim. *?luettavaaseen* vrt. vi. *loettavasse*). Myös Kaivapalun (2005, 273) tutkimuksessa havaittiin, että samanlainen sanan vartalo lähde- ja kohdekielessä voi johtaa vironkielisen oppijan harhaan, jos taivutus on erilaista. Taivutuksen poikkemia oli tämän tutkimuksen aineistossa kuitenkin niin vähän, ettei niitä voi pitää säännönmukaisina.

Puolankielisillä havaittiin kaksi sellaista poikkeamaa, joissa passiivimuotoista VA-partisiippia käytettiin agenttipartisiipin sijasta. Vironkielisillä tällaisia esiintymiä ei havaittu. Viron kielestä puuttuu agenttipartisiipin suora muotovastine (esim. Remes 2015, 152), ja agenttipartisiipin vastineena käytetään -tud partisiippia (Remes 2015, 158). Suomenoppijoiden NUT- ja TU-partisiippien käyttöä ei kuitenkaan tutkittu tässä tutkimuksessa.

Nesessiivirakentta käyttivät eniten saksankieliset oppijat (0,238 / 1000 s.). Puolankieliset käyttivät nesessiivirakennetta miltei yhtä usein (0,194). Vironkielisillä nesessiivirakennetta havaittiin selvästi vähiten (0,036). VA-partisiippimuotoisella nesessiivirakenteella ei ole lähdekielissä aivan suoria rakennevastineita. Saksankielisillä oppijoilla nesessiivirakenteen muita ryhmiä korkeamman käyttöä voi mahdollisesti selittää saksan nesessiivisyyttä ilmaiseva modaalipartisiippi, nk. *zu*-partisiippi, jota ei kuitenkaan käytetä predikatiivisesti suomen nesessiivirakenteen tapaan. Vironkielisillä oppijoilla VA-partisiipilla muodostetun nesessiivirakenteen lähes olematonta esiintyvyyttä voi selittää se, että viron nesessiivimuotissa partisiippimuoto ei ole mahdollinen, vaan siinä käytetään yleensä modaaliverbiä. Puolan kielessä ei tietääkseni (esim. Bielec 1998; Paloposki 1999) esiinny nesessiivisyyttä ilmaisevaa partisiippirakennetta (t. gerundiivia). Ei ole myöskään tietoa siitä, onko puolan partisiipin preesensin passiivimuodolla muuta modaalista partisiippi- tai adjektiivikäyttöä. Näin ollen

saksan- ja puolankielisten läheinen nesessiivirakenteen käyttötaajuus tutkimusaineistossa jää ilman rakennevastavuuksiin pohjaavaa selitystä.

Referatiivirakennetta käyttivät tutkimusaineistossa eniten puolankieliset oppijat (1,069 / 1000 s.), selvästi useammin kuin saksankieliset (0,286) ja vironkieliset (0,179). Puolan kielessä on suomen referatiivirakennetta läheisesti muistuttava mutta referatiivirakenteesta poiketen kongruoiva AcP-rakenne, jota käytetään havaintoverbien yhteydessä. Puolan AcP-rakenne tukee havaintoa puolankielisillä saksankielisiä taajemmasta referatiivirakenteen käytöstä, sillä saksan kielessä ei ole partisiippimuotoa käyttävää vastinetta suomen referatiivirakenteelle. Sen sijaan saksassa on havaintoverbeihin rajoittuva AcI-rakenne. Tutkimushypoteesin vastaisesti vironkieliset käyttivät referatiivirakennetta vähiten siitä huolimatta, että viron kielessä on sitä muistuttava t-muotoista referatiivimuotoa käyttävä rakennevastine.

Mitä tulee referatiivimuodon aktiivisen ja passiivisen muodon käyttöön tutkimusaineistossa, ryhmien välillä ei havaittu merkittävää eroa ottaen huomioon sattuman vaikutuksen mahdollisuuden esiintymien pieneen määrään. Suurin osa referatiivimuodoista oli aktiivisia, ja passiivisia muotoja havaittiin vain yksittäisiä saksankielisillä ja puolankielisillä, mutta odotusten vastaisesti vironkielisillä passiivimuotoja ei havaittu lainkaan.

Tutkimusaineiston referatiivirakenteiden hallitsevan verbin semanttisen tyyppin tarkastelussa ei havaittu odotusten mukaisia eroja. Luvussa 2.3.3 kuvattujen lähdekielten rakennevastineiden rajoitusten mukaan odotettiin, että saksan- ja puolankielisillä hallitsevana verbinä korostuisi havaintoverbi, ja että vironkielisillä hallitseva verbi olisi muita ryhmiä useammin muu kuin havaintoverbi, siis varsinkin psykologinen verbi tai kommunikaatioverbi. On mahdollista, että esimerkiksi oppikirjaharjoituksissa psykologiset verbit ja kommunikaatioverbit toistuvat niin paljon, ettei lähdekielellä ole juuri vaikutusta verbin semanttiseen tyyppiin. Ottaen huomioon referatiivirakenteen esiintymien pienen määrän tutkimusaineistossa hallitsevan verbin tyyppissä ei havaittu ryhmien välillä merkittäviä eroja. Psykologinen verbi oli kaikilla ryhmillä yleisin semanttinen tyyppi käsittäen noin 50 % esiintymistä. Suurin havaittu ero on puolankielisillä kommunikaatioverbien (29 %) odotusten vastainen saksankielisiä (11 %) ja vironkielisiä (7 %) korkeampi osuus. Havaintoverbien osuus hallitsevana verbinä oli odotuksen vastaisesti hyvin matala saksankielisillä (1 esiintymä) ja puolankielisillä vain 4 % (3 esiintymää) referatiivirakenteen esiintymistä. Puolankielisten nähdäkseni todennäköinen lähdekielen (kenties AcP-rakenteen) vaikutus näkyy nähdäkseni ensi sijassa rakenteen muita ryhmiä taajempaan käyttöön.

Mitä tulee referatiivirakenteen syntaktisiin poikkeamiin (ks. taulukko 17), vironkieliset käyttivät referatiivirakennetta suhteellisesti tarkimmin. Eniten poikkeamia oli saksankielisten tuottamissa referatiivirakenteissa. Tämä havainto sopii rakennevastaavuuksiin perustuviin odotuksiin, sillä ainoastaan saksan kielestä puuttuu partisiipilla muodostettava rakennevastine. Kaikilla ryhmillä esiintyi muutamia possessiivisuffiksin käyttöön liittyviä poikkeamia, joita voi pitää lähdekielen vaikutuksena, sillä missään tutkimuksen lähdekielistä ei ole possessiivisuffiksia. Muutamissa finiittiverbin ja referatiivimuodon samaa tekijää ilmaisevissa esiintymissä oli käytetty mahdollisesti lähdekielen mallin mukaan erilaisia refleksiivipronomineja kuten *itseni*, *minun* ja *hänen*. Puolankielisillä oli eniten referatiivimuodon hallitsevaan rakenteeseen (3 kpl) sekä referatiivirakenteen subjektiargumentin sijaan (esim. *Myönnän, että arvelin suomalaisia olevan rauhallisia*) tai luvun kongruenssiin liittyviä poikkeamia. Poikkeamia oli kuitenkin hyvin vähän eivätkä ne olleet säännönmukaisia, joten vaikka lähdekielen vaikutus on mahdollista, en pidä sitä luotettavana selityksenä puolankielisten oppijoiden poikkeamiin. Vironkielisillä havaittiin referatiivirakenteessa yksittäisiä poikkeamia, joissa lähdekielen vaikutus on todennäköinen selitys, kuten *t*-muoto esiintymässä: *opettaja Tora Holm tuntuu olevat kaikkein epämiellyttävä henkilö*.

6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusaineistoksi kerättiin lähes kaikki ICLFI-korpuksen keskitason oppijoiden VA-partisiippimuodot. Käytössä oli yksi laajimmista suomenoppijoiden korpuksista, joten laajempaa aineistoa olisi tuskin ollut saatavilla. Tutkimuksen edetessä alkoi kuitenkin selvitä, että keskitason oppijat käyttävät nesessiivirakennetta sekä referatiivirakennetta vain vähän. Edes kaikki koko lähdekielten osakorpusten keskitason oppijoilta kerätyt esiintymät eivät riitä luotettavaan vertailuun, ja sattumalla voi olla suuri vaikutus. Lisäksi VA-partisiipin eri funktioiden käyttö oli niin vähäistä kuin esimerkiksi yksi esiintymä per tuhat sanaa, että muutaman sadan sanan pituiset tekstit eivät sisällä keskimäärin ainuttakaan esiintymää. Tekstin tasolla näin matala frekvenssi vaikeuttaa varsinkin ryhmän sisäisen homogeenisuuden arvioimista.

Tutkimuksessa ei ollut käytössä suomenkielisten puhujien vertailuaineistoa, jonka perusteella olisi voinut tehdä päätelmiä tutkimusaineistossa havaitun VA-partisiipin käytön yli- tai alikäytöstä verrattuna äidinkieliin puhujiin. Tutkimuksessa verrattiin kolmen eri lähdekielen puhujien VA-partisiipin käyttöä toisiinsa. Aikaisemmassa tutkimuksessa (esim. Spoelman 2013) ICLFI-korpuksen äidinkielenä vertailuaineistona on käytetty sitä vastaavan vertailukorpuksen puutteessa varsinkin Käännössuomen korpuksen alkusuomen aineistoa. Tuon korpuksen tekstit edustavat monia eri tekstilajeja, ja ne ovat peräisin äidinkielisiltä kirjoittamisen ammattilaisilta. Ammattilaistekstien on ajateltu edustavan suomenoppijoidenkin oletetusti tavoittelemaa yleiskielen mallia (Tarvainen 2018, 43).

Eri lähdekieliä puhuvien oppijoiden aineistot olivat sanamäärältään ja kirjoittajien määrältä melko erilaisia. Vironkielisten valitun osakorpuksen koko oli noin 168 t. sanaa, kun saksankielisten vastaava oli n. 63 t. ja puolankielisten 72 tuhatta sanaa. Arvioni mukaan vironkielisten valitussa korpuksessa eri kirjoittajia oli 205, kun saksan- ja puolankielisiä kirjoittajia oli 83 ja 35. Informanttien eri määrä saattaa vääristää otosta esimerkiksi tehtävänantojen ja eritasoisten informanttien valikoitumisen suhteen.

Lisäksi eri ryhmien aineistojen tekstilajikoostumus oli varsinkin vironkielisillä erilainen. Tekstilajin sekä tehtävänannon vaikutuksesta eri piirteiden ja lekseemien esiintyvyyteen havaittiin muutamia selviä esimerkkejä, mikä voi olla matalan frekvenssin piirteen tutkimisen

kannalta ratkaisevaa. Valittujen osakorpusten sanamäärän laajuus antaa siitä huolimatta mielestäni pohjaa keskeisille havainnoille.

Tutkimusaineiston keruu suoritettiin korpuksen annotaation rajoitteista johtuen käsin, missä saattoi tapahtua virheitä varsinkin VA-partisiipin ja verbin preesensin monikon 3. persoonan muodon samankaltaisuuden takia. Arvioni mukaan vironkielisten aineiston keruu oli virheille herkin, sillä se aineisto kerättiin ensin.

Aineiston keruussa tehtiin korpushauissa taustamuuttujien kontrolloimisessa luotettavuuteen liittyviä valintoja, kun informantit olivat jättäneet ilmoittamatta jonkin taustatiedon, kuten olivatko he saaneet opetusta läheisiltä. Päädyin todennäköisyyden nojalla ratkaisuun, että ilmoittamatta jääneet taustatiedot, jotka muuten olisivat voineet olla peruste rajata informantti pois, eivät johtaneet informantin rajaamiseen pois. Vaarana oli, että tutkimusaineisto jäisi liian pieneksi, mikä lopulta kävi toteen kaikesta huolimatta.

Tutkimuksen informanttien taitotasoa kontrolloitiin niin, että ammattimainen arvioija oli arvioinut kunkin tekstin B1- tai B2-tasoiseksi. Tutkimusaineistossa oli silti selvästi havaittavissa tasoeroja kirjoittajien välillä: toiset tekstit asettuivat selvästi lähemmäs alkeistasoa, kun jotkin tekstit olivat lähellä edistynyttä tasoa. Informanttien välillä oli myös eroja käytyjen oppituntien määrässä: myöhäisessä vaiheessa tutkimusta havaittiin, että joidenkuiden informanttien taitotaso olisi ollut tuntimäärään katsoen alkeistaso.

Voi myös olla, että tutkimuksen toteuttaminen edistyneillä oppijoilla olisi johtanut luotettavampiin tuloksiin, sillä partisiippilauseke, nesessiivirakenne ja referatiivirakenne ovat melko vaativia kielen piirteitä. Informanttien näkyvät tasoerot herättävät kysymyksen oppijoiden kompetenssista vielä käyttäen VA-partisiipin eri funktioita.

VA-partisiipin eri funktioiden käyttöä oppijoilla olisi ollut kiinnostavaa verrata myös referatiivirakenteen ja nesessiivirakenteen vaihtoehtojen, kuten objektina toimivan että-sivulauseen tai nesessiivisyyttä ilmaisevien modaaliverbien *täytyy*, *pitää*, *tulee*, käyttöön.

7 Yhteenveto

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin VA-partisiipin kolmen eri funktion käyttöä saksan-, viron- ja puolankielisillä taitotasoltaan keskitason suomenoppijoilla. Tutkimusaineisto kerättiin Kansainvälisestä oppijansuomen korpuksesta (ICLFI) saksan- viron- ja puolankielisiltä keskitason suomenoppijoilta. Eri lähdekieliä puhuvien oppijoiden korpusten koot olivat noin 63–168 tuhatta sanaa, ja eri informanteja arvioitiin olevan kyseisissä korpuksissa 83, 207 ja 35. Lisäksi korpuksset olivat tekstilajijakaumaltaan melko erilaisia, mikä pyrittiin ottamaan huomioon tulosten tulkinnassa. Tutkimuksen kaikki informantit olivat oppineet suomea pääasiassa kotimaistaan käsin, joten kyse on suomi vieraana kielenä -tutkimuksesta. VA-partisiipin käytön yleiskuvan muodostamiseksi kerättiin lähes kaikki VA-partisiipin sisältävät johdokset

Tutkimuksella oli kaksi tavoitetta: ensimmäisenä tavoitteena oli kuvata, miten suomenoppijat käyttävät VA-partisiipin eri funktioista kolmea: partisiippilauseketta (esim. *toisiaan tukeva perhe*), nesessiivirakennetta (esim. *minun on mentävä*) sekä referatiivirakennetta (esim. *hän sanoi tulevansa*). Toinen tavoite liittyi lähdekielen vaikutuksen selvittämiseen. Tutkimuksen lähdekielten valinnassa otettiin huomioon se, onko niissä suoria rakennevastaavuuksia mainitulle kolmelle suomen VA-partisiipin eri käyttötavalle. Tutkimushypoteesina oli, että samanlaisuudet oppijoiden lähdekielten VA-partisiipin funktioiden rakennevastineissa johtaisivat taajempaan, erot vähäisempään käyttöön VA-partisiipin eri funktioissa.

Kaikissa kolmessa lähdekielessä on melko läheinen partisiipin preesensia käyttävä rakennevastine VA-partisiipin käytölle partisiippilausekkeessa. Nesessiivirakenteen osalta viro poikkeaa suomesta siten, että sen nesessiivirakenteen muodostusvaihtoehtona ei ole suomen tapaan partisiipin preesensia, vaan viro käyttää siinä esimerkiksi *olla*-verbiä + infinitiiviä. Puolassa ei ole partisiipin tai infinitiivimuodon avulla muodostettavaa läheistä vastinetta nesessiivirakenteelle. Toisin kuin virossa ja puolassa, saksan kielessä on partisiipin preesensistä *zu*-partikkelin avulla muodostettu nesessiivisyyttä ilmaiseva etumääritteenä käytettävä modaalipartisiippi (esim. *Das zu lösende Problem* 'ratkaistava ongelma'), jota ei käytetä suomen nesessiivirakenteen tapaan predikaatiivisesti *olla*-verbin kanssa.

Viro muistuttaa lähisukukielenä läheisesti suomea, ja siinä on myös hyvin samankaltainen referatiivirakenne. Puolan kielessä referatiivirakenteen osittaisena vastineena on havaintoverbien yhteydessä esiintyvä akkusatiivi-partisiippi -rakenne (AcP). Saksan kielessä ei ole partisiipin avulla muodostettavaa referatiivirakennetta, mutta siinä on osittaisena vastineena havaintoverbien yhteydessä esiintyvä akkusatiivi-infinitiivi -rakenne (AcI).

VA-partisiipin käyttö partisiippilausekkeessa osoittautui monipuolisuutensa sekä vähäisen käyttönsä takia haastavaksi tutkimuskohteeksi. Kaikkiaan eniten partisiippilausekkeen käyttöä (1,63 esiintymää / 1000 sanaa) havaittiin tutkimusaineistossa puolankielisillä oppijoilla. Pidän todennäköisenä, että puolankieliset todella käyttävät partisiippilauseketta muita ryhmiä useammin. Tutkimusaineistossa partisiippilauseke esiintyi saksankielisillä (1,03 esiintymää / 1000 s.) vironkielisiä (0,56 esiintymää / 1000 s.) useammin, mutta sen esiintyvyys eri tekstilajeissa herätti epäilyksen taustamuuttujien, varsinkin tekstilajin ja tehtävänantojen, vaikutuksesta. Partisiippilausekkeen käyttö ei erottanut saksan- ja vironkielisiä kovin selvästi.

Partisiippilausekkeen selvästi yleisin käyttötapa oli substantiivilausekkeen etumäärkkeenä. Substantiivin etumäärkkeenä esiintyviä täydennyksettömiä verbaalisuuden säilyttäneitä partisiippeja on kuitenkin usein vaikeaa erottaa eri asteisesti adjektiivistuneista partisiipeista, ja arvioin suurimman osan niistä olevan enemmän tai vähemmän adjektiivistuneita. Määrkkeettömiä etumäärkkeenä toimivia partisiippeja oli saksan- ja vironkielisillä noin kaksi kertaa enemmän kuin etumäärkkeenä toimivia partisiippilausekkeita. Puolankielisillä määrkkeettömiä VA-partisiippeja ja partisiippilausekkeita oli substantiivin etumäärkkeenä suunnilleen yhtä paljon. Tutkimusaineistossa puolankieliset käyttivät partisiippilauseketta substantiivin etumäärkkeenä eniten (1,39 esiintymää / 1000 sanaa).

VA-partisiipista muodostetun partisiippilausekkeen selvästi marginaaliseksi syntaktiseksi käyttötavoiksi havaittiin tutkimusaineistossa käyttö substantiivilausekkeena, predikatiiviadverbiaalina sekä predikatiivina. Näissä käyttötavoissa havaittiin kullakin ryhmällä yleisesti ottaen lähes yksittäisiä esiintymiä tai alle 10 esiintymää per ryhmä, mikä tarkoittaa vain noin 0,15 esiintymää per tuhat sanaa tai vähemmän. Näissä marginaalisissa käyttötavoissa ei havaittu selviä eroja hyvin matalan esiintymämäärän takia. On mahdollista, että mainituilla partisiippilausekkeen marginaalisilla syntaktisilla käyttötavoilla on enemmän käyttötarpeita NUT- ja TU-partisiippien yhteydessä.

Substantiivilausekkeena esiintyviä määrkkeitä saaneita partisiippilausekkeita (esim. *Läketiedettä opiskelevia juhlivat vanhempien omakotitalossa* - -) esiintyi ryhmillä vain

yksittäisiä; sen sijaan hieman enemmän havaittiin määritteettömiä partisiippilausekkeita, jotka toimivat varsinkin objektina ja e-subjektina, ja olivat usein passiivimuotoisia ja merkitykseltään jaottomia (esim. *Maailmassa on niin paljon nähtävää*). Substantiivilausekkeena esiintyi myös adjektiivistuneita VA-partisiippeja: *Haluan koko ajan jotakin kiinnostavaa tehdä*. Partisiippilauseke toimi predikatiiviadverbiaalina (esim. - - *katsovana saa melkein kauniin katsauksen, millainen elämä oli*) tutkimusaineistossa vain yksittäisissä esiintymissä kullakin ryhmällä. Aineistosta havaittiin myös, että predikatiiviadverbiaali kuului vastaavasti myös adjektiivistuneen VA-partisiipin pienitaajuisiin käyttötapoihin, eikä tässäkään havaittu selvää eroa ryhmien välillä. Myös partisiippilausekkeen predikatiivikäyttö (esim. *Ennen ei ollut mikään oppiaine suoraan liittyvät geologian - -*) oli kaikilla ryhmillä harvaa, ja sen esiintymiä havaittiin korkeintaan 5, joten ryhmien välillä ei havaittu piirteen käytössä eroja. Predikatiivikäyttö (esim. *hämähäkit ovat minulle inhottavia*) oli sen sijaan kaikilla ryhmillä adjektiivistuneen VA-partisiipin kaikkein frekventeimpiä käyttötapoja etumääritteenä toimimisen ohella.

Nesessiivirakenteen käytössä rakennevastavuuksiin perustuva hypoteesi osui osittain oikeaan. Saksankieliset käyttivät nesessiivirakennetta useimmin, mutta vain hieman taajemmin kuin puolankieliset. Hieman yllättävää oli, että vironkieliset käyttivät nesessiivirakennetta tutkimusaineistossa selvästi vähiten. Nesessiivirakenteen käyttö oli niin vähäistä, ja sen esiintymiä oli tutkimusaineistossa kuitenkin niin vähän, korkeintaan 15 per lähdekieli, että sattuman vaikutus tuloksiin on suuri. Muita ryhmiä suurempaan otokseen nojaten pidän kuitenkin todennäköisenä, että vironkieliset todella käyttäisivät VA-partisiipista muodostettua nesessiivirakennetta ryhmistä vähiten. Muutamissa esiintymissä havaittiin, että suomenoppijoilla nesessiivirakenteen ja nesessiivisyyden merkityksen säilyttäneen adjektiivin raja oli häilyvä, ja nesessiivimuotoa esiintyi esimerkiksi partitiivimuodossa.

Referatiivirakenteen kohdalla hypoteesi osui osin oikeaan, osin väärään. VA-partisiipista muodostettua referatiivirakennetta käyttivät eniten puolankieliset oppijat. Odotusten vastaisesti vironkielisten oppijoiden havaittiin viron läheisestä rakennevastineesta huolimatta käyttävän rakennetta ryhmistä vähiten. Rakenteen huomattavat taajuuserot eri tekstilajien välillä puolankielisillä herättivät kuitenkin epäilyksiä taustatekijöiden vaikutuksesta tuloksiin. Referatiivirakenteen käytössä ei tässä tutkimuksessa havaittu merkittäviä laadullisia eroja, vaan mahdollinen lähdekielen vaikutus näkyy tutkimusaineistossa nähdäkseni ensi sijassa piirteen käytön frekvenssieroissa ryhmien välillä.

Referatiivirakenteen hallitsevan verbin semanttiseen tyyppiin liittyen odotettiin, että havaintoverbit korostuisivat jollakin tavalla puolan- ja saksankielisillä lähdekielten havaintoverbien yhteydessä toimivien rakennevastineiden (AcI ja AcP) vaikutuksesta. Havaintoverbien osuus kuitenkin osoittautui puolan- ja saksankielisillä hyvin vähäiseksi. Esiintymien pienen määrän huomioiden merkittäviä eroja ryhmien hallitsevan verbin semanttisessa tyypissä ei havaittu, mutta käyttö oli yleisesti ottaen monipuolista, ja psykologinen verbi oli kaikilla ryhmillä yleisin vastaten noin 50 % esiintymistä.

Referatiivirakenteeseen liittyviä syntaktisia poikkeamia havaittiin kaikilla ryhmillä, mutta vähiten vironkielisillä. Yleisimmät poikkeamat liittyivät muun muassa possessiivisuffiksin käyttöön, hallitsevaa rakennetta koskeviin rajoituksiin, *että*-lauseen vastaavuuteen sekä referatiivirakenteen subjektiargumentin sijaan. Referatiivirakennetta käytettiin normin vastaisesti yksittäisissä esiintymissä esimerkiksi substantiivin täydennyksenä sekä korvaten relatiivi- ja ehtolauseita.

Leksikaalisessa vaihtelussa VA-partisiipin eri käytöissä ei havaittu ryhmien välillä selviä eroja. Tulkintaa vaikeuttaa ryhmien kesken hyvinkin suuret esiintymien lukumäärien erot. Osassa partisiippilausekkeen esiintymistä havaittiin myös varsin selvää tehtävänannon mallin vaikutusta, ja kirjoittamisessa sai lisäksi käyttää apuvälineitä kuten sanakirjaa. Referatiivirakenteen käytöstä havaittiin, että *olevan*-lekseemi vastasi noin puolta referatiivimuodon esiintymistä kaikilla ryhmillä.

Ryhmänsisäisen homogeenisuuden havainnot tukivat edellä kuvattuja esiintymisfrekvenssejä. Ryhmänsisäistä homogeenisuutta tarkasteltiin vertaamalla VA-partisiipin kutakin funktiota käyttäneiden informanttien määrää verrattuna kunkin ryhmän informanttien kokonaismäärään. Kaikkia kolmea tarkasteltua VA-partisiipin funktiota, partisiippilauseketta, nesessiivirakennetta ja referatiivirakennetta, oli käytetty suhteellisesti eniten puolankielisten informanttien keskuudessa. Partisiippilauseketta oli käyttänyt suhteellisesti suunnilleen yhtä moni saksankielinen kuin puolankielinen. Nesessiivirakennetta käyttäneitä informanteja oli suhteellisesti vähiten vironkielisissä. Nesessiivirakennetta oli kuitenkin käyttänyt puolankielisistä useampi kuin saksankielisistä, vaikka saksankielisillä oli havaittu hieman korkeampi käyttöfrekvenssi. Tiedossa olevista puolankielisistä informanteista jopa 51 % oli käyttänyt referatiivirakennetta, kun muilla ryhmillä osuus oli alle 9 % informanteista. Ryhmänsisäisen homogeenisuuden tarkastelussa ongelmana kuitenkin oli, että valittujen osakorpusten aivan tarkasta informanttimäärästä ei ollut tietoa, vaan apuna käytettiin VA-

partisiipin kaikkien esiintymien informanttien lukumäärään perustuvaa arviota, mitä ei voi pitää täysin luotettavana.

8 Lopuksi

Tässä tutkimuksessa tutkittiin korpuspohjaisesti VA-partisiipin käyttöä keskitason suomenoppijoilla keskitason keskittyen sen kolmeen funktioon: partisiippilausekkeeseen, nesessiivirakenteeseen ja referatiivirakenteeseen. Ongelmaksi muodostui varsinkin referatiivirakenteiden ja nesessiivirakenteiden vähäinen käyttö ja siten esiintymien määrä oppijankielen korpuksessa. Näkisin aihepiirissä olevan yhä tutkittavaa esimerkiksi edistyneillä oppijoilla samantapaisella tutkimusasetelmalla keskittyen yhteen tai useampaan VA-partisiipin funktioon. Lisätutkimuksessa voisi verrata suomenoppijoiden esiintymiä äidinkielisten vertailuaineistoon piirteiden mahdollisen yli- ja alikäytön tutkimiseksi. Pidän kiinnostavana aiheena esimerkiksi tutkimuksen havaitsemaa lähdekielen vaikutusta VA-partisiipista muodostetun nesessiivirakenteen vähäiseen käyttöön vironkielisillä suomenoppijoilla. Lisätutkimusta kaipaa myös esimerkiksi referatiivirakenteen käyttö viron- ja puolankielisillä, joka havaittiin tässä tutkimuksessa puolankielisillä selvästi frekventimmäksi, vaikka viron kielessä on referatiivirakenteelle hieman läheisempi rakennevastine.

9 Lähteet

Aineslähteet

Jantunen, J., Brunni, S., & Oulun yliopisto, suomen kielen oppiaine (2013). Kansainvälinen oppijansuomen korpus [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-20140730163>

Tutkimuskirjallisuus

Ayoun, D. et al. (2018) Tense, Aspect, Modality, and Evidentiality: Crosslinguistic Perspectives. Vol. 197. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Berlińska, A. (2008) „Pogranicze normy skodyfikowanej. Cz. II”, *Białostockie Archiwum Językowe*, (8), s. 7–15. doi: 10.15290/baj.2008.08.01. Saatavissa: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/9385/1/BAJ_8_2008_A_Berlińska_Pogranicze_normy_skodyfikowanej.pdf

Bielec, Dana 1998 Polish: An Essential Grammar. Routledge, London & New York.

Bjarnadóttir, V. & de Smit, M. (2013) Primary Argument Case-marking in Baltic and Finnic. *Baltu filologija*. XXII (1), 31–65

Cosme, C. (2008) ‘Participle clauses in learner English: the role of transfer’, Teoksessa *Linking up contrastive and learner corpus research*. 177–198. BRILL, Amsterdam

da Milano, F. & Cuzzolin, P. (2019) AcI: Inheritance and influence on some languages of Western Europe. *Belgian journal of linguistics*. 33 (1), 108–124.

Danylenko, A. (2019) Do the parallels meet? On the origin of the accusative with infinitive construction in Slavic. *Belgian journal of linguistics*. 33 (1), 150–182.

Ellis, Rod 1997. Second Language Acquisition, Oxford University Press, Oxford

EVK = Eurooppalainen viitekehys (2003). Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. WSOY, Helsinki.

Gilquin, Gaëtanelle (2008), Combining contrastive and interlanguage analysis to apprehend transfer: detection, explanation, evaluation. Teoksessa *Linking up Contrastive and Learner Corpus Research 2008*: 3-33, BRILL, Amsterdam

Granger, S. (1996/1997), 'On identifying the syntactic and discourse features of participle clauses in academic English: native and non-native writers compared', teoksessa: J. Aarts, I. de Mönnink and H. Wekker (eds) *Studies in English Language and Teaching. In Honour of Flor Aarts* . 185–198. Rodopi: Amsterdam & Atlanta

Havu, Eva. (2021) , Das Partizip Präsens im Deutschen und im Finnischen. Illustriert an Beispielen einer literarischen Textsorte . in H W Giessen & H-H Lüger (eds), *Text-, Diskurs- und Kommunikationsforschung : Festschrift für Hartmut Lenk . Landauer Schriften zur Kommunikations- und Kulturwissenschaft* , no. 29 , Verlag Empirische Pädagogik , Landau in der Pfalz, 185-200. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/339047>

Hovi, M. (2019) Lähdekielen ja kielitaitotason vaikutus vironkielisten suomenoppijoiden tuottamiin substantiivi- ja adjektiivirektioihin. Pro gradu -tutkielma.

Ivaska, Ilmari. 2011. Lausetyyppien sekoittuminen edistyneessä oppijansuomessa - näkökulmana eksistentiaalilause. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 21. 65–85. Saatavilla: <https://doi.org/10.5128/LV21.03>.

Jantunen, Jarmo Harri. (2011): "Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFI): Typologia, taustamuuttujat ja annotointi." *Lähivertailuja* 21 (2011): 86–105.

Jarvis, S. (2000) Methodological rigor in the study of transfer: Identifying L1 influence in the interlanguage lexicon. *Language learning*. 50 (2), 245–309.

— 2010 Comparison-Based and Detection-Based Approaches to Transfer Research. *EUROSLA Yearbook: Annual Conference of the European Second Language Association*. [Online] 10 169–192.

Kaivapalu, A. (2005) Lähdekieli kielenoppimisen apuna. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

— 2007 Äidinkieli vieraiden kielten opiskelussa – etu vai haitta? Oppijoiden käsityksiä lähdekielen vaikutuksesta kohdekielen oppimiseen teorioiden ja tutkimustulosten valossa. *Kieli oppimisessa = Language in learning. AFinLA* (2007/ n:o 65) sivut. 289-309. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys, Jyväskylä

— 2009 Vironkielisen suomenoppijan äidinkieli-ongelma, haaste vai voimavara? *Virittäjä*. 113 (3), 382–401.

— 2013 Kielten järjestelmien vertailusta kieltenvälisen vaikutuksen tutkimukseen. toim. Kolehmainen, Leena; Miestamo, Matti; Nordlund 2013, Taru Teoksessa *Kielten vertailun metodiikka* s. 293–323 Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki

KS = Kielitoimiston sanakirja. saatavilla: www.kielitoimistonanakirja.fi

Mauranen, A.. *Käännössuomen korpus, Korp* [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2019100801>

- MOT sanakirjat. Saatavilla: www.sanakirja.fi (Viitattu 5.12.2022)
- Määttä, T. (2013) Paikallissijaisten saneiden funktiot ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden teksteissä. *Lähivertailuja*. 23 (23), 238–264.
- Nissilä, L. (2011) Viron kielen vaikutus suomen kielen verbien ja niiden rektioiden oppimiseen. Oulun yliopisto, Oulu.
- Odlin, Terence 1989. *Language Transfer: Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Pajunen, A. (2001) *Argumenttirakenne: asiointilojen luokitus ja verbien käyttäytyminen suomen kielessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Pakkanen-Kilpiä, Kirsi (2006). Zum Wesen des deutschen Gerundivs - Eine korpuslinguistische Analyse. *Neuphilologische Mitteilungen*, 2/2006, s. 131-167. (Viitattu luonnokseen) Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37868/GERUNDIV%20final%20draft.pdf?sequence=1>
- Paloposki, Päivi 1999. *Puolan kielioppi*, Finn Lectura, Helsinki.
- Papierz, M. (2017) Konstrukcje z predykatami percepcji w języku słowackim i ich ekwiwalenty w języku polskim. *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej*. (52), 186–196.
- Piitulainen, Marja-Leena; Lehmus, Ursula; Sarkola, Irma. 1998. *Saksan kielioppi*. Otava, Helsinki.
- Remes, H. (2015) *Viron kielioppi*. Finn Lectura, Helsinki
- Ringbom, H. (2007) *Cross-linguistic similarity in foreign language learning*. Vol. 21. *Multilingual Matters*, Clevedon.
- Rydzewska-Siemiętowska, Joanna (2016) “Linguistic analysis of necessity expressions in Finnish and Polish legal text in terms of deontic strength.” *Comparative legilinguistics* 26: 47–69.
- Sajavaara, K. (2006). Kontrastiivinen analyysi, transfer ja toisen kielen oppiminen. Teoksessa A. Kaivapalu, & K. Pruuli (Eds.), *Lähivertailuja 17* (pp. 9-25). Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä studies in humanities*, 53. <https://doi.org/10.5128/LV17.01>
- Siivelt, K. & Mustonen, S. (2013) Lähdekielen vaikutus ja kielitaitotasot: Paikallissijojen kehitys oppijansuomessa. *Lähivertailuja*. 23, 341–370.
- Spoelman, M. (2013) *Prior linguistic knowledge matters : the use of the partitive case in Finnish learner language*. University of Oulu, Oulu.
- Tarvainen, Jenny (2018) *SAADA-verbin fraseologiaa: vertaileva korpustutkimus oppijan- ja natiivikielestä*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Thurmair, Maria, (2013) Das Modalpartizip im Deutschen – eine nicht zu vernachlässigende Konstruktion; *German as a Foreign Language : GFL*. Germany: Deutscher Akademischer Austauschdienst, 2/2013, 92-111. Saatavissa: <http://www.gfl-journal.de/2-2013/thurmair.pdf>

Usoniene, A. & Vincent, N. (2018) ‘Non-finiteness, complementation and evidentiality: The Lithuanian Accusativus cum Participio in a cross-linguistic perspective’, in *Studies in Language Companion Series*. 2018, 239–260.

VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoersio, viitattu 1.11.2008. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7

Liitteet

LIITE 1. Hakulausekkeet

Aineiston esiintymät kerättiin ICLFI-korpuksesta alla olevia eri lähdekielten osakorpusten hakulausekkeita käyttäen. Esiintymien keruuvaiheessa käytettiin vielä apuna esiintymän ulkoasuun perustuvia kohdennusrivejä, mikä helpotti hakutulosten läpikäyntiä. Kohdennusriveillä rajattiin hakua relevantteihin mahdollisesti VA-partisiipin esiintymiin ja rajattiin pois yleisimpiä muita lekseemejä, jotka täyttivät VA-partisiipin muotokriteerit, kuten hyvä ja päivä.

Jälkikäteen aineiston esiintymien keruun jälkeen rajattiin pois informanttien taustatekijöiden perusteella yli 35-vuotiaat, suomessa kauan oleskelleet informantit sekä informantit, joiden läheiset olivat opettaneet suomea. Viron ja saksan osakorpusten hakulausekkeisiin lisättiin tästä syystä vielä muutamia informantteja pois sulkevat rivit (alla). Uudelleen tehtyjen hakujen avulla selvitettiin vielä osakorpusten valitun osan lopullinen koko, siis sanamäärä.

Kohdennusrivit:

```
& ( word = ".*ava.*" | word = ".*avä.*" | word =  
".*avi.*" | word = ".*eva.*" | word = ".*evä.*" | word = ".*evi.*" |  
word = ".*iva.*" | word = ".*ivä.*" | word = ".*ivi.*" | word =  
".*ova.*" | word = ".*ovä.*" | word = ".*ovi.*" | word = ".*uva.*" |  
word = ".*uvä.*" | word = ".*uvi.*" | word = ".*yva.*" | word =  
".*yvä.*" | word = ".*yvi.*" | word = ".*ävä.*" | word = ".*äva.*" |  
word = ".*ävi.*" | word = ".*öva.*" | word = ".*övä.*" | word =  
".*övi.*")
```

```
& word != "ovat"
```

```
& word != "kovin"
```

```
& word != "kovasti"
```

```
& word != "eivät"
```

```
& word != "kävin"
```

```
& word != "Kävin"
```

```
& word != "aivan"
```

```
& lemma != "tavallinen"
```

```
& lemma != "tavallisesti"
```

& lemma != "elokuva"
& lemma != "kiva"
& lemma != "päivä"
& lemma != "tele#visio"
& lemma != "mukava"
& lemma != "hyvä"
& lemma != "elo#kuva"
& lemma != "hyvin"
& lemma != "ilta#päivä"
& lemma != "aamu#päivä"
& lemma != "valo#kuva"
& lemma != "hyvän#tuulinen"
& lemma != "ystävä"
& lemma != "keskiviikko"
& lemma != "kuva"
& lemma != "poika#ystävä"
& lemma != "tyttö#ystävä"
& lemma != "ravintola"
& lemma != "aktiivinen"
& lemma != "ikävä"
& lemma != "ystävällinen"
& lemma != "päivällinen"
& lemma != "syntymä#päivä"
& lemma != "sievä"
& lemma != "kevät"
& lemma != "eeva"
& lemma != "sarja#kuva"
& lemma != "päivä#koti"
& lemma != "tapa"
& lemma != "tulevaisuus"
& lemma != "motivaatio"

Hakulauseke: saksankieliset oppijat, valittu korpus

[_text_code != "SA0164"
& _text_code != "SA0172"
& _text_code != "SA0052"
& _text_code != "SA0163"
& _text_code != "SA0047"
& _text_code != "SA0105"
& _text_code != "SA0106"
& _text_code != "SA0033"
& _text_code != "SA0163"

& (_text_finnishathome = ".*ei.*" | _text_finnishathome = ".*puhutaanko.*")
& _text_infloc != "suomi"
& _text_texttype != "tutkielma"
& _text_inflang = "saksa"

& _text_cefrlevel = ".*B.*"]

Hakulauseke: vironkieliset oppijat, valittu korpus

```
[ _text_code != "VI0197"  
& _text_code != "VI0126"  
& _text_code != "VI0220"  
& _text_code != "VI0055"  
& _text_code != "VI0061"  
& _text_code != "VI0089"  
& _text_code != "VI0105"  
& _text_code != "VI0124"  
& _text_code != "VI0132"  
& _text_code != "VI0176"  
& _text_code != "VI0201"  
& _text_code != "VI0206"  
& _text_code != "VI0382"  
& _text_code != "VI0208"  
& _text_code != "VI0220"  
& _text_code != "VI0222"  
& _text_code != "VI0226"  
& _text_code != "VI0298"  
& _text_code != "VI0446"  
& _text_code != "VI0448a"  
& _text_code != "VI0378"  
& _text_code != "VI0379"  
& _text_code != "VI0380"  
& _text_code != "VI0384"  
& _text_code != "VI0448e"  
& _text_code != "VI0441"  
& _text_code != "VI0443"  
& _text_code != "VI0446"  
  
& ( _text_finnishathome = ".*ei.*" | _text_finnishathome = ".*puhutaanko.*")  
& _text_infloc != "suomi"  
& _text_texttype != "tutkielma"  
& _text_inflang = "viro"  
& _text_cefrlevel = ".*B.*"]
```

Hakulauseke: puolankieliset oppijat, valittu korpus

```
[ ( _text_finnishathome = ".*ei.*" | _text_finnishathome = ".*puhutaanko.*")  
& _text_infloc != "suomi"  
& _text_texttype != "tutkielma"  
& _text_inflang = "puola"  
& _text_cefrlevel = ".*B.*"]
```

LIITE 2. VA-partisiipin kaikki esiintymätyypit ja niiden frekvenssi lähdekielten aineistoissa

VA-partisiipin käyttö	Lähdekieli saksa, esiintymiä yht. 456	f / 1000 sanaa	Lähdekieli viro, esiintymiä yht. 698	f / 1000 sanaa	Lähdekieli puola, esiintymiä yht. 721	f / 1000 sanaa
1 Substantiivin etumääritteenä määritteetön partisiippi	86	1,367	119	0,708	111	1,542
2 Substantiivin etumääritteenä partisiippilauseke	48	0,762	46	0,274	100	1,389
3 Substantiivilausekkeena määritteetön partisiippi	9	0,143	39	0,238	8	0,111
4 Substantiivilausekkeena partisiippilauseke	1	0,016	3	0,018	1	0,014
5 Määritteetön partisiippilauseke predikatiiviadverbiaalina	4	0,006	1	0,006	2	0,028
6 Määritteet säilyttänyt partisiippilauseke predikatiiviadverbiaalina	2	0,032	0	-	2	0,028
7 Partisiippilauseke predikatiivina	1	0,016	5	0,024	4	0,056
8 Nesessiivirakenne	15	0,238	6	0,036	14	0,194
9 Referatiivirakenne	18	0,286	30	0,178	77	1,07
10 Adjektiivistunut partisiippi predikatiivina	84	1,367	108	0,642	109	1,514
11 Adjektiivistunut partisiippi predikatiiviadverbiaalina	8	0,123	13	0,077	9	0,125
12 Adjektiivistunut partisiippi astemääritteenä	2	0,032	2	0,012	2	0,028
13 Pronominaalistunut partisiippi substantiivin etumääritteenä	30	0,477	34	0,202	32	0,444
14 Muu adverbi (<i>seuraavaksi / seuraavana</i>)	5	0,079	11	0,065	1	0,014
15 Kvasirakenne (<i>tekevinään</i>)	0	-	0	-	3	0,042
16 Mahdollisuusrakenne (<i>tehtävissä</i>)	7	0,111	7	0,042	6	0,083
17 Muu / epäselvä käyttö	11	0,175	5	0,030	4	0,056
18 Substantiiviksi leksikaalistunut partisiippi	47	0,747	65	0,386	36	0,500
19 <i>vAinen</i> -johdos (A JA LS)	17	0,27	40	0,238	45	0,625
20 <i>sti</i> -johdos	61	0,979	164	0,975	155	2,153

LIITE 3. VA-partisiipin syntaktinen käyttö substantiivilausekkeena

VA-partisiippi NP lauseenjäsenenä	Lähdekieli saksa (N = 10)	Lähdekieli viro (N = 42)	Lähdekieli puola (N = 9)
E-subjektina	7	15	4
Objektina	1	15	2
Nk. perussubjektina	2	3	0
Genetiivimääritteenä	0	2	3
Adverbiaalina	0	7	0

LIITE 4. Syntaktiset poikkeamat VA-partisiipin käytössä partisiippilausekkeena ja adjektiivina.

POIKKEAMAN KUVAUS	Lähdekieli saksa (N = 291)	Lähdekieli viro (N = 386)	Lähdekieli puola (N = 371)
1 Sijan kongruenssi etumääritteenä	10	5	13
2 Sijan kongruenssi substantiivilausekkeena	3	3	2
3 Luvun kongruenssi etumääritteenä	2	2	1
4 Luvun kongruenssi predikatiivina*	2	0	1
5 Partisiipin sijaintaivutus	0	4	0
6 Partisiipin pääluokka ¹	7	2	6
7 U-johdoksen ongelma	1	1	4
8 Aikasuhde	3	0	3
9 Kielto	2	0	0
10 Muu	5	1	1
YHTEENSÄ	35	16	25
YHTEENSÄ %	12 %	4,1 %	6,7 %

¹ Pois lukien VA-partisiipin käyttö agenttipartisiipin sijasta

LIITE 5: VA-partisiipin muodostuksen virheet kaikissa VA-partisiipin esiintymissä oppijoilla

Poikkeaman kuvaus	Saksankieliset (yht. 458)	Vironkieliset (yht. 698)	Puolankieliset (yht. 721)
pass. partisiipin tunnus	1	8	5
partisiippivartalon AV	11	21	8
vartalon teemavokaali VT4, VT3, VT1 pass. vokaalinmuutos	11	4	2
vartalona A-INFINITIIVI VT2	1	1	3
Vokaaliharmonia VA-tunnuksessa	0	4	0
muu konsonantismi	1	4	5
muu vokalismi	4	11	8
muu virhe	6	10	11
YHTEENSÄ f	1	0	2
YHTEENSÄ %	36	63	44
	7,9 %	9 %	6,1 %